

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

En vurdering av jordskiftemekling

An assessment of mediation in land consolidation cases

Anniken Angell-Hansen Marthinsen

Areal og eiendom

Institutt for byggfag

Veiledere: Sjur Kristoffer Dyrkolbotn og Per Kåre Sky

3. juni 2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1

Forord

Masteroppgaven er skrevet ved institutt for byggfag ved Høgskulen på Vestlandet i Bergen. Dette forskningsprosjektet markerer slutten på min toårige masterutdanning innen Areal og eiendom, hvor jeg har fordypet meg innen eiendomsfagene. Jeg fikk en genuin interesse for jordskifte- og eiendomsrett ved tidligere bachelorutdanning i «Landmåling og eiendomsdesign» ved Høgskulen på Vestlandet. Jeg er svært takknemlig for at Høgskulen på Vestlandet tilbyr en videre masterutdanning innenfor dette fagområdet, hvor jeg gjennom masterutdanningen fikk mulighet til å tilegne meg en bredere og dypere forståelse av eiendomsfagene, hvor interessen min har vokst proporsjonalt med kunnskapen. Takket være Høgskulen på Vestlandet og de dyktige foreleserne ved instituttet, vil jeg ta med meg mye god kunnskap og erfaring inn i det videre arbeidslivet.

I hovedsak har arbeidet med masteroppgaven vært kjekt, lærerikt og spennende, men til tider har prosessen også vært utfordrende. Det å skulle utarbeide en slik oppgave på egenhånd er ikke alltid like enkelt, hvor en ved flere anledninger ser behov for å diskutere ulike punkter i forskningen, trenger en form for aksept på at det en skriver høres fornuftig ut, eller hvor en ønsker inspirasjon og ulike synspunkter. Heldigvis, har jeg hatt to gode og dyktige veiledere med meg i prosessen, Sjur Kristoffer Dyrkolbotn og Per Kåre Sky. Jeg vil i den anledning rette en stor takk til dem, hvor de helt siden prosjektets oppstartsfasen har gitt meg god hjelp. Underveis i prosjektet har de også gitt meg motivasjon, gode råd og viktige innspill.

Jeg ønsker også å benytte muligheten til å takke intervjuobjektene som ønsket å delta i forskningsprosjektet. Intervjuobjektene har vist overraskende stor interesse og engasjement for forskningen, hvor flere ved en rekke anledninger også har tilbudt meg en veiledende rolle i utarbeidelsen av masteroppgaven. Uten intervjuobjektene mange råd og refleksjoner ville ikke forskningens resultat vært det samme. Til slutt, ønsker jeg å rette en stor takk til min fantastiske familie og gode venner, som gjennom prosessen har gitt god støtte og motivasjon i krevende perioder.

Bergen, juni 2022

Anniken Angell-Hansen Marthinsen

Sammendrag

Forskningens tema omhandler i hovedsak mekling i de rettsendrende sakene i jordskifteretten. Med utgangspunkt i dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene, vil forskningen vurdere hvorvidt det er behov for innføring av en ny meklingsbestemmelse ved behandling av de rettsendrende sakene. Forskningen vil også vurdere hvordan en slik meklingsbestemmelse vil kunne ivareta andre sentrale hensyn til en meklingsprosess, og andre vurderinger som må foreligge i jordskiftesakene. For å undersøke dette, baserer forskningen seg i hovedsak på kvalitative intervjuer. Hovedproblemstillingen som besvares i forskningen er som følger:

«Hvordan vil foreslåtte regler om jordskiftemekling ivareta sentrale hensyn i en meklingsprosess og andre vurderinger ved behandling av jordskiftesaker?»

Det ble også ansett nødvendig å utarbeide og belyse flere delproblemstillinger, med formål om å konkretisere forskningsspørsmålet ytterligere og samtidig sikre et bedre grunnlag for denne vurderingen.

1.) «Hvordan oppleves mekling og rettsmekling som verktøy for å oppnå minnelige løsninger i jordskifteretten?»

Det var først og fremst sentralt i forhold til forskningens tema, å undersøke hvordan mekling og rettsmekling oppleves som verktøy for å oppnå minnelige løsninger i jordskifteretten, uavhengig av sakstype. Basert på presentert teori og empiri, viser forskningsresultatet til at mekling og rettsmekling oppleves som svært gode verktøy i jordskifterettens arbeid for å oppnå felles og minnelige løsninger for partene.

2.) «Hva er praksisen for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene i dag?»

Rettsmekling er imidlertid et virkemiddel som ikke kan benyttes i de rettsendrende sakene i jordskifteretten i dag. I den anledning, ble dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene undersøkt. Basert på forskningens teori og empiri, kom forskningen frem til at flere av jordskiftelovens saksbehandlingsregler tilrettelegger for mulighet til å oppnå minnelige løsninger i slike saker. Blant intervjuobjektene ble det imidlertid ført en varierende og ulik praksis, hvor minnelige løsninger blant annet vil kunne oppnås i saksforberedelsen eller ved dialogen som føres når jordskifteretten legger frem forslag til løsning etter jordskifteloven § 6-21.

3.) *«I hvilken grad ansees dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene som tilstrekkelig? Hvor stort er behovet for innføring av en ny meklingsbestemmelse for behandling av jordskiftesaker?»*

Med utgangspunkt i teori og intervjuobjektene refleksjoner, undersøkte forskningen videre hvorvidt dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene ansees som tilstrekkelig. I den anledning, gav dette også forskningen en mulighet til å kartlegge dagens behov for innføring av et nytt meklingsinstitutt for jordskiftesaker. Denne vurderingen gav forskningen grunnlag til å konkludere med at dagens praksis ansees som mangelfull, hvor det av den grunn foreligger et behov for innføring av en ny meklingsbestemmelse ved behandling av endringssakene. Med utgangspunkt i forskningens teori og empiri, vil en slik meklingsbestemmelse gi fordeler hvor retten har mulighet til å anvende ytterligere virkemidler etter tvistelovens bestemmelser, samt at en slik meklingsprosess i hovedsak fører til en redusert saksbehandlingstid og lavere sakskostnader.

4.) *«I hvilken grad kan Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling bidra til en forbedret meklingsprosess i jordskiftesakene?»*

Forskningen vurderte videre Bjervas forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling» som et konkret forslag for innføring av en ny meklingsbestemmelse i jordskifteloven. Basert på empiri, ansees ikke Bjervas forslag som et ønsket alternativ for innføring av en ny bestemmelse i loven, hvor det pekes på ulike utfordringer i den aktuelle lovteksten. Vurderingen av de materielle vilkårene som del av en meklingsprosess ansees som et mulig problem, hvor en risikerer at partenes enighet må tilsidesettes om vilkårene ikke er oppfylt. Vurderingen vil med dette kunne stå i strid med etiske hensyn ved mekling, hvor resultatet normalt skal baseres på partenes avtalefrihet og selvbestemmelsesrett. Bjervas lovtekst legger også opp til at det skal utarbeides forslag til løsning basert på meklingsresultatet, hvor forslaget også skal sendes på høring. Dette skaper reaksjoner, hvor flere mener at en slik rigid høringsrunde ikke hører hjemme i en meklingsprosess. Partene vil med dette ha mindre forutsigbarhet knyttet til den endelige jordskifteløsningen, hvor en kan risikere at motparten endrer mening om meklingsresultatet under høringsrunden. Flere ønsker derfor en «*der og da*» løsning i meklingsprosessen. Flere ønsker imidlertid ytterligere informasjon om Bjervas tanker bak bestemmelsen før lovteksten eventuelt skulle ønskes innført i jordskifteloven.

«Jeg vil gjerne si ja til innføring av bestemmelsen, men jeg vil vite mer om hvordan Bjerva har tenkt. Men det må til ett eller annet, og dette er et alternativ.» (Intervjuobjekt C)

Abstract

The theme of this thesis is mainly mediation in the cases concerning land consolidation. Based on today's practice to achieve amicable solutions in these cases, the thesis will assess whether there's a need for a new provision for mediation in the cases concerning land consolidation by the laws chapter 3. The thesis will also evaluate how such a provision for mediation will pay attention to other central considerations due to a mediation process and other assessments that's present in cases concerning land consolidation. The research is mainly based on qualitative interviews. The main research question is:

«How can the suggested provisions about mediation in the cases concerning land consolidation pay attention to other central considerations due to a mediation process and other assessments that's present in the cases concerning land consolidation? »

The research question also consists of several sub-questions, as a purpose to further concretize the main research question, and also to ensure a better understanding and basis for this assessment.

1.) «How are mediation and juridical mediation perceived as tools to achieve amicable solutions in the land consolidation court?»

Due to the main research question, it was necessary to find out how mediation and juridical mediation is perceived as tools to achieve amicable solutions, regardless of which type of case that's processed. Based on theory and empirical data presented in the thesis, the research concludes that mediation and juridical mediation are great tools for achieving amicable solutions and settlements in the land consolidation court.

2.) «What's today's practice for achieving amicable solutions in the cases concerning land consolidation?»

The court is not qualified to accomplish juridical mediation when processing cases concerning land consolidation, and therefore it was considered necessary to clarify the land consolidation courts practice to achieve amicable solutions based on today's rules of procedure. Based on theory and empirical data, the research concludes that today's rules of procedure in the land consolidation court provides great opportunities to achieve amicable solutions. Among the interview subjects there are varied practices due to today's rules of procedure, where they can achieve amicable solutions both in the preparatory hearing and in the negotiation when the court

presents suggestions of a land consolidation ruling due to § 6-21.

3.) *«Is today's practice of achieving amicable solutions in the cases concerning land consolidation sufficient? How extensive is the need for a new provision for mediation in the cases concerning land consolidation?»*

Based on theory and empirical data, the research concludes that today's practice is considered as deficient. Based on the identified insufficient rules of procedure in the land consolidation act, the thesis did a further conclusion that there's a need for a new provision for mediation due to cases of land consolidation, based on the provisions in the Dispute Act that's also gives the court additional tools when processing cases of land consolidation.

4.) *«How can Bjervas suggestion of provision due to mediation in cases concerning land consolidation contribute an improved process in these cases?»*

As a specific suggestion, the thesis did further research as to whether Bjervas provision should be included in the land consultation act. Based on theory and empirical data, the research concludes that Bjervas suggestion is not seen as a good option for including a new provision in the land consultation act, where the interview subjects are pointing on different issues in Bjervas specific text. Seen as a possible problem, is the suggested control of the material conditions in conjunction with a mediation process. If the land consolidation fails to meet the material conditions, the court has to reject the mediation results of the parties. The courts control of the material conditions may therefore contradict with the ethical guidelines due to a mediation process, where the mediation results normally are based on the parties freedom of contract. Bjervas suggestion of a new provision due to mediation, also includes that the court shall draw up a proposal showing the outcome ruling based on the mediation results, and then present the proposal to the parties. This is regulation in context of mediation is causing some reactions, where some of the interview subjects don't think the parties opportunity to express their views belongs in cases threated by a mediation process. The parties will in these cases, have less predictability related to the final land consolidation, where there's a risk that the opposite party will change its mind about the mediation result during the court hearing. Several of the interview subjects therefore want an immediate solution during the mediation process. However, the interview subjects want further information about Bjervas provision before taking a position to whether his suggestion should be included in the Land consolidation Act or not.

Innhold

1. INTRODUKSJON	1
1.1 BAKGRUNN FOR VALG AV TEMA OG FORMÅLET MED FORSKNINGEN	1
1.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL	2
1.3 AVGRENSING AV OPPGAVEN	3
1.4 OPPBYGGING AV OPPGAVEN	4
2. TEORI	5
2.1 INNLEDNING	5
2.2 MEKLING OG RETTSMEKLING	5
2.2.1 Tvisteloven og jordskiftelovens ønske om en minnelig løsning	6
2.2.2 Mekling og rettsmekling i de alminnelige domstolene	7
<i>Domstolsmekling</i>	7
<i>Rettsmekling</i>	8
2.2.3 Mekling og rettsmekling i jordskifteretten	11
<i>Ordinær mekling</i>	11
<i>Rettsmekling</i>	12
2.2.5 Etsiske hensyn ved mekling	16
2.3 ET HISTORISK PERSPEKTIV PÅ JORDSKIFTERETTENS ARBEID FOR Å OPPNÅ MINNELIG LØSNING	17
2.3.1 Minnelig jordskifte	18
2.3.2 Saksforberedelse	19
2.3.3 Skifteplanforhandlinger	21
2.3.5 Movikutvalgets rapport.....	23
2.4 MEKLING I JORDSKIFTESAKER	26
2.4.1 Rettens plikter ved behandling av jordskiftesaker	26
<i>Jordskifterettens plikt til å fastsette eiendoms- og rettighetsforhold</i>	26
<i>Jordskifterettens plikt til å verdsette</i>	27
2.4.1 Behovet for en ny meklingsinstitusjon i jordskiftesaker.....	28
2.4.2 Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling i § 6-18a	30
<i>Enighetsvilkåret: «dersom partane er samde om det»</i>	31
<i>Anvendelse av virkemidlene forankret i tvisteloven</i>	32
<i>Vurderingen av materielle vilkår og hensynet til offentlig regulering</i>	33
<i>Resultatet av meklingen: formalisering og eventuell videre behandling</i>	36
<i>Jordskiftemekleren</i>	38
3. METODE	40
3.1 INNLEDNING	40
3.2 FORHÅNDSFORSTÅELSE OG FORSKNINGSTILNÆRMING	40
3.3 VALG AV FORSKNINGSMETODE	41
3.4 INNSAMLING AV DATA	42

3.4.1 Intervju	42
3.4.2 Utvalg	43
3.4.3 Forberedelser til intervju.....	44
3.4.4 Gjennomføring av intervju	45
3.5 TRANSKRIBERING OG ANALYSE AV DATA	47
3.6 DATAKVALITET.....	49
3.6.1 Validitet	49
3.6.2 Reliabilitet	50
3.7 HENSYN TIL ETIKK OG PERSONVERN I FORSKNINGEN.....	53
4. PRESENTASJON AV FUNN.....	54
4.1 TANKER OM MEKLING OG RETTSMEKLING SOM VERKTØY FOR Å OPPNÅ MINNELIGE LØSNINGER.....	54
4.1.1 Mekling i rettsmøte.....	54
4.1.2 Rettsmekling	55
4.1.3 Mislykket rettsmekling og eventuelle ulemper.....	56
4.1.4 Rettsforlik.....	57
4.2 PRAKSIS FOR Å OPPNÅ MINNELIGE LØSNINGER I JORDSKIFTESAKER.....	58
4.3 TANKER OM BJERVAS FORSLAGSBESTEMMELSE OM JORDSKIFTEMEKLING	59
4.3.1 Vurderingen av de materielle vilkårene.....	59
4.3.2 Formalisering av partenes enighet	60
4.3.3 Jordskiftemekleren.....	61
4.3.4 Forventninger til saksbehandlingstid og kostnader ved jordskiftemekling.....	62
4.3.5 Refleksjoner om når det er hensiktsmessig å gjennomføre jordskiftemekling	62
4.3.6 Jordskiftemekling sett opp mot saksbehandlingsregelen i § 6-21.....	63
4.4 TANKER OM HVORVIDT BJERVAS FORSLAGSBESTEMMELSE BØR INNFØRES	64
4.4.1 Fordeler med forslagsbestemmelsen.....	64
4.4.3 Ønsker for endring av lovforslaget.....	65
4.4.4 Refleksjoner om hvorvidt forslagsbestemmelsen bør innføres	67
5. DISKUSJON	69
5.1 HVORDAN OPPELVES MEKLING OG RETTSMEKLING SOM VERKTØY FOR Å SKAPE MINNELIGE LØSNINGER?.....	69
5.1.1 Mekling og rettsmekling.....	69
5.1.2 Rettsforlik.....	71
5.2 HVA ER PRAKSISEN FOR Å OPPNÅ MINNELIGE LØSNINGER I DE RETTSENDRENDE SAKENE?	72
5.3 ER DAGENS PRAKSIS TILSTREKKELIG, ELLER FORELIGGER DET BEHOV FOR ET NYTT MEKLINGSINSTITUTT I JORDSKIFTESAKENE?	74
5.3.1 Er saksbehandlingsregelen i § 6-21 tilstrekkelig?	74
5.3.2 Behovet for et nytt meklingsinstitutt	76
5.4 I HVILKEN GRAD KAN BJERVAS FORLAGSBESTEMMELSE BIDRA TIL EN FORBEDRET MEKLINGSPROSESS I JORDSKIFTESAKENE?	77

5.4.1 Hvordan vil saksgangen ved jordskiftemekling fungere i praksis?	78
<i>Rettens vurdering av de materielle vilkårene ved jordskiftemekling</i>	78
<i>Rettens plikt til å fastsette eiendom- og rettighetsforhold og verdsette det som går i bytte</i>	79
5.4.2 Hvordan bør enigheten mellom partene formaliseres?	81
5.4.3 Hvem bør gjennomføre jordskiftemekling?	82
5.4.4 Jordskiftemekling sett opp mot ulike faktorer	84
<i>Sett opp mot jordskiftelovens formålsbestemmelse</i>	84
<i>Sett opp mot etiske hensyn og retningslinjer for mekling</i>	85
<i>Sett opp mot litteratur, tidligere forslag og intervjuobjektene reflekser</i>	86
6. KONKLUSJON	89
FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	91
KILDELISTE	92
VEDLEGG	95
1. GODKJENNELSE FRA NSD	95
2. INFORMASJONSSKRIV TIL INTERVJUOBJEKTENE	97
3. INTERVJUGUIDE	99

Figurliste

FIGUR 1: ILLUSTRASJON AV OPPGAVENS OPPBYGGING	4
FIGUR 2: ILLUSTRASJON AV TABELLOVERSIKTEN (INTERVJUOBJEKTENES REFLEKSJONER).....	48
FIGUR 3: DIAGRAM: KARTLEGGING AV BEHOVET FOR ET NYTT MEKLINGSINSTITUTT	67

Tabelloversikt

TABELL 1: OVERSIKT AV UTVALGET (INTERVJUOBJEKTER)	44

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn for valg av tema og formålet med forskningen

Forskningsprosjektets tema er mekling i de rettsendrende sakene i jordskifteretten. Valg av tema er i hovedsak basert på en stor personlig interesse for jordskiftefaget og mekling som en konflikthåndteringsmetode.

Jordskifteretten er en særdomstol for eiendom, med lang tradisjon for å arbeide frem minnelige løsninger for partene. I jordskifteretten blir partene tilbudt muligheten til å løse saken gjennom mekling, hvor «*jordskifteretten skal på eit kvart steg i saka vurdere om mekling kan føre til minneleg løysing*» jf. jskl § 6-17, første ledd. Det foreligger imidlertid ulike virkemidler og bestemmelser i jordskifteloven for å hjelpe partene på veien mot en minnelig løsning, basert på hvilken type sak partene ønsker å behandle. I de rettsfastsettende sakene etter jordskiftelovens kapittel 4, har jordskifteretten en utvidet kompetanse til å gjennomføre rettsmekling etter tvistelovens bestemmelser, jf. jskl § 6-18. Sammenlignet med mekling etter jordskiftelovens § 6-17, vil retten i en rettsmeklingsprosess ha ytterligere virkemidler i arbeidet frem mot en felles og minnelig løsning for partene, hvor eksempelvis hensynet til kontradiksjon ikke står like sterkt. I de rettsendrende sakene etter jordskiftelovens kapittel 3, har jordskifteretten derimot ikke kompetanse til å gjennomføre rettsmekling. I lovens forarbeider begrunner departementet forskjellen i rettens kompetanse til å anvende ulike virkemidler basert på den aktuelle sakstypen (Prop.101 L (2012–2013), s. 296). Departementet uttalte i den anledning at mekling er en naturlig del av jordskiftesakene, men at en rettsmeklingsprosess ikke egner seg for slike saker. Denne vurderingen baserte seg på at departementet så det problematisk knyttet til blant annet inngåelse av rettsforlik og rettens mulighet til å avholde særmøter med partene, noe de mente ikke passet i endringssakene.

I ettertid, har departementets vurdering imidlertid møtt motstand, hvor flere ser behov for en meklingsbestemmelse som gir jordskifteretten ytterligere virkemidler ved behandling av endringssakene. Jordskifterettsleder Øystein Jacob Bjerva er en av dem, som i 2019 publiserte en utredning om forslag til endringer av saksbehandlingsreglene i jordskifteloven med mål om å oppnå mer kvalitet, effektivitet og tilgjengelighet i jordskifteretten (Bjerva, 2019). Her presenterte Bjerva blant annet en forslagsbestemmelse om «*jordskiftemekling*», som innebærer at jordskifteretten vil få en utvidet kompetanse ved gjennomføring av mekling i endringssakene, hvor retten kan ta i bruk ytterligere virkemidler etter tvistelovens bestemmelser.

Bakgrunnen for forskningsprosjektet baserer seg med dette på dagens begrensede virkemidler ved mekling i jordskiftesakene, og Bjervas forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling». Forskningen vil med dette undersøke dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene, for å videre kunne avdekke et eventuelt behov for innføring av en ny meklingsbestemmelse i de rettsendrende sakene, slik som Bjerva foreslår. Indirekte, vil en gjennom forskningen kunne avklare hvorvidt det foreligger en enighet i departementets tidligere vurdering i lovens forarbeider, basert på teori og empiri. Formålet med forskningsprosjektet er å avklare og sette en «pekepinn» på hvorvidt det foreligger behov for endring av dagens jordskiftelov i forhold til innføring av en egen bestemmelse med ytterligere virkemidler ved gjennomføring av en meklingsprosess i de rettsendrende sakene.

I lovens forarbeider uttaler departementet at målet med dagens lov var å «*skape ei ny jordskiftelov som høver med tida og tilhøva og dei behova eigarar, rettshavarar og samfunnet ellers har*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 19). Om forskningsprosjektet konkluderer med at det foreligger behov for innføring av en ny meklingsbestemmelse i jordskiftesakene, forutsetter dette at det tas en ytterligere vurdering av dagens lovverk for å sikre at jordskifteloven er tilpasset dagens behov og «*høver med tida og tilhøva*»

1.2 Forskningsspørsmål

Basert på forskningsprosjektets tema og formål, sees det naturlig å formulere forskningens hovedproblemstilling som følgende:

«Hvordan vil foreslåtte regler om jordskiftemekling ivareta sentrale hensyn i en meklingsprosess og andre vurderinger ved behandling av jordskiftesaker?»

For å konkretisere forskningsspørsmålet ytterligere og i tillegg sikre et godt grunnlag for vurderingen, ansees det også fornuftig å belyse følgende delproblemstillinger i forskningen:

1. *«Hvordan oppleves mekling og rettsmekling som verktøy for å oppnå minnelige løsninger i jordskifteretten?»*
2. *«Hva er praksisen for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene i dag?»*
3. *«I hvilken grad ansees dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene som tilstrekkelig? Hvor stort er behovet for innføring av en ny meklingsbestemmelse for behandling av jordskiftesaker?»*
4. *«I hvilken grad kan Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling bidra til en forbedret meklingsprosess i jordskiftesakene?»*

1.3 Avgrensning av oppgaven

Ved utarbeidelse av en casestudie, legges det til rette for en strategi som gir mulighet for å gjøre justeringer underveis i prosjektet etter hvert som ny informasjon innhentes. Allerede i oppstartsfasen, ble jeg fort kjent med at studiens tema og forskningsspørsmål kan omfatte en rekke temaer som ville vært interessant å undersøke videre. Spesielt i samtalene og analyseringen av intervjuobjektene reflekser, fant jeg inspirasjon til nye fremgangsmåter og aktuelle temaer som var sentrale å belyse i forskningsprosjektet. Teori og empiri av en noe mer generell karakter, er til en viss grad også inkludert i oppgaven med den hensikt å skape en bedre forståelse og en helhet i forskningsprosjektet. Dette er eksempelvis teori og empiri knyttet til rettsforlik.

Det var likevel nødvendig å gjøre avgrensninger for å sikre et oversiktlig og konkret forskningsprosjekt. For å få en god og helhetlig forståelse av forskningen, må det i den anledning forutsettes at leser har en viss kjennskap til jordskiftefaget og tilhørende lovverk.

Følgende avgrensninger ble gjort:

- Empirien skal basere seg på intervjuobjekter med god erfaring og kjennskap til mekling og rettsmekling i jordskifteretten.
- Forskningen vil bare ta utgangspunkt i relevante saksbehandlingsregler i tvisteloven og jordskifteloven som gir mulighet for inngåelse av minnelige løsninger. Øvrige saksbehandlingsregler knyttet til ordinær domstolsbehandling skal ikke beskrives nærmere.
- Forskningen vil kun ta utgangspunkt i meklingsprosessene som anvendes i domstolene, derav rettsmekling og mekling der retten i rettsmøte eller ved annen kontakt med partene søker grunnlaget for en minnelig løsning
- Forskningen skal ta utgangspunkt i de rettsendrende sakene i jordskifteretten. Sakstypen som omfatter rettsfastsettelse, kan imidlertid beskrives nærmere i nødvendige tilfeller for å sikre en økt forståelse av forskningen.

1.4 Oppbygging av oppgaven

Med mål om å skape en oversiktlig fremstilling av forskningsprosjektet, er masteroppgavens innhold strukturert i totalt seks hovedkapitler. *Kapittel 1*, gir en kort innledning av forskningens tema og bakgrunn, samt en beskrivelse av problemstillingene som ønskes belyst i forskningen.

I *kapittel 2*, vil det teoretiske rammeverket i forskningen presenteres. Formålet med dette kapittelet er å danne et kunnskapsgrunnlag for leseren, hvor blant annet sentral litteratur, lovverk og lovforarbeider presenteres. Den presenterte teorien er også svært sentral senere i forskningens diskusjon.

Det redegjøres videre for de forskningsmetodiske valg og tilnærmingene som blir anvendt for å besvare forskningsspørsmålet i *kapittel 3*. Kapittelet beskriver også hvordan hensyn til personvern og etikk er ivaretatt i prosessen.

Videre i *kapittel 4*, presenteres de mest sentrale empiriske funnene fra datainnsamlingen, hvor intervjuobjektene reflekser blir gjengitt enten ved bruk av sitater eller som en samlet tekst. Innholdet i dette kapittelet vil også ha en svært sentral rolle i diskusjonen senere i oppgaven.

I *kapittel 5*, vil de mest sentrale funnene i intervjuobjektene reflekser knyttes opp mot sentralt lovverk og litteratur som er presentert i teorikapittelet, hvor dette videre blir diskutert opp mot ulike elementer i forskningens delproblemstillinger.

Avslutningsvis i *kapittel 6*, vil det gis en kort oppsummering av forskningen, før det videre fremlegges en konklusjon i henhold til oppgavens forskningsspørsmål.

Figur 1: Illustrasjon av oppgavens oppbygging

2. Teori

2.1 Innledning

For å belyse studiens tema og forskningsspørsmål vil teorikapittelet presentere viktig og relevant teori, hvor formålet med kapittelet er å gi leser et sentralt kunnskapsgrunnlag videre i forskningen. Det teoretiske grunnlaget vil bestå av litteratur, lovbestemmelser, forarbeider og lovkommentarer. Kapittelet vil også ha en sentral rolle i forskningens diskusjon, hvor teorien drøftes opp mot de empiriske funnene, for å videre kunne besvare forskningsspørsmålet. Intervjuobjektens refleksjoner vil med dette gis et større og mer sammenhengende perspektiv.

Videre vil delkapittel 2.2, presentere tvistelovens bestemmelser knyttet til mekling og rettsmekling, sett opp imot hvordan disse bestemmelsene anvendes i jordskifteretten. Delkapittelet vil også redegjøre for mekling som en konflikthåndteringsmetode på generelt grunnlag, samt hvordan en skal ivareta etiske hensyn ved mekling. Sett i et historisk perspektiv, vil det videre i delkapittel 2.3, redegjøre for jordskifterettens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene. Avslutningsvis i delkapittel 2.4, vil ulik litteratur og utredninger som omhandler et ytterligere behov for mekling i jordskiftesaker presenteres, derav Bjervas forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling».

2.2 Mekling og rettsmekling

Med utgangspunkt i studiens forskningsspørsmål, vil mekling være et sentralt og viktig tema å belyse i forskningen. En oversiktlig redegjørelse av dagens bestemmelser som knytter seg til mekling og rettsmekling vil også være svært sentral teori for videre drøfting av forskningens funn. I det følgende delkapittel vil det derfor redegjøres for dagens bestemmelser om domstolsmekling og rettsmekling i de alminnelige domstolene. Videre, vil delkapittelet redegjøre for hvordan disse meklingsprosessene anvendes i jordskifterettene.

Det er naturlig å tenke at tvister og konflikter oppleves problematisk og ubehagelig for de involverte parter. Konflikter oppstår i alle former og fasonger, også nabokrangler og eiendomskonflikter. Det kan være spesielt uheldig når konflikter bygger seg opp, og virker negativt inn på et ellers «sunt» naboforhold. Etter hvert som konflikten vokser og bygger seg opp, vil naboforholdet proporsjonalt med konfliktens vekst «surne». Nabolaget – det er der vi bor, og der vi helst ønsker å trives.

Forholdene vil etter all sannsynlighet ikke bli bedre ved å ignorere konflikten, «*problems do not disappear by being ignored – they multiply*» (Kaasen, 2010, s. 288). Om partene på egenhånd ikke finner en fornuftig løsning, hva vil da være veien videre for å løse tvisten?

Heldigvis finnes det en rekke konfliktløsningsmetoder, deriblant mekling. Rognes (2015, s. 98) definerer mekling som «*assisterte forhandlinger. En tredjepart hjelper altså partene til å utforske om en positiv forhandlingssone kan avdekkes eller skapes i en meklingsprosess*». En meklingsprosess omfatter med dette en forhandling, hvor en mekler veileder parter med motstridende interesser frem mot et ønsket resultat. Målet for et slikt resultat er en felles minnelig løsning, som begge parter er tilfreds med. Rognes omtaler mekling som en svært effektiv konfliktløsningsmetode, og begrunner det med at prosessen legger opp til at partene vil ha et større ansvar for egen sak og meklingsresultatet (Rognes, 2015, s. 98). Ved et større ansvar, hevder Rognes også at partenes motivasjon til å mekle aktivt øker. Rognes hevder også at arbeidet til mekler i form av assistanse og veiledning av partene gjør mekling til et effektivt verktøy for konfliktløsning.

Sammenlignet med alternative konfliktløsningsmetoder, mener Rognes at mekling gir fordeler knyttet til kostnader og risiko partene bærer. Det hevdes med dette at risiko og kostnader er svært mye lavere for partene ved bruk av mekling. Videre påstår Rognes at mekling er et godt verktøy sett ut ifra partenes relasjon i ettertid av tvisten, hvor forholdet ofte bedres og blir mindre «giftig». Rognes mener også at det er sentralt at begge parter er motivert og innstilt til å gjennomføre en meklingsprosess, for at meklingen skal gi gode resultater og løsninger partene er fornøyd med (Rognes, 2015, s. 101). I tvister og konflikter vil det normalt produseres en vinnende og en tapende part. I mekling forhandler partene seg frem til en felles løsning basert på deres behov og interesser. Dette medfører at meklingsresultatet baseres på et kompromiss, hvor partene hverken blir vinnere eller tapere.

2.2.1 Tvisteloven og jordskiftelovens ønske om en minnelig løsning

De alminnelige domstolene og jordskiftedomstolene er meklingsinstanser som tilbyr mekling ved bruk av ulike metoder. En kan på mange måter si at både tvisteloven og jordskifteloven bygger på et «minnelighetsprinsipp», hvor det foreligger et stort ønske om at partene skal komme frem til en minnelig løsning. De to lovene har med dette en rekke bestemmelser som regulerer rettens muligheter til å assistere og hjelpe partene på veien mot en felles og fornuftig løsning gjennom bruk av mekling.

Jordskifteloven henviser i flere tilfeller til tvistelovens bestemmelser om mekling, hvor mekling ved behandling av saker etter jordskiftelovens kapittel 3, 4 og 5, skal følge av bestemmelsene i tvistelovens kapittel 8 om mekling og rettsmekling, jf. jskl § 6-1.

Minnelighetsprinsippet blir presentert i tvistelovens bestemmelse i § 8-1, første ledd, hvor lovgiver presiserer at «*retten skal på ethvert trinn av saken vurdere muligheten for å få rettsvisten helt eller delvis løst i minnelighet gjennom mekling eller rettsmekling*». Parallelt til tvistelovens bestemmelse, finner vi jordskifterettens minnelighetsprinsipp i jordskifteloven § 6-17. I denne bestemmelsen presiserer lovgiver at «*jordskifteretten skal på eit kvar steg i saka vurdere om mekling kan føre til minnelig løysing*», jf. jskl § 6-17, første ledd.

2.2.2 Mekling og rettsmekling i de alminnelige domstolene

Domstolsmekling

Etter bestemmelsen i tvisteloven § 8-2, vil de alminnelige domstolene kunne behandle saker ved bruk av domstolsmekling. Lovgiver presiserer i bestemmelsens første ledd, at retten vil kunne anvende mekling som del av saksbehandlingen for å tilrettelegge for en minnelig løsning for partene. Lovgiver setter henholdsvis føringer til behandling av en slik meklingsprosess ved at meklingen skal skje i «*rettsmøte eller ved annen kontakt med partene*», jf. tvl § 8-2, første ledd, første punktum. En slik meklingsprosess vil med dette være en del av den ordinære saksbehandlingen i retten.

Videre, stiller lovgiver krav til at kontradiksjonsprinsippet skal overholdes, ved å forby retten til å avholde særmøter med partene i meklingsprosessen, jf. tvl § 8-2, første ledd, andre punktum. For retten vil hensynet til kontradiksjonsprinsippet innebærer at partene til enhver tid skal være opplyst om den informasjonen retten har tilegnet seg. Hensynet skal også sikre partenes mulighet til å kommentere og uttale seg på grunnlag av motpartens påstander (NOU 2002:9, s. 59). Det vil med dette heller ikke være mulig for retten tilegne seg opplysninger i fortrolighet fra en av partene, uten å også videreformidle denne informasjonen til motparten. Om dommeren mot formodning likevel får opplysninger som ikke kan gis videre til motpart, må dommeren fratre og overlate videre saksbehandling til en ny dommer (NOU 2001:32 B, s. 722).

Videre i bestemmelsen, angir lovgiver rettens arbeidsoppgaver under meklingsprosessen. Det presiseres med dette at retten ikke kan «*sette fram forslag til løsning, gi råd eller gi uttrykk for synspunkter som er egnet til å svekke tilliten til rettens upartiskhet*», jf. tvl § 8-2, første ledd, tredje punktum. Ved domstolsmekling har retten med dette en begrenset mulighet til å opptre styrende, men lovgiver utelukker likevel ikke rettens mulighet til å sette frem forslag, samt gi råd og synspunkter til partene så lenge det ikke svekker rettens upartiskhet (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 389).

Om meklingsprosessen lykkes og resulterer i enighet mellom partene, skal retten nedfelle partenes enighet i form av et rettsforlik etter tvisteloven § 19-11, jf. tvl § 8-2, andre ledd.

Rettsmekling

I tillegg til anvendelse av domstolsmekling i de alminnelige domstolene, kan retten også beslutte at rettsmekling skal gjennomføres, uavhengig om partene tidligere i prosessen har forsøkt domstolsmekling, jf. tvl § 8-3, første ledd. Rettsmekling vil med dette også kunne betraktes som partenes «*neste steg på veien*» mot en minnelig løsning, om domstolsmekling etter tvistelovens § 8-2 ikke fører frem. Departementet, uttaler at fordelene ved gjennomføring av rettsmekling er at «*forlik oppnås tidligere under saksforberedelsen, og dermed sørge for en raskere saksavvikling for både partene og domstolene*», samt at partenes motivasjon for gjennomføring av rettsmekling med dette burde være en «*raskere og billigere løsning av tvisten enn hovedforhandling og dom*» (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 119).

Lovgiver presiserer at retten først og fremst skal gjøre en grundig vurdering om hvorvidt rettsmekling bør anvendes, jf. § tvl 8-3, andre ledd. I denne vurderingen skal retten først og fremst kartlegge og undersøke partenes holdninger til gjennomføring av rettsmekling, og videre hvorvidt en rettsmekling vil muliggjøre «*et forlik eller en forenkling i saken*», jf. tvl § 8-3, andre ledd, første punktum. Videre skal retten vurdere andre faktorer som taler for at gjennomføring av rettsmekling er betenkelig, jf. tvl § 8-3, andre ledd, andre punktum. Dette omfatter blant annet en vurdering av partenes styrkeforhold, kostnader ved rettsmeklingen, samt om partene på et tidligere tidspunkt har gjennomgått mekling, jf. tvl § 8-3, andre ledd.

Retten har hjemmel til å beslutte at det skal foretas rettsmekling, jf. tvl § 8-3, første ledd. Dette betyr imidlertid ikke at retten kan foreta rettsmekling mot partenes vilje som hovedregel (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 123). Dette har bakgrunn i rettens plikt til å ivareta

disposisjonsprinsippet, som innebærer at det er opp til partene selv å avgjøre hvorvidt domstolen skal behandle saken (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 34). Retten kan imidlertid foreta rettsmekling mot partenes vilje, men kun i de tilfellene det foreligger særlige grunner for det, jf. tvl § 8-3, andre ledd, fjerde punktum. Formelt, har retten også muligheter til å foreta rettsmekling i de tilfeller hvor kun én part motsetter seg dette, men i slike tilfeller uttaler departementet at det også skal foreligge særlige grunner. I 2020, ble det imidlertid lagt frem et nytt høringsnotat fra Justis- og beredskapsdepartementet med forslag til endringer i tvisteloven. Departementet drøftet her behovet for en bedre tilrettelegging av rettsmekling etter tvisteloven, hvor det ble tydeliggjort et ønske om at rettsmekling som hovedregel burde gjennomføres i alle sivile saker, hvor en kan gjøre unntak i de tilfellene saken ikke er egnet for rettsmekling (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020, s. 23). Ved innføring av en slik bestemmelse vil loven «strammes inn», hvor det vil forventes av både parter og domstolen at rettsmekling ikke forblir uprøvd i forsøket på å løse tvisten. Bakgrunnen til dette forslaget er at departementet anser rettsmekling som et hensiktsmessig virkemiddel for konfliktløsning, hvor en kan «*tilstrebe at partene i en tvist kommer til enighet så tidlig som mulig for å begrense ressurser og kostnader*» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020, s. 20).

Om retten vurderer saken egnet for rettsmekling, skal retten videre gjennomføre rettsmekling i henhold til bestemmelsene i tvisteloven §§ 8-4 til 8-6, jf. tvl § 8-3, første ledd. I tvistelovens § 8-4, gir lovgiver videre bestemmelser for hvem som kan gjennomføre rettsmekling. I bestemmelsens første ledd, presiseres det at «*rettsmekler kan være forberedende dommer i saken, en av domstolens øvrige dommere eller en person fra utvalg av rettsmeklere for domstolen*». I de tilfellene rettsmekler er utenfor domstolens utvalg, skal retten avgjøre hvem som skal oppnevnes (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 389). Ved partenes samtykke, vil retten også oppnevne rettsmekler utenfor domstolens utvalg, samt oppnevne en hjelper til rettsmekleren, jf. tvl § 8-4, første ledd, andre og tredje punktum.

Essensielt ved rettsmekling, er at rettsmekler oppfyller krav til habilitet. Lovgiver informerer derfor om at det stilles samme krav til habilitet hos rettsmekler som hos dommer, som er nedfelt i domstolsloven § 106, jf. tvl § 8-4, andre ledd. I de tilfellene rettsmekler ikke oppfyller kravene om habilitet, kan rettens oppnevning påankes av partene, jf. tvl § 8-4, andre ledd, andre punktum.

Rettsmeklingens innhold og saksbehandling reguleres i tvisteloven § 8-5. En viktig og essensiell prinsippregel for behandling av rettsmekling er at meklingsprosessen skal foregå i et

eget rettsmeklingsmøte, utenfor de ordinære rettsmøtene i domstolen, jf. tvl § 8-5, første ledd, første punktum. I kontrast til ordinær domstolsmekling, hvor meklingsprosessen foregår som en del av de ordinære rettsmøtene, vil en rettsmeklingsprosess adskilles fra annen saksbehandling og foregå bak «lukkede dører» (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 390).

På bakgrunn av at rettsmeklingsmøtet ikke gjennomføres som del av den ordinære saksbehandlingen i domstolen, vil hensynet til kontradiksjon ikke stå like sterkt. Med dette legger lovgiver opp til at retten kan avholde særmøter med partene, jf. tvl § 8-5, første ledd, tredje punktum. Dette gir rettsmekler mulighet til å kartlegge partenes behov og bakenforliggende interesser i fortrolighet, samt vidløftiggjøre sakens tema og tvistens bakenforliggende årsaker. Til forskjell fra domstolsmekling etter tvistelovens § 8-2, vil opplysninger partene deler til retten i fortrolighet ikke videreformidles til motpart, med mindre rettsmekler har samtykke fra partene til dette (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 390).

I arbeidet frem mot en minnelig løsning, er et grunnleggende krav til meklingsprosessen at rettsmekler skal opptre upartisk. Den minnelige løsningen som resultat av en rettsmeklingsprosess, skal i utgangspunktet baseres på partenes eget initiativ for å finne en løsning på tvisten (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 126). Lovgiver legger likevel opp til at rettsmekler kan «*peke på forslag til løsning og drøfte styrke og svakhet i partenes rettslige og faktiske argumentasjon*», jf. tvl § 8-5, tredje ledd. Sett opp mot reglene for domstolsmekling, vil rettsmekler ha mulighet til å anvende ytterligere virkemidler i rettsmeklingsprosessen, ved å realitetsorientere partene og komme med forslag til løsning. Det forutsettes imidlertid at rettsmekler «trår varsomt» og ikke presenterer forslag til løsning utover partenes egne forslag. Dette har bakgrunn i at disposisjonsprinsippet skal ivaretas i domstolene, hvor retten skal holde seg innenfor de rammer og påstander partene selv legger frem for retten (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 34).

Ved minnelig løsning mellom partene som resultat av rettsmeklingen, vil enigheten formaliseres som et rettsforlik etter tvisteloven § 19-11. Om minnelig løsning derimot ikke oppnås ved rettsmekling, vil saken videre behandles ved ordinær domstolsbehandling, jf. tvl § 8-7, første ledd. Om rettsmeklingen er gjennomført av dommer, vil dommer kun fortsette den ordinære behandlingen med samtykke fra partene, jf. tvl § 8-7, andre ledd. Ved oppnevning av ny dommer for videre domstolsbehandling, vil rettsmekler imidlertid ha taushetsplikt om aktuelle opplysninger og informasjon som fremkom i den tidligere rettsmeklingsprosessen, jf. tvl § 8-6, andre ledd, første punktum.

2.2.3 Mekling og rettsmekling i jordskifteretten

Ordinær mekling

Som en parallell til tvistelovens § 8-1, første ledd, skal jordskifteretten «*på eit kvart steg i saka vurdere om mekling kan føre til minneleg løysing*», jf. jskl § 6-17, første ledd. Lovgiver gir ikke føringer for hvilke saker som kan mekles etter denne bestemmelsen, men i lovens forarbeider blir det presisert at bestemmelsen gjelder for «*dei sakene som blir reist for jordskifteretten*», (Prop.101 L (2012–2013), s. 458). Jordskifteretten vil med dette kunne mekle både i rettsendrende- og rettsfastsettende saker, samt ved skjønn etter denne bestemmelsen.

Lovgiver gir imidlertid ingen konkret beskrivelse av hvem som skal gjennomføre meklingsprosessen. Med utgangspunkt i lovtekstens ordlyd skal mekling etter denne bestemmelsen gjøres av «*retten*», jf. jskl 6-17. I lovens forarbeider presiserer departementet at mekling etter jordskifteloven § 6-17 «*skal skje ved ein jordskiftedommer*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 459). Ifølge Martinsens forskning (2019), viser jordskifteretten til en langvarig praksis hvor teknisk utreder har hatt en sentral rolle i meklingen. Det argumenteres for at lovgiver burde kommentert innholdet i jordskiftelovens § 6-17 ytterligere om bestemmelsen hadde som formål å sette en skranke for at teknisk utreder ikke lengre skulle ha kompetanse til å gjennomføre ordinær mekling (Martinsen, 2019, s. 21). Avslutningsvis, konkluderer Martinsen med at «*jskl. § 6-17 ikke er til hinder for at teknisk utreder kan mekle og komme frem til en minnelig løsning på vegne av dommeren, såfremt dommeren har det overordnede ansvaret.*» (Martinsen, 2019, s. 22). Selv om forskningen kommer frem til at teknisk utreder kan mekle etter jordskiftelovens § 6-17, kan det tenkes at departementets uttalelse er gitt for å markere en forventning om at det er en jordskiftedommer som i hovedsak skal gjennomføre en slik meklingsprosess.

I jordskiftelovens § 6-17, andre ledd, gir lovgiver konkrete føringer for meklingsprosessen. Det blir her presisert at meklingen skal behandles i «*rettsmøte eller gjennom anna kontakt med partane*», jf. jskl § 6-17, andre ledd. Bestemmelsens ordlyd, tillater med dette at meklingen også kan gjennomføres ved eksempelvis utveksling av e-post eller telefonsamtaler¹. Lovgiver gir videre føringer for en begrenset meklingsprosess, hvor jordskifteretten ikke kan avholde særmøter med partene, samt tilegne seg opplysninger fra en av partene uten å videreformidle det til motparten, jf. jskl § 6-17, andre ledd, andre punktum. Lovgivers begrensing knytter seg til at meklingen skjer som en del av den ordinære saksbehandlingen i jordskifteretten, hvor

¹ Se (Bjerva, Holth, Reiten, Sky, & Aasen, 2016, ss. § 6-17)

hensynet til kontradiksjonsprinsippet står sterkt. Begrensingen er også satt for å utelukke tvil om meklers habilitet og svekket tillit til retten (Prop.101 L (2012–2013), s. 459). Av det samme hensynet, legger lovgiver også føringer for at retten ikke skal assistere partene ved å presentere løsningsforslag, gi råd eller uttrykk for rettens synspunkt, jf. jskl § 6-17, andre ledd, tredje punktum.

Lovgiver gir imidlertid ingen føringer for hvordan en eventuell minnelig løsning skal formaliseres etter meklingsbestemmelsen i § 6-17. Om det oppnås enighet mellom partene vil løsningen formaliseres ulikt avhengig av hvilken type sak som behandles. Departementet uttaler at det imidlertid ikke er noe «*hinder for rettsforlik*», men at rettsforlik etter jordskifteloven § 6-26, kun kan inngås i de sakene som avgjøres med dom etter jordskifteloven § 6-23, første ledd (Prop.101 L (2012–2013), s. 459). Om enighet oppnås ved mekling i en rettsendrende sak, vil det derimot utarbeides forslag til jordskifteløsning basert på partenes enighet, jf. jskl § 6-21. Den endelige jordskifteløsningen vil deretter formaliseres som en jordskifteavgjørelse, jf. jskl § 6-23, fjerde ledd, bokstav h.

Rettsmekling

I likhet med de ordinære domstolene, har jordskifteretten også kompetanse til å rettsmekle etter jordskifteloven § 6-18. Lovgiver presiserer i første ledd, at tvistelovens regler i kapittel 8 II gjelder så langt det lar seg gjøre i saker som omhandler «*tvist om grenser, eighedsrett, rettar og anna for jordskifterettane*». Lovgiver setter med dette begrensinger for rettsmekling, hvorav jordskifterettens kompetanse til å rettsmekle er begrenset til rettsfastsettende saker (Prop.101 L (2012–2013), s. 459). Departementet presiserer med dette at rettsendrende saker ikke kan rettsmekles, men at jordskifteretten imidlertid kan tilby rettsmekling i tilfeller hvor det foreligger tvist om eiendoms- og rettighetsforhold som del av en jordskiftesak etter jordskifteloven § 3-13.

Rettsmeklingsprosessen i jordskifteretten reguleres av tvisteloven kapittel 8 II, hvor tvistelovens bestemmelser i §§ 8-3 til 8-7 kommer til anvendelse for utførelse av saksbehandlingen, jf. jskl § 6-18, første ledd. I likhet med de ordinære domstolene, skal jordskifteretten først og fremst vurdere hvorvidt rettsmekling bør gjennomføres eller ikke. Jordskifteretten skal blant annet vurdere muligheten til å kunne oppnå et «*forlik eller en forenkling i saken*», samt undersøke hvorvidt det foreligger andre forhold som kan gjøre «*rettsmekling betenkelig*», jf. tvl § 8-3, andre ledd. Vurderes rettsmekling som et fornuftig og

egnet verktøy for å løse den aktuelle tvisten for partene, vil den videre meklingsprosessen behandles etter tvistelovens bestemmelser i §§ 8-4 til 8-6, jf. tvl § 8-3, første ledd.

I tvisteloven § 8-4, første ledd, presiserer lovgiver at «*rettsmekler kan være forberedende dommer i saken, en av domstolens øvrige dommere eller en person fra utvalg av rettsmeklere for domstolen*». I jordskiftelovens § 6-18, tredje ledd, presiserer imidlertid lovgiver at teknisk personale har kompetanse til å rettsmekle. Rettsmeklers bakgrunn vil derfor kunne variere, hvor rettsmekling i jordskifteretten normalt behandles av jordskiftedommere, jordskiftedommerfullmektiger eller ingeniører (Sky & Bjerva, 2018, s. 131). Uavhengig av rettsmeklers bakgrunn, stilles det krav til rettsmekler på lik linje med krav til habilitet hos dommer etter domstolsloven § 106, jf. tvl § 8-4.

På lik linje med rettsmekling i de ordinære domstolene, vil rettsmeklingsprosessen i jordskifteretten også foregå utenfor de ordinære rettsmøtene, jf. tvl § 8-5, første ledd. Ettersom meklingsprosessen blir «tatt ut» av den ordinære saksbehandlingen, vil jordskifteretten ha mulighet til å avholde særmøter med partene, samt tilegne seg konfidensielle opplysninger fra partene uten å videreformidle det til motpart. Det er likevel sentralt at jordskifteretten forholder seg upartisk i meklingsprosessen og i deres arbeid med å assistere partene til en minnelig løsning, jf. tvl § 8-5, tredje ledd.

Fører rettsmeklingsprosessen til en minnelig løsning på tvisten, vil partenes enighet fastsettes i et rettsforlik etter jordskifteloven § 6-26, jf. jskl § 6-18, andre ledd. Om rettsmeklingen derimot ikke fører frem, skal retten fortsette den ordinære saksbehandlingen, jf. tvl § 8-7, andre ledd.

Rettsforlik i jordskifteloven

Rettsforlik kan defineres som en «*formbunden avtale mellom partane om ei bindande løysing av det som er tvistegenstanden i ei rettssak*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 465). Forarbeidene presiserer at rettsforlik i jordskifteloven er det samme fenomenet som i tvisteloven.

Rettsforlik i jordskifteretten reguleres i jordskifteloven § 6-26. Lovgiver gjør her tvistelovens bestemmelser om rettsforlik i §§ 19-11 og 19-12 gjeldende i jordskifteretten, jf. jskl § 6-26, femte ledd. Bestemmelsen i jordskifteloven inneholder også en særegen regel for inngåelse av rettsforlik i jordskifteretten, hvor det presiseres at rettsforlik kun kan inngås i «*spørsmål som retten ellers kan avgjere ved dom*», jf. jskl § 6-26, første ledd. Dette innebærer at rettsforlik kun kan inngås i de sakene jordskifteretten tar avgjørelse om «*grenser, eigedomsrett, rettar og*

anna», med andre ord de rettsfastsettende sakene etter jordskifteloven kapittel 4, jf. jskl § 6-23, første ledd. I lovens forarbeider understrekes det at «*rettsfolik høver ikkje i spørsmål som gjeld bruken av verkemidla i jordskifte i kapittel 3*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 466). Rettsforlik kan imidlertid inngås i tilfeller der retten etter jordskifteloven § 3-13 skal fastsette eiendoms- og rettighetsforholdene før videre behandling av jordskiftesaken.

Det gis også strenge føringer for hva et rettsforlik kan omfatte. Rettsforliket kan blant annet ikke inneholde rettsendrende elementer og andre spørsmål jordskifteretten normalt ikke har kompetanse til å avgjøre, hvor departementet uttaler at «*partane skal heller ikkje kunne gjere rettsforlik for jordskifteretten om spørsmål retten ikkje er kompetent til å ta avgjerd i*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 466).

Det kan tenkes at begrensningene i rettsforliket er knyttet til reglene om sperrefrist, hvor det i forarbeidene blant annet ble uttalt at «*Rettsfastsetting er ikke til hinder for at det umiddelbart kan forlanges jordskifte etter kapittel 3, mens det for rettsendring gjelder en sperrefrist på 10 år. For mange vil det være vanskelig å forstå at deler av et rettsforlik kan revideres umiddelbart (forutsatt at eiendomsforholdene kan bedres) mens andre deler får en sperrefrist*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 310). Det henvises her til jordskifteloven § 3-37, første ledd, hvor lovgiver gir føringer for at jordskiftesaker som hovedregel ikke kan behandles på nytt før det er gått ti år siden jordskifteavgjørelsen trådte i kraft, men hvor det kan gjøres unntak i spesielle tilfeller (Prop.101 L (2012–2013), s. 194). I tillegg tyder mye på at begrensningen også er gjort med hensyn av jordskifterettens mange selvprosederende parter, hvor det ikke er forventet at partene i en jordskiftesak kjenner til tvistelovens regler om rettsforlik (Stokstad, 2015, s. 160).

Rettsforlik i jordskifteretten vil ha den samme virkningen som rettsforlik inngått i de alminnelige domstolene, og reguleres i tvisteloven § 19-12. Lovgiver legger her opp til at rettsforlik vil ha virkning på lik linje med en rettskraftig dom etter tvistelovens § 19-15, jf. tvl § 19-12, første ledd. Dette gjør at rettsforliket er bindende for partene, som vil si at retten ikke kan behandle det samme kravet på nytt i ettertid, jf. tvl § 19-15, tredje ledd. Partene vil derimot kunne kreve ny sak på de samme forholdene innen ti år, dersom om retten har truffet en avgjørelse som «*rokker vesentlig ved det som er lagt til grunn*», jf. tvl § 19-15, fjerde ledd.

På bakgrunn av jordskiftelovens begrensning til hva det kan inngås rettsforlik om, påstår Bjerva at jordskifteloven § 6-26 er en av de mest omdiskuterte bestemmelsene i loven (Bjerva, 2019, s. 26). Fjell (2019) diskuterer rettsforlik i jordskifteretten ytterligere, hvor hun blant annet

uttaler at bestemmelsen «*bør endres og helst avskaffes*» (s. 186). Dette begrunnes med at jordskifteretten skal finne minnelige løsninger basert på partenes interesser og behov, hvor konflikten ofte består av ulike elementer basert på eksempelvis følelser og praktiske utfordringer. Det blir videre uttalt at det gir lite mening at man ikke skal «*kunne inkludert avtaleelementer av mer praktisk karakter i rettsforlikene.*» (Fjell, 2019, s. 199). Bestemmelsen er også omdiskutert i forhold til at lagmannsretten som alminnelig domstol og ankeinstans for jordskiftesaker, etter tvisteloven derimot har hjemmel til å inngå rettsforlik i de rettsendrende sakene. I tvistelovens forarbeider uttaler blant annet departementet at «*alternativ tvisteløsning som inkluderer mekling, åpner i mange tilfeller for å finne løsninger tilpasset partenes behov og interesser (...) En slik interessebasert løsning kan ha en konfliktdempende virkning for parter som skal ha et forhold til hverandre også etter at tvisten er løst*» (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 61).

Det forelå ingen særegen bestemmelse om rettsforlik i den tidligere jordskifteloven av 1979, hvor det heller ble henvist til tvistelovens bestemmelser om rettsforlik, jf. jskl 1979 § 97, bokstav a. Tvisteloven har imidlertid ingen konkret bestemmelse om hvilke typer saker en har hjemmel til å inngå rettsforlik. Ifølge Stokstad (2015), tyder mye på at det i tidligere praksis i jordskifteretten var mulig å inngå rettsforlik i de rettsendrende sakene etter jordskifteloven av 1979 (Stokstad, 2015, s. 161). Stokstad forsvarer denne påstanden med en henvisning til jordskiftelovens forarbeider, hvor det blant annet fra jordskifteoverrettene blir uttalt at bestemmelsen i § 6-26 «*vil innebære at partar som måtte ønske semje gjennom eit rettsforlik i ei jordskiftesak etter §§ 3-4 til 3-12 ikkje lenger kan avhjelpast på dette punktet. Føresegna verkar i si nåverande form å vere ei innskrenking av den moglegheita partane etter gjeldande praksis har til å inngå rettsforlik*» (Prop.96 L (2014-2015), s. 5).

Til tross for at partene i dag ikke kan inngå rettsforlik i de rettsendrende sakene i jordskifteretten, tyder likevel praksisen på at rettsforlik som er inngått ved behandling av rettsfastsettende saker ofte omfatter rettsendrende elementer. I Bergheims forskning på kreativitet i rettsforlik, konkluderes det med at praksisen i dag knyttet til rettsforlik i jordskifteretten ofte inneholder såkalte «kreative element» (Bergheim, 2019, s. 7). Med kreative element, sikter Bergheim til rettsendrende elementer, samt andre elementer som ligger utenfor jordskifterettens kompetanse til å avgjøre. Stokstad uttaler blant annet at «*ein av fordelane med eit rettsforlik er at ein kan trekka inn forhold som i utgangspunktet ikkje var gjenstand for søksmålet*» (2015, s. 158). En kan se på dette som et integreringspotensial, hvor flere elementer blir tatt med i forhandlingene for å skape en bedre «pakkelsning» for partene (Rognes, 2015,

s. 62). Rognes mener at ved å behandle flere elementer i en forhandling, vil en få flere dimensjoner og kan med dette etablere «skreddersydde» avtaler mellom partene basert på deres krav, men også andre interesser som ikke er en del av søksmålet.

Ifølge jordskifterettene, vil det som resultat av rettsmekling i jordskifteretten inngås rettsforlik i 70-80% av tilfellene (Jordskifterettene, hentet: 2021). Ettersom statistikken for inngåelse av rettsforlik er såpass høy, indikerer dette en sannhet i Rognes påstand om at mekling er et effektivt og godt verktøy for å finne minnelige løsninger på partenes problemer (2015, s. 98).

2.2.5 Etske hensyn ved mekling

Etikk defineres på ulike måter. Ifølge boken «Konflikt, mekling og rettsmekling», er de to vanligste definisjonene «*læren om hva som er rett eller galt, og læren om moral*» (Kjelland-Mødre, et al., 2008, s. 267). Det foreligger tre grunnleggende etiske prinsipp ved mekling. Det første prinsippet handler om at partene selv skal bestemme meklingsresultatet. Resultatet skal med dette basere seg på partenes avtalefrihet og selvbestemmelsesrett, og en forutsetning for dette prinsippet er at det er grunnlag for at partene sammen kan komme frem til en minnelig løsning (Kjelland-Mødre, et al., 2008, s. 268). Det andre prinsippet omtales som en «*bærebjelke*» i meklingsprosessen, og handler om at mekler skal være en nøytral tredjepart, både i forhold til partene, men også til meklingsresultatet (Kjelland-Mødre, et al., 2008, s. 275). Meklers tanker om hva som er et godt meklingsresultat, bør med dette ikke nevnes for partene på en slik måte at det kan påvirke meklingsutfallet. Det tredje prinsippet handler om at partenes opplysninger i meklingsprosessen skal forbli fortrolig mellom de involverte partene og meklerin, og at denne informasjonen ikke misbrukes i ettertid av meklingsprosessen (Kjelland-Mødre, et al., 2008, s. 268).

Det skal tas hensyn til de tre prinsippene i meklingsprosessen, men det presiseres at prinsippene ofte kan være vanskelig å balansere og praktisere på samme tid. Dette kan eksempelvis være situasjoner hvor den ene parten i et særmøte deler fortrolig informasjon med meklerin, som ikke er ønsket videreført til motpart. Om opplysningene i et slik tilfelle er avgjørende for at en minnelig løsning mellom partene kan oppnås, vil det være unaturlig og vanskelig for mekler å ikke videreføre denne opplysningen til motpart. Mekler vil da ha et dilemma knyttet til om en skal forbli fortrolig, eller hjelpe partene frem mot en minnelig løsning basert på slike opplysninger (Kjelland-Mødre, et al., 2008).

I 2007 utarbeidet en arbeidsgruppe på oppdrag fra domstolsadministrasjonen et utkast til etiske retningslinjer for dommere, med formål «*å fremme at dommere opptrer på en måte som skaper tillit til domstolene og deres avgjørelser*», jf. § 1 (Aasland, et al., 2007). Arbeidsgruppens retningslinjer var ment til å gjelde for «*fagdommere i de alminnelige domstoler og jordskifteretten*», i tillegg til jordskifte kandidater med løyve. Arbeidsgruppens utkast til etiske retningslinjer for dommere omfattet en rekke bestemmelser knyttet til dommerrollen, og hvordan de ulike saksbehandlingsreglene burde praktiseres for å ivareta etiske hensyn. Utkastet omfattet også særegne bestemmelser for etiske hensyn ved forliksforhandlinger og rettsmekling. Det ble blant annet lagt vekt på at dommeren skal opptre uavhengig, upartisk og nøytral i saksbehandlingen, samt sikre likebehandling av partene. Hensynet til kontradiksjon ble også ilagt stor vekt ved forliksforhandlinger.

Utvalgets utkast til etiske regler for dommere ble imidlertid ikke vedtatt. Det ble derimot i 2010 utarbeidet og vedtatt nye etiske prinsipper for dommere, som baserte seg på et samarbeid mellom Den norske dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene og Domstolsadministrasjonen (Etiske prinsipper for dommeratferd, 2010). De presiserte med dette at de etiske prinsippene skulle gjelde for både de alminnelige domstolene og jordskiftedomstolene. Flere av de etiske prinsippene bygger på de samme punktene og hensynene som ble drøftet i arbeidsgruppens utkast fra 2007. Arbeidsgruppens utkast var imidlertid svært detaljert med egne bestemmelser for de ulike saksbehandlingsreglene, mens de etiske prinsippene som foreligger i dag kun har bestemmelser knyttet til dommerrollen.

2.3 Et historisk perspektiv på jordskifterettens arbeid for å oppnå minnelig løsning

Jordskiftelovens formål er å «*leggje til rette for en effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til det beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet*», jf. jskl § 1-1, første ledd. I lovens forarbeider uttaler departementet at målet med dagens lov var å «*skape ei ny jordskiftelov som høver med tida og tilhøva og dei behova eigarar, rettshavarar og samfunnet ellers har*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 19). Jordskifteretten skal med dette bistå partene med å omforme og endre problematiske eiendoms- og rettighetsforhold til det bedre, slik at forholdene står i «stil» med dagens behov. Men samfunnet er i endring, og det dukker stadig opp nye behov. Departementet uttaler med dette at «*innhaldet i kva retten kan gjere i eit jordskifte, er over meir enn 150 år stegvis tilpassa til tida og tilhøva*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 67). Fra den tiden jordskifte tradisjonelt kun omfattet landbrukseiendommer, har

jordskifteloven frem til i dag vært under store endringer som følge av samfunnsutviklingen (Bjerva, 2011, s. 180). I takt med samfunnets endrede behov, har med dette jordskifterettens virkemidler og arbeidsoppgaver vært i endring.

Jordskifterettens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene står sentralt i forhold til forskningens tema og problemstillinger. For å gi en bredere forståelse av bakgrunnen for dagens lovverk og praksis, er det sentralt å gi en redegjørelse av utviklingen av virkemidlene med utgangspunkt i eldre lovverk, samt beskrive jordskifterettens tidligere praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene. I det følgende vil det presenteres teori som i ulik grad faller inn under forskningens tema, men som likevel vil være svært sentralt i videre diskusjon.

2.3.1 Minnelig jordskifte

Minnelige løsninger har tradisjonelt stått sentralt i jordskifterettens arbeid. Sett helt tilbake til den første utskiftningsloven fra 1821, var utgangspunktet at utskiftningene skulle utføres i minnelighet, hvor jordskifteløsningen baserte seg på partenes enighet, jf. utskiftningsloven av 1821 § 7. Partene hadde etter 1821 loven, rett til å utføre utskiftningen «*mellom sig inbyrdes*», med forbehold om at det ble etablert en skriftlig avtale mellom partene, som skulle omfatte beskrivelser av blant annet eiendommenes grenser og rettigheter, jf. § 7, første ledd. Utskiftningsavtalen skulle deretter godkjennes, hvor utskiftningen ble gjeldende «*efterat den fra det offentliges side er bleven approberet*», jf. § 7, andre ledd.

Frem til dagens jordskiftelov av 2013 trådte i kraft, har tidligere utskiftnings- og jordskiftelover tilrettelagt for en slik saksbehandling med utgangspunkt i partenes egne avtaler. Senest som i jordskifteloven av 1979, inneholdt lovens kapittel 9 bestemmelser som regulerte rettens saksbehandling knyttet til *minnelig jordskifte*, som også ofte ble omtalt som *privat jordskifte*. Saksbehandlingsreglene omfattet både jordskifte- og grensegangssaker, som partene på eget initiativ gjennomførte. Prinsippet for en slik saksbehandling var at parter og andre berørte, kontaktet jordskifteretten med et krav om godkjenning av en avtale om en jordskifteløsning (Øvstedal & Austenå, 2000)². Minnelig jordskifte skilte seg med dette fra et ordinært eller *offentlig jordskifte*, hvor et offentlig jordskifte normalt ble krevd av en part eller rekvirent. Jordskifteretten benyttet bestemte saksbehandlingsregler ved gjennomføring av offentlig jordskifte, hvor retten valgte virkemidler for å behandle partenes krav og påstander. I et

² Se kap.9 (Øvstedal & Austenå, 2000)

minnelig jordskifte gikk partene derimot sammen til jordskifteretten for en attest og godkjennelse på en avtale om jordskifteløsning.

En slik saksgang forutsatte at partene opprettet et skriftlig plandokument med beskrivelse av avtalen, samt bevis for at skiftegrunnlaget stemte overens med virkeligheten (Øvstedal & Austenå, 2000, s. 372). Jordskifteretten skulle undersøke partenes avtale og se til at den oppfylte de materielle vilkårene og de formelle kravene til et ordinært jordskifte, jf. jskl 1979 § 83. Vurderte jordskifteretten vilkårene som oppfylt, ble attesten for godkjennelse av avtalen ført inn i rettsboken sammen med skiftedokumentet, og deretter tinglyst. Det minnelige jordskiftet ville med dette få tvangskraft og bli bindende for partene, med virkning på lik linje med et ordinært jordskifte (Øvstedal & Austenå, 2000, s. 373).

Bestemmelsene om minnelig jordskifte ble imidlertid ikke videreført i dagens jordskiftelov av 2013. Departementet så det problematisk at partene ved minnelig jordskifte kunne avtale seg bort fra hensynet til de materielle vilkårene, spesielt i forhold til jordskiftelovens § 3-18 om vern av tap. Departementet uttalte at *«det er jordskifteretten, ikke partene, som må ta stilling til om nokon part eller om ein tredjepart lir tap»* (Prop.101 L (2012–2013), s. 196). Departementet ønsket heller ikke at partene skulle ha mulighet til å inngå avtaler om forhold som krever *«kompetanse som jordskifteretten ikke har etter jordskiftelova»* (Prop.101 L (2012–2013), s. 196). Det ble imidlertid behandlet få saker om minnelig jordskifte etter jordskifteloven av 1979, hvor direktoratet for naturforvaltning uttalte at *«praktisk erfaring viser at det ikke er behov for minnelig jordskifte»* (Prop.101 L (2012–2013), s. 195).

2.3.2 Saksforberedelse

I den tidligere jordskifteloven av 1979, forelå det gode muligheter for å inngå minnelige løsninger tidlig i saken, gjerne i sakens startfase før gjennomført hovedforhandling. Ved krav om offentlig jordskifte skulle partene ha mulighet til å uttale seg om kravet, derav muntlig i et saksforberedende møte, jf. jskl 1979 § 12, tredje ledd. Partene møtte med dette jordskiftedommer i et eget rettsmøte for forberedelse av saken. I møtet fikk partene anledning til å informere om saken sin fremfor retten, samt få informasjon om jordskifteprosessen, derav jordskifterettens saksbehandlingsregler og hvilke krav retten satt til partenes dokumentasjon i saken (Jørgensen, et al., 1995, s. 35).

Partene kunne også ha saksforberedelse utenfor rettsmøte, hvor saksforberedelsen ble gjennomført av teknisk utreder på befaring i jordskifteområdet (Jørgensen, et al., 1995, s. 36).

Denne saksforberedelsen gav partene mulighet til å forhandle seg frem til en minnelig løsning i saken, hvor Jørgensen med flere uttaler at «*dersom partene, som en del av saksforberedelsen, får assistanse av en ingeniør fra Jordskifteverket, kan en forvente at en relativt stor del av sakene vil løse seg i minnelighet uten tvistebehandling*» (1995, s. 35). Teknisk utreder sto friere til å assistere partene enn hva en jordskiftedommer kunne grunnet hensynet til habilitet. Lyktes meklingen, skrev partene under en erklæring på enigheten. Teknisk utreder registrerte videre partenes avtale, og sendte forslaget videre til jordskiftedommer for vurdering. Jordskiftedommeren ville med dette være ansvarlig for løsningen, til tross for at teknisk utreder assisterte og meklet mellom partene i den tekniske saksforberedelsen (Jørgensen, et al., 1995, s. 35).

Om den tekniske saksforberedelsen resulterte i en minnelig løsning for partene ville en oppnå en mer rasjonell og effektiv behandling i jordskifteretten basert på «spart» saksbehandlingstid. Dette var til partenes fordel, hvor de kunne oppleve å få en løsning i saken allerede før hovedforhandlingen (Jørgensen, et al., 1995, s. 35). I de tilfellene den tekniske saksforberedelsen ikke førte til minnelig løsning, førte likevel denne prosessen med seg fordeler i form av at partene fikk en bedre kjennskap til saken, og av den grunn var bedre forberedt til videre hovedforhandling (Jørgensen, et al., 1995, s. 37).

Bestemmelsen om saksforberedende rettsmøte er videreført i dagens jordskiftelov § 6-7, hvor slike møter gjennomføres som en del av saksforberedelsen, men også underveis i senere saksbehandling. Hvis partene kommer til enighet om en minnelig løsning i et slikt rettsmøte, vil retten umiddelbart kalle inn til et nytt rettsmøte hvor enigheten protokolleres i rettsboken³. De saksforberedende rettsmøtene skal gjennomføres av en jordskiftedommer, jf. jskl §6-7, andre ledd. Praksis viser derimot at ingeniøren i samarbeid med jordskiftedommeren gjennomfører slike møter, hvor utreder har en viktig rolle og en rekke arbeidsoppgaver knyttet til gjennomføringen av disse møtene (Aasebø, et al., 2018, s. 21).

Dagens lovverk sier imidlertid ikke noe om gjennomføring av teknisk saksforberedelse. Det taler likevel for at teknisk utreder også i dag kan assistere parter i form av et slikt møte, hvor det blant annet uttales at det er «*grunn til å tro at oppgavene som ligger innenfor den tekniske saksforberedelsen utføres i et noe ulikt omfang av ingeniørene*» (Aasebø, et al., 2018, s. 47). Ser en denne praksisen opp mot meklingsbestemmelsen i jordskifteloven § 6-17, hvor en skal

³ Se (Bjerva, Holth, Reiten, Sky, & Aasen, 2016, ss. § 6-7)

vurdere mekling «*på eit kvart steg i saka*» enten i rettsmøte eller gjennom «*anna kontakt med partane*», er det mye som tilsier at teknisk utreder fortsatt kan føre en slik praksis med utgangspunkt i dagens lovverk. Dette gir partene mulighet til å få en rask og rimeligere saksavklaring.

2.3.3 Skifteplanforhandlinger

Jordskifteretten skulle etter den tidligere jordskifteloven av 1979 utarbeide skifteplaner. En skifteplan ble definert som en «*plan for eigersystem*» og «*alle dei moment som knytter seg til den teknisk-økonomiske eigersutforminga*» (Øvstedal & Austenå, 2000, s. 150). Planene omfattet blant annet ordninger for sambruk, arealutforminger og skifte av jord, og er det vi i dag omtaler som en jordskifteløsning.

Skifteplanprosessen tilrettela for minnelige løsninger, hvor planen skulle basere seg på partenes enighet i et forhandlingsresultat. De faktiske- og rettslige forholdene ble klarlagt av jordskifteretten før forhandlingene, for å sikre at det endelige resultatet ikke baserte seg på et feil grunnlag. Avklaringen av forholdene på forhånd av forhandlingene, gjorde at flere jordskiftedommere mente at det var lettere å oppnå forlik i en skifteplanprosess enn ved ordinær tvistebehandling (Sky & Rognes, 1998, s. 9)

Målet med skifteplanforhandlingene var å oppnå minnelige løsninger forankret i partenes interesser og behov (Bernt, Mykland, & Sky, 2012, s. 336). Ved bruk av slike forhandlinger ville jordskifteretten forsøke å gi partene et bedre grunnlag for å oppnå gode løsninger, i tillegg til at forhandlingene også forenklet gjennomføringen av jordskifteløsningen (Sky & Rognes, 1998, s. 9). Basert på forhandlingsresultatet, utarbeidet jordskifteretten et utkast til skifteplan som ble lagt frem til partene for drøfting, jf. jskl 1979 § 20. Partene kunne kreve minst to uker frist for høringsrunden, hvor de ble gitt muligheten til å komme med merknader til forslaget, samt uttale seg om motpartens kommentarer til skifteplanen, jf. jskl 1979 § 20, første ledd, andre punktum. Ved enighet ville den endelige skifteplanen vedtas, med forbehold om at den oppfylte de materielle vilkårene. Jordskifteretten skulle også sørge for godkjenning fra offentlig styresmakt i de tilfellene det var behov for det, jf. jskl 1979 § 20.

Ifølge Sky & Rognes (1998), tok jordskiftedommere en relativt aktiv rolle i forhandlingene, hvor det ble uttalt at «*man kan gå langt som megler i en jordskiftesak. Det ligger i konseptet*» (s. 9). Uttalelsen ble begrunnet med at det ikke forelå de samme formelle hensynene til jordskiftedommer i skifteplanforhandlingene sammenlignet med meklers hensyn i tvistesakene,

hvor jordskiftedommer i skifteplanprosessen var «*både en dommer og planlegger i samme sak*» (Sky & Rognes, 1998, s. 9). I en skifteplanforhandling ville jordskiftedommeren være mer «*rettet mot planprosess, mer aktive, analyserende, mindre formelle og i større grad fokusert på objektive kriterier enn ved tvistemekling*» (Movik, et al., 2003, s. 38).

Jordskiftedommerne hadde også ulik praksis i gjennomføringen av skifteplanforhandlingene. Noen jordskiftedommere avholdt særmøter med partene, mens andre dommere kun avholdt forhandlingsmøter når alle parter var til stede (Sky & Rognes, 1998, s. 10). Teknisk utreder var også delaktig i meklingen og skifteplanforhandlingene, hvor også noen var med å utarbeide forslag til løsning. I Sky & Rognes rapport (1998), ble det imidlertid også avdekket funn hvor noen jordskiftedommere derimot uttalte at «*ingeniørene ikke skal spille noen rolle under forhandlingene i jordskifteretten*» (s. 16).

Begrepene skifteplan og skifteplanforhandling er ikke videreført i dagens jordskiftelov av 2013. Likevel er store deler av prosessen i den tidligere jordskifteloven § 20 videreført i dagens saksbehandlingsregel i jordskifteloven § 6-21, hvor jordskifteretten har plikt til å utarbeide og presentere forslag til jordskifteavgjørelse skriftlig for partene, jf. jskl § 6-21, første ledd.

Lovgiver presiserer at forslaget skal behandles i et rettsmøte, jf. jskl § 6-21, fjerde ledd. Hensynet til kontradiksjon står derfor sterkt, hvor jordskifterettens forslag skal sendes på høring, slik at partene får mulighet til å komme med merknader til rettens forslag, samt kommentere motpartenes merknader til forslaget (Prop.101 L (2012–2013), s. 300). Grunnet hensynet til kontradiksjon, vil retten imidlertid ikke kunne avholde særmøter og realitetsorientere partene i en slik saksbehandling.

Partenes frist for å uttale seg skal minst være to uker, jf. jskl § 6-21, tredje ledd. Dette er for å sikre at partene får tilstrekkelig tid til å vurdere rettens forslag til jordskifteavgjørelse, noe som vil være spesielt viktig i jordskiftesaker hvor partenes eiendoms- eller bruksrett vil kunne omfatte store endringer. Departementet presiserer at bestemmelsen likevel ikke er til hinder for at jordskifteretten kan sette en kortere høringsfrist, eller at partene kan si fra seg høringsfristen slik at avgjørelsen blir tatt «*på stedet*». I slike tilfeller antas det at partene har oppnådd en enighet om forslaget til jordskifteløsning, men slike unntakstilfeller vil likevel ikke gjennomføres uten partenes samtykke (Prop.101 L (2012–2013), s. 461). Partenes merknader kan formidles skriftlig, men også muntlig for retten og motparten i et rettsmøte⁴. Når retten i

⁴ Se (Bjerva, Holth, Reiten, Sky, & Aasen, 2016, ss. § 6-21)

samråd med partene er kommet frem til en endelig jordskifteløsning, vil jordskiftedommer avsi en jordskifteavgjørelse, jf. jskl § 6-23, fjerde ledd, bokstav H.

Saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21 kan sees på som en forhandlingsprosess, hvor partene uten tvil har mulighet for å oppnå minnelige løsninger. Bjerva uttaler i den sammenheng at «*Prosessens med å utarbeide forslag til jordskifteløsning vil være mer som en diskusjon rundt bordet enn en tradisjonell hovedforhandling med nedlegging av påstander.*» (Bjerva, 2019, s. 15). Ifølge Stokstad, vil partene i en jordskiftesak «mekle» og forhandle seg frem til en løsning basert på deres interesser og behov (Stokstad, 2015, s. 156). Jordskiftedommer vil også kommunisere med partene, kartlegge deres interesser og komme med forslag til jordskifteløsning basert på partenes behov og ønsker. Med dette uttaler Stokstad (2015), at resultatet av en jordskiftesak som regel vil basere seg helt eller delvis på partenes enighet, og at en med dette vil kunne si at en oppnår en viss «meklingsdynamikk» gjennom en slik saksbehandling.

2.3.5 Movikutvalgets rapport

I 2003 publiserte det såkalte «Movikutvalget» en rapport på vegne av Landbruksdepartementet som omhandlet forslag til lovbestemmelser ved bruk av jordskiftevirkemidler i byer og tettsteder.

De ordinære domstolene fikk kompetanse til å anvende rettsmekling i 1997, da dette virkemiddelet ble innført i tvisteloven. Dette var i utgangspunktet ment som en prøveordning, men hvor domstolene opplevde en rekke positive virkninger av rettsmekling. Rettsmekling førte til en mer effektiv saksbehandling, i tillegg til at domstolene ble gitt en større verktøykasse i arbeidet med å kartlegge partenes interesser og behov, som videre førte til en økt mulighet for å oppnå forlik i sakene. Virkemiddelet gav også mulighet for bedre kommunikasjon og relasjon mellom partene, både under behandlingen i domstolen og etter avsluttet sak (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 38). Basert på positive virkninger og erfaringer av rettsmekling i de ordinære domstolene, undersøkte Movikutvalget hvorvidt disse virkemidlene også burde innføres i jordskifteloven (Movik, et al., 2003, s. 10)

I Movikutvalgets rapport presiseres det at flertallet ønsket en prøveordning for rettsmekling i jordskifteretten, med bakgrunn i at «*rettsmekling vil kunne føre til raskere forberedelse og behandling av jordskiftesaker, og bidra til bedre kommunikasjon mellom partene.*» (Movik, et al., 2003, s. 13). Utvalget så også fordeler knyttet til reduserte kostnader og saksbehandlingstid,

i tillegg til at en slik meklingsprosess med større sannsynlighet tilrettela for en bedre relasjon mellom partene. Movikutvalget foreslo med dette at jordskifteretten skulle kunne rettsmekle både i de rettsfastsettende og rettsendrende sakene, med forbehold om at jordskiftedommer foretok en ekstra vurdering i de rettsendrende sakene om hvorvidt den enkelte saken egnet seg for mekling (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 38). Movikutvalget uttalte at rettsendrende saker med oversiktlige forhold og problemstillinger med stor sannsynlighet ville vise seg hensiktsmessig (Movik, et al., 2003, s. 40).

Forslaget tok utgangspunkt i at meklingsprosessen skulle utføres av en jordskiftedommer, men Movikutvalget la også til rette for at andre personer med «*egnet kompetanse*» kunne opptre som rettsmekler (Movik, et al., 2003, s. 53). Meklingsresultatet skulle ha rettsvirkning på lik linje med en privatrettslig avtale, men i saker som omfattet tvistespørsmål la Movikutvalget også til rette for at partene kunne inngå rettsforlik (Movik, et al., 2003, s. 57). Utvalget mente at rettsmekling også vil være et godt verktøy i de tilfellene minnelig løsning ikke oppnås. Saken vil i slike tilfeller være mer opplyst og forenklet i senere saksbehandling.

I Movikutvalgets rapport ble det også foreslått innføring av «arealmekling». Dette var ment som en utenomrettslig meklingsprosess, hvor formålet var å skape et «*forum for informasjon og diskusjon for å finne fram til hensiktsmessige løsninger*» i utarbeidelse og gjennomføring av detaljplaner (Movik, et al., 2003, s. 11). Meklingsprosessen var tiltenkt situasjoner hvor private forslag etter plan- og bygningsloven ble fremmet, hvor det av stor sannsynlighet ville kunne oppstå uenigheter knyttet til blant annet planarbeidets organisering, fordeling av planskapt arealverdier, og fordeling av andre kostnader og ulemper knyttet til planen. Movikutvalgets mål var med dette å legge til rette for en meklingsprosess for å oppnå enighet mellom partene i slike problemstillinger (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 39). Movikutvalget foreslo at arealmekling skulle behandles i jordskifterettene, men at meklingsarbeidet ikke nødvendigvis måtte behandles av en jordskiftedommer (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 39). Arealmekling vil imidlertid ikke falle inn under forskningens tema og avgrensning. En kort redegjørelse vil likevel være nødvendig ettersom flere misforstår forslaget om arealmekling til å omhandle mekling i jordskiftesaker.

Movikutvalgets forslag om innføring av rettsmekling og arealmekling ble videre vurdert og drøftet av departementet. Departementet var i stor grad enig med Movikutvalgets forslag om at det burde innføres virkemidler for rettsmekling i jordskifteloven, men hadde imidlertid merknader knyttet til at forslaget også omfattet de rettsendrende sakene.

Departementet uttalte at «Reglane om rettsmekling blir ikkje gjort gjeldande for dei rettsendrande spørsmåla i ei jordskiftesak. Mekling er ein naturleg del av eit jordskifte, men reglane om rettsmekling høver ikkje. Jordskifteretten lagar forslag, legg dei fram for partane og justerer forslaga.» (Prop.101 L (2012–2013), s. 296). Det ble med dette uttalt at jordskifteløsningen i de rettsendrende sakene kan sees på som en «pakkelsning», som samlet sett vil gi et resultat partene som regel vil være fornøyd med. Videre presiserte departementet at retten ikke skal kunne avholde særmøter ved behandling av de rettsendrende sakene, hvor retten ikke vil kunne «ta imot opplysningar som ikkje kan gjerast kjend for alle partar» (Prop.101 L (2012–2013), s. 297). Departementet mente det også ville være problematisk at det skulle inngås rettsforlik i jordskiftesakene, og argumenterte med at «jordskifteavgjerdene skal kunne vurderast på nytt etter 10 år» (Prop.101 L (2012–2013), s. 297). Departementet la med dette til grunn at rettsmekling i jordskifteretten kun skulle omfatte behandling av grensegangssaker og rettsutgreiing, med andre ord kun de rettsfastsettende sakene (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 38). Departementet fremmet med dette Movikutvalgets forslag om en forskriftshjemmel for rettsmekling i jordskifteloven.

Forslaget om arealmekling fikk samlet sett en bred tilslutning fra høringsinstansene, men møtte også motstand fra enkelte jordskifteretter, hvor det blant annet ble uttalt at «forslaget om arealmekling kan vi ikkje slutte oss til. For oss er det uklart om dette i det heile er ei oppgåve for domstolane» (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 38). Med utgangpunkt i den brede tilslutningen, vurderte departementet å fremme Movikutvalgets forslag om arealmekling.

Videre i 2006, innførte departementet et nytt kapittel om mekling i jordskifteloven av 1979 med en ny bestemmelse i § 89b. I bestemmelsens første ledd, la lovgiver til grunn at «Kongen» kunne gi nærmere forskrift for innføring av arealmekling som forsøksordning. Bestemmelsens andre ledd gav hjemmel til å gjennomføre rettsmekling i jordskifterettene, jf. jskl 1979 § 89b.

Departementet utarbeidet også en forskrift i henhold til gjennomføringen av forsøksordningen av rettsmekling (Ot.prp.nr.78 (2004-2005), s. 38). Forskriften omfattet en rekke bestemmelser rundt gjennomføringen av en rettsmekling, som blant annet virkeområde, krav til mekler og dens oppgaver, samt prosessen ved gjennomføring av rettsmeklingen, jf. forskrift om rettsmekling for jordskifterettene 2007.

2.4 Mekling i jordskiftesaker

Med utgangspunkt i studiets tema og forskningsspørsmål, vil vurderingen av dagens behov for et eget meklingsinstitutt i jordskiftesaker stå svært sentralt, samt en beskrivelse av viktige plikter og hensyn jordskifteretten har i jordskiftesaker etter kapittel 3, som også bør ilegges vekt ved gjennomføring av en meklingsprosess. I det videre, vil delkapittelet i detalj beskrive Bjervas bestemmelse i § 6-18a om «jordskiftemekling», som et konkret forslag for innføring av en rettsmeklingsbestemmelse i de rettsendrende sakene. Teori knyttet til Bjervas forslag om jordskiftemekling, samt hans refleksjoner rundt den aktuelle bestemmelsen, vil være svært sentralt for videre drøfting av forskningens funn.

2.4.1 Rettens plikter ved behandling av jordskiftesaker

I jordskiftesakene har retten plikt til å foreta ulike vurderinger i saksbehandlingen, for å blant annet sikre at det materielle vilkåret om vern mot tap ivaretas i jordskifteløsningen. I det videre vil rettens plikter knyttet til verdsetting og fastsetting av eiendoms- og rettighetsforhold beskrives, hvor dette er vurderinger som kan skape utfordringer sett opp mot mekling i jordskiftesakene. Rettens plikt til å vurdere de materielle vilkårene vil også senere beskrives nærmere i *kapittel 2.4.2*.

Jordskifterettens plikt til å fastsette eiendoms- og rettighetsforhold

Sentralt ved behandling av de sakene i jordskifteretten som omfatter endring i eiendoms- og rettighetsforholdene, er at det rettslige grunnlaget for jordskiftet er klart. For at jordskifteretten skal kunne ta en avgjørelse og foreta endringer i jordskifteområdet, er det essensielt å ha klar informasjon om hvilke eiendoms- eller rettighetshavere rettsendringen vil påvirke.

I jordskifteloven presiserer med dette lovgiver at jordskifteretten «skal fastsette eieomsrettstilhøva og bruksrettstilhøva slik dei er», jf. jskl § 3-13, første ledd. Det kreves at forholdene skal fastsettes «slik dei er», med andre ord før videre arbeid med utarbeiding av den endelige jordskifteløsningen (Prop.101 L (2012–2013), s. 156). Med dette gis jordskifteretten kompetanse til å fastsette eiendoms- og rettighetsforholdene i de rettsendrende sakene, på lik linje som kompetansen er ved behandling av de rettsfastsettende sakene etter jordskifteloven kapittel 4.

Fastsettingen fører med seg fordeler i form av at både partene og jordskifteretten får et «klart bilde» av hvilke eiendoms- og rettighetsforhold som omfattes av jordskifte, og hvor jordskifteretten får klare og nødvendige opplysninger for å kunne sikre at hensynet til vern mot tap ivaretas i den endelige jordskifteløsningen⁵.

Grense- og rettighetsfastsettingen er med dette svært viktig, noe som gjør at jordskifteretten har plikt til å fastsette disse forholdene uavhengig om det foreligger tvist mellom partene (Prop.101 L (2012–2013), s. 156). Jordskifteretten har også plikt til å fastsette rettighetene i de tilfellene det foreligger en felles enighet mellom partene om disse forholdene. Jordskifteretten kan derimot bygge jordskifteløsningen basert på partenes enighet i slike tilfeller, jf. jskl § 3-13, andre ledd. Jordskifterettens avgjørelse om fastsettingen av «*grenser, eigedomsrett, rettar og anna*» formaliseres som dom, jf. jskl § 6-23, første ledd.

Jordskifterettens plikt til å verdsette

Ved gjennomføring av jordskiftesaker etter kapittel 3 i jordskifteloven, presiserer lovgiver at jordskifteretten «*skal verdsetje det som går i byte*», jf. jskl § 3-14, første ledd. Jordskifteretten skal med dette vurdere verdien av «*grunn, bygningar eller rettar*» og sikre at verdsettelsen «*reflekterer verdien av eigdommen eller bruksretten*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 162).

I verdsettelsen skal jordskifteretten «*finne fram til tal eller anna uttrykk (for eksempel ein brøk) for verdet av det som går i byte ved jordskiftet*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 431). Dette forutsetter at jordskifteretten finner en konkret verdi av det som går i byte. Basert på den konkrete verdien, vil jordskifteretten videre undersøke om den endelige jordskifteløsningen fører til mer tjenlige forhold i jordskifteområdet, samt kunne sikre at hensynet om vern mot tap på de aktuelle eiendommene eller rettighetene blir ivaretatt (Prop.101 L (2012–2013), s. 162). Retten vil med andre ord gjennom verdsettelsen kunne undersøke hvorvidt de materielle vilkårene for gjennomføring av jordskiftesaker er oppfylt. Vilkårene beskrives nærmere i *kapittel 2.4.2*.

Basert på ordlyden i jordskifteloven § 3-14, første ledd, legger lovgiver opp til en plikt hvor jordskifteretten «*skal*» verdsette. Jordskifteretten plikter imidlertid ikke å verdsette areal eller retter i jordskifteområdet som ikke bytter eier som resultat av jordskiftesaken. Areal og retter som derimot overføres til ny eier skal verdsettes (Prop.101 L (2012–2013), s. 431).

⁵ Se (Bjerva, Holth, Reiten, Sky, & Aasen, 2016, ss. § 3-13)

Forholdende som skal verdsettes baserer seg med dette på jordskifterettens skjønnsmessige vurdering, hvor retten også kan verdsette andre forhold i jordskifteområdet partene imidlertid ikke har krevd verdsatt.

Jordskifteretten skal verdsette basert på «*påreknelig bruk*», jf. jskl § 3-15. Det foreligger imidlertid ingen krav til hvordan jordskifteretten skal verdsette, men departementet uttaler at «*jordskifteretten må finne fram til ei form for bruksverdi*» basert på «*eit breitt spekter av omsyn og faktiske tilhøve*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 431). Videre uttaler departementet at verdsettingen bør ta utgangspunkt i «*dei interessene eigarane har slik eigdommen er, og slik eigdommen pårekneleg vil bli etter jordskifteløysinga*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 163). Det er med dette å anta at det legges til rette for en subjektiv tilnærming i vurderingen. Departementet uttaler imidlertid at det likevel vil «*vere uheldig dersom verdsetjingsprinsippa opnar for subjektive vurderingar som for eksempel tilknytning til eigdommen og slektskjensle*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 163).

2.4.1 Behovet for en ny meklingsinstitusjon i jordskiftesaker

Som beskrevet i de øvrige kapitlene, har jordskifteloven gjennomgått en rekke endringer gjennom tiden. Dette skyldes i hovedsak at samfunnets behov er i endring, hvor jordskifteloven i takt med utviklingen har endret jordskifterettens virkemidler og arbeidsoppgaver (Bjerva, 2011, s. 180). Departementet uttalte i lovens forarbeider at «*Reglane om saksbehandling i jordskiftelova må oppfylle dei krav ein i dag må kunne stille til ein effektiv, rimeleg og samtidig trygg prosess for partane.*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 67). Utviklingen har ført med seg nye behov og problemstillinger som har måttet hensyntas, hvor jordskifteretten derfor har hatt behov for ytterlige verktøy underveis for å kunne behandle sakene og bistå partene. Grunnet endringer i samfunnets behov, ser vi en utvikling av virkemidler og bestemmelser i loven «komme og gå».

Tidligere i *kapittel 2.3.5*, ble Movikutvalgets forslag fra 2003 beskrevet, hvor det forelå et ønske om innføring av rettsmekling i de rettsendrende sakene (Movik, et al., 2003). Dette forslaget ble imidlertid avvist av departementet. I dag, er det likevel tydelig at andre ser det samme behovet som Movikutvalget gjorde i 2003, om at jordskifteretten trenger en bestemmelse i jordskifteloven om rettsmekling i de rettsendrende sakene.

I rapporten til Bernt, Mykland & Sky (2012), ble Movikutvalgets forslag om innføring av en rettsmeklingsbestemmelse i de rettsendrende sakene diskutert. Det ble i den anledning uttalt at

departementets begrunnelse for å ikke skulle innføre rettsmekling i de rettsendrende sakene var «*vanskelig å forstå ut fra et meklingssteoretisk syn*» (Bernt, Mykland, & Sky, 2012, s. 358). Det ble imidlertid vist forståelse til at rettsmekling av rettsendrende saker i enkelte tilfeller vil være mindre hensiktsmessig, ved at noen av jordskiftesakene kan være svært omfattende, i tillegg til at det det grunnet meklers habilitet kan være ressurskrevende å bytte jordskiftedommer i videre saksbehandling om rettsmeklingen ikke lykkes. Bernt, Mykland & Sky argumenterte imidlertid med at flere av de rettsendrende sakene også kunne være egnet for rettsmekling på lik linje med flere av de rettsendrende sakene, hvor det ble presisert at «*et generelt forbud mot rettsmekling rammer derfor også saker som kan være godt egnet for rettsmekling*» (2012, s. 358). I rapporten ble det også uttalt at mulighet for bruk av særmøter i jordskiftesakene ofte kan være nødvendig for å oppnå minnelige løsninger, spesielt i de tilfellene det foreligger et høyt konfliktnivå. Bernt, Mykland & Sky, konkluderte med at jordskifteretten burde kunne gjøre en konkret vurdering av hver enkelt saks egnethet om hvorvidt rettsmekling burde gjennomføres, uavhengig av sakstype (2012, s. 359). Avslutningsvis i rapporten reflekterte Bernt, Mykland & Sky om at det etter hvert som rettsmeklingsordningen i de rettsfastsettende sakene er tatt i bruk ytterligere i de ulike jordskifterettene, «*vil man forhåpentligvis i større grad se ordningens muligheter og fortrinn.*» (2012, s. 359).

I rapporten til Fjell (2019), presiseres det at rettsmekling kan gi fremtidsrettede «*vinn-vinn løsninger*» til partenes fordel. I den anledning uttaler Fjell at «*tiden er inne for en ny debatt om mekling – også i rettsendrende saker. Kanskje kan rettsmekling være et virkemiddel som kan passe på bakgrunn av en vurdering i hver enkelt sak etter kapittel 3 i jordskifteloven, eller kanskje kan det være behov for en egen meklingsstilnærming i disse sakstypene*» (2019, s. 203). Rapporten argumenterer videre med at det foreligger et behov for en ny gjennomgang av jordskiftelovens tilbud til mekling for at jordskifteretten skal kunne forbli en «*effektiv problemløser*» for partene (Fjell, 2019, s. 203).

Jordskifterettsleder Øystein Jakob Bjerva, er også en av dem som ser jordskifterettens behov for en «*større verktøykasse*» i forbindelse med mekling i de rettsendrende sakene. På vegne av Domstolkommisjonen, skrev Bjerva en utredning i 2019 om jordskifterettens saksbehandlingsregler, hvor han blant annet drøftet dette behovet (Bjerva, 2019). Utredningen omfattet også en rekke forslagsbestemmelser med hensikt i å effektivisere saksbehandlingen i jordskifteretten, deriblant en bestemmelse som ble omtalt som «*jordskiftemekling*».

2.4.2 Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling i § 6-18a

Bakgrunnen for Bjervas utredning var i hovedsak å opplyse om muligheter for endring av saksbehandlingsreglene i dagens jordskiftelov, for å oppnå mer kvalitet, effektivitet og tilgjengelighet i jordskifteretten (Bjerva, 2019, s. 4). I den anledning presenterte han en forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling», hvor jordskifteretten ved behandling av rettsendrende saker kan anvende ytterligere virkemidler etter tvistelovens bestemmelser om rettsmekling.

Først og fremst, peker Bjerva på at jordskifterettens praksis i lang tradisjon har vært rettet mot arbeid for å finne minnelige løsninger for partene (2019, s. 26). Han mener det foreligger gode grunner til at mekling skal praktiseres i jordskifterettens arbeid, og begrunner dette med at de fleste partene som oppsøker jordskifteretten er naboer, som med stor sannsynlighet skal fortsette å leve med hverandre i etterkant av en endt jordskiftesak. Bjerva nevner også fordeler med mekling knyttet til at partene med større sannsynlighet vil etterleve den endelige løsningen som er resultatet av meklingsprosessen (2019, s. 30). Bjerva mener bakgrunnen til dette er at meklingsprosessen legger opp til at partene i samarbeid kommer frem til en god og minnelig løsning, og at de av den grunn vil ta et større eierskap til løsningen. Beskrevet tidligere i *kapittel 2.2*, finner vi igjen den samme argumentasjonen i boken til Rognes, hvor det presiseres at mekling en er effektiv konfliktløsningsmetode hvor partene tar et større ansvar for meklingsresultatet (Rognes, 2015, s. 98).

I Bjervas utredning blir det videre presisert at mekling er et godt og ressurseffektivt verktøy for både jordskifteretten og partene, hvor det i den anledning blir uttalt at mekling «*er minst like egnet i jordskifte som ved rettsfastsettelse*» (2019, s. 30). Bjerva mener imidlertid at jordskiftemekling ikke vil være hensiktsmessig i alle rettsendrende saker etter jordskiftelovens kapittel 3. Saker med et stort antall involverte parter vil etter hans mening ikke være egnet for jordskiftemekling, hvor meklers arbeid kan bli svært omfattende i slike tilfeller. En vil kunne risikere at flere parter ikke møter til mekling, det vil også være større sannsynlighet for flere interessemotsetninger som skal hensyntas av mekler, i tillegg til at tidsbruken kan bli svært omfattende slik at meklingsprosessen beveger seg utenfor en «*fornuftig tidsramme*» (Bjerva, 2019, s. 30).

Bjerva mener også at saker som omfatter felles tiltak med forbehold om godkjenning fra offentlig styresmakt ikke egner seg for jordskiftemekling, ettersom kommunens tillatelse må foreligge før jordskifteretten kan treffe en avgjørelse i saken, jf. jskl § 3-17. Jordskiftesaker som

krever mye arbeid knyttet til registrering- og kartleggingsarbeid, samt saker hvor det er knyttet uenighet til bruk av jordskifterettens virkemidler, pekes også på som saker hvor jordskiftemekling er mindre hensiktsmessig (Bjerva, 2019, s. 30).

Sett bort i fra slike tilfeller, mener Bjerva at de rettsendrende sakene i hovedsak er aktuelle for jordskiftemekling. Bjerva ønsker imidlertid ikke å definere hvilke saker som egner seg for en slik meklingsprosess, og uttaler med dette at «*Det er ikke mulig, eller hensiktsmessig, å sette opp faste kriterier for hvilke saker som egner seg for jordskiftemekling*» (2019, s. 30).

Bjerva ser et tydelig behov for en ny bestemmelse om meklingsprosessen i jordskiftesakene, og mener dette kan være med å bidra til en mer effektiv saksbehandling i jordskifteretten. Avslutningsvis i utredningens kapittel 6, presenterer Bjerva med dette sitt forslag til en bestemmelse om jordskiftemekling, som omtales som § 6-18a.

§ 6-18a. Jordskiftemekling

«I krav som gjeld jordskifte, kan jordskifteretten, dersom partene er samde om det, og retten finn det tilrådeleg, avgjere at det skal gjennomførast jordskiftemekling.

Reglane i tvistelova § 8-4 til 8-7 gjeld så langt dei høver ved jordskiftemekling. Teknisk personale som nemnt i § 2-3 andre ledd første punktum kan vere jordskiftemeklar.

Kjem partane til einigheit om ei jordskifteløysing, skal løysinga formaliserast i ei jordskifteavgjerd. Jordskifteavgjerda må innehalde ein kontroll av at vilkåra for jordskifte i §§ 3-2, 3-3 og 3-18 er oppfylte, og at resultatet ikkje strir mot § 3-17.

Dersom jordskifteretten kjem til at semja mellom partane ikkje tilfredsstillar krava til eit jordskifte, skal det kallast inn til rettsmøte for å fortsette behandlinga av saka etter § 6-21».

Enighetsvilkåret: «dersom partene er samde om det»

Som vi tidligere i kapittel 2.2 var inne på, vil en ved rettsmekling i de ordinære domstolene og i de rettsfastsettende sakene i jordskifteretten, kunne gjennomføre rettsmekling mot partenes vilje i de tilfellene det foreligger særlige grunner for det, jf. tvl § 8-3, andre ledd, fjerde punktum. Etter tvistelovens regler, vil retten også formelt sett kunne foreta rettsmekling i de tilfellene hvor kun én part motsetter seg dette. Etter tvistelovens bestemmelser, må det med dette ikke nødvendigvis foreligge et samtykke fra partene i rettens beslutning om å foreta rettsmekling. Justis- og beredskapsdepartementet ønsker imidlertid å gjøre tvistelovens bestemmelser strengere, hvor de i 2020 kom med forslag om at rettsmekling i hovedsak skal gjennomføres i alle sivile saker, med unntak av de sakene som ikke egner seg for en slik meklingsprosess (Justis- og beredskapsdepartementet, 2020, s. 23).

Tvistelovens bestemmelser om rettsmekling i § 8-3, kommer derimot ikke til anvendelse i Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling. I forslagsbestemmelsens første ledd, presiserer Bjerva at jordskifteretten kan avgjøre om det skal gjennomføres jordskiftemekling, dersom partene samtykker til en slik behandling. Med utgangspunkt i bestemmelsens ordlyd, indikerer det med andre ord at det skal foreligge en absolutt enighet blant partene om at det skal gjennomføres jordskiftemekling, for at jordskifteretten videre skal kunne ta i bruk virkemidlene i forslagsbestemmelsen § 6-18a.

Enighetsvilkåret i bestemmelsens første ledd, begrunnes med at «*Det må i utgangspunktet være opp til partene om de stiller seg positive til mekling*» (Bjerva, 2019, s. 31). Det kommer ikke frem i bestemmelsens ordlyd at jordskiftemekling kan gjennomføres uten partenes samtykke, men Bjerva uttaler i utredningen at «*Beslutning om rettsmekling mot partenes vilje kan bare skje i særlige tilfeller. Det samme bør legges til grunn i en ordning med jordskiftemekling. Det er stor variasjon i omfang og innhold av jordskiftesaker*» (Bjerva, 2019, s. 31). Basert på denne uttalelsen, tyder mye på at Bjerva tenker det kan gjøres unntak i enighetsvilkåret, på lik linje som i tvistelovens § 8-3, andre ledd.

Anvendelse av virkemidlene forankret i tvisteloven

I forslagsbestemmelsen presiserer Bjerva at behandling av jordskiftemekling skal skje i tråd med tvistelovens bestemmelser i §§ 8-4 til 8-7 «*så langt dei høver*», jf. § 6-18a, andre ledd, første punktum. Ved en slik kobling til tvisteloven, vil det stilles krav til jordskiftemekler på lik linje med en rettsmekler i tvistelovens § 8-4, første ledd. I Bjervas forslagsbestemmelse er det imidlertid også innlemmet en særbestemmelse om jordskiftemeklers rolle, hvor teknisk utreder også vil ha hjemmel til å utføre dette arbeidet. Teknisk utreder sin rolle ved jordskiftemekling kommer vi nærmere tilbake til senere i kapittelet. På lik linje med en rettsmekler, stilles det også krav til habilitet hos jordskiftemekler, jf. tvl § 8-4, andre ledd.

Bjerva legger også til rette for at jordskiftemekling adskilles fra den ordinære behandlingen i jordskifteretten, hvor meklingsprosessen heller vil gjennomføres «*bak lukkede dører*» i et eget rettsmeklingsmøte, jf. tvl § 8-5, første ledd, første punktum. Hensynet om kontradiksjon i jordskiftemeklingen står med dette ikke like sterkt som ved ordinær jordskiftebehandling, og mekler vil med dette ha muligheten til å avholde særmøter med partene, jf. tvl § 8-5, første ledd, tredje punktum. Forslagsbestemmelsen legger også opp til at jordskiftemekler kan assistere og orientere partene ved å peke på forslag til minnelig løsning, samt drøfte styrker og svakheter i

partenes argumentasjon, jf. tvl § 8-5, tredje ledd. Som ved gjennomføring av rettsmekling, oppfordres det til at mekler ikke skal komme med forslag til løsning utenfor partenes rammer.

Om minnelig løsning ikke oppnås som resultat av en jordskiftemekling, skal jordskiftesaken fortsette videre ved ordinær jordskiftebehandling, jf. tvl § 8-7, første ledd. Er jordskiftemekler i slike tilfeller også jordskiftedommer, vil videre behandling av samme jordskiftedommer kun fortsettes om partene samtykker til dette, jf. tvl § 8-7, andre ledd.

Vurderingen av materielle vilkår og hensynet til offentlig regulering

Sentralt ved ordinær jordskiftebehandling av de rettsendrende sakene etter jordskiftelovens kapittel 3, er jordskifterettens vurdering av de materielle vilkårene. I jordskifteloven foreligger det i hovedsak tre materielle vilkår, som kreves vurdert og oppfylt for at retten videre skal kunne treffe en avgjørelse i jordskiftesaken, jf. jskl § 6-4.

Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling er tiltenkt «*i krav som gjeld jordskifte*», jf. 6-18a, første ledd. Forslagsbestemmelsen inneholder med dette en regulering av at det skal foretas en vurdering av de materielle vilkårene, jf. 6-18a, tredje ledd, andre punktum. Bjerva presiserer også viktigheten av denne vurderingen ved at «*vilkårene for jordskifte tar ikke kun hensyn til partene, men er sentrale for jordskifterettens rolle og myndighet. (...) man må opprettholde vilkårene for jordskifte som et bærende kriterium for å gjennomføre jordskifte også ved mekling*» (Bjerva, 2019, s. 33).

Til forskjell fra bestemmelsen i jordskifteloven § 6-4, tredje ledd, hvor de materielle vilkårene skal vurderes «*så snart det er grunnlag for det*», presiserer Bjerva i utredningen at vurderingen av de materielle vilkårene skal tas i etterkant av meklingsprosessen (Bjerva, 2019, s. 33). Det kan tenkes at Bjervas ønskede tidspunkt for vurderingen er satt med bakgrunn i at kontrollen av de materielle vilkårene i praksis kan være vanskelig å ta stilling til før meklingsprosessen er avsluttet. Dette er fordi de materielle vilkårene vil avhenge av den endelige jordskifteløsningen.

Det første vilkåret finner vi i jordskifteloven § 3-2. Her presiserer lovgiver at det skal foreligge utjenlige forhold på minst én eiendom eller bruksrett i jordskifteområdet, og at disse eiendoms- eller rettighetsforholdene gjør det vanskelig for partene «*etter tida og tilhøva*», jf. jskl § 3-2, første ledd, første punktum. Departementet uttaler at «*tilhøva kan endre seg etter kvart som tida går slik at eieendomstilhøve som tidligare var tenlege, blir utenlege*», noe som tilsier at lovgiver åpner opp for en vurdering med hensyn til utvikling (Prop.101 L (2012–2013), s. 125).

Jordskifteretten vil med dette basere vurderingen av det materielle vilkåret på dagens situasjon i jordskifteområdet, men også hvorvidt forholdene vil utvikle seg i jordskifteområdet i senere tid. Hvilke forhold som er aktuelle i denne vurderingen blir ikke konkretisert i lovteksten og i forarbeidene, hvor departementet uttaler at jordskifteretten skal gjøre «*ei samla vurdering av alle relevante moment*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 125). I HR-2020-1910-A, drøftet Høyesterett dette spørsmålet, hvor det ble uttalt at denne vurderingen «*behøver ikke å dreie seg om en økonomisk forbedring – det er nok at partene kan oppnå en løsning som gir bedre samarbeid dem imellom, for eksempel ved å unngå konflikter som går ut over bruken av eiendommen*». Videre uttalte Høyesterett at vurderingen må sees i lys av formålsbestemmelsen i jordskifteloven § 1-1, om at retten skal «*leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet*».

Det andre materielle vilkåret finner vi i jordskifteloven § 3-3, hvor lovgiver presiserer at jordskifteretten samlet sett, skal skape mer tjenlige eiendoms- og rettighetsforhold i hele jordskifteområdet basert på resultatet i jordskifteavgjørelsen. Denne vurderingen baserer seg på det partene omtaler som utjenlige forhold etter jordskiftelovens § 3-2, samt også hvorvidt ressursbruken til de aktuelle partene og samfunnet tilsier at gjennomføring av et jordskifte vil være tjenlig ⁶.

Det siste materielle vilkåret skal sikre vern mot tap, og er regulert i jordskifteloven § 3-18. Det blir i dette materielle vilkåret gitt regler om at jordskifteløsningen ikke skal føre til at partene og eventuelle panthavere, lider tap knyttet til at «*kostnadene og ulempene blir større enn nytten*», jf. jskl § 3-18. Departementet presiserer at «*det er jordskifteretten som vurderer om nytten blir større enn ulempene*», og hvor vurderingen også skal omfatte «*framtidig pårekneleg bruk av eigedommar og rettar*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 433). Jordskifteretten må med dette vurdere om fremtidige endringer i jordskifteområdet kan føre til større ulemper for i eiendoms- eller rettighetsforholdene på bakgrunn av jordskifteløsningen. Departementet uttaler videre at det «*bør vere eigdommen eller bruksretten som skal ha eit vern, ikkje eigaren, bruksrettshavaren eller ein panthavar*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 168). Partenes personlige meninger om hvorvidt det materielle vilkåret er oppfylt, bør med dette ikke ilegges virkning i jordskifterettens vurdering. Jordskifterettens vurdering skal med dette være objektiv, men også ta hensyn «*til at partane kan ha ulike motiv for å eige, bruke og utvikle eigdommen eller bruksretten*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 168). Eiendommens eller bruksrettens tap, skal ifølge

⁶ Se (Bjerva, Holth, Reiten, Sky, & Aasen, 2016, ss. § 3-3)

departementet, sees i lys av partenes påstander om utjenlige forhold etter jordskiftelovens § 3-2, samt hvilke ønsker partene har knyttet til bruken av den aktuelle eiendommen eller rettigheten.

Jordskifteretten skal ta en jordskifteavgjørelse knyttet til hvorvidt vurderingen av de materielle vilkårene er oppfylt eller ikke, jf. jskl § 6-23, fjerde ledd, bokstav a. Bjerva presiserer med dette at vurderingen og kontrollen av de materielle vilkårene i sammenheng med en jordskiftetekling, skal utføres av en jordskiftedommer (2019, s. 33). Bjerva mener imidlertid at det kan gjøres unntak av en detaljert vurdering av vilkårene i sammenheng med jordskiftetekling, og uttaler med dette at «*I en sak hvor det er åpenbart at vilkårene er oppfylt, er det ikke naturlig å stille spesielt store krav til vurderingene. De må kunne være korte og summariske. Det må fremgå at jordskifteretten har vurdert vilkårene, og at de er oppfylt.*» (2019, s. 33). Bjerva drøfter også ulemper knyttet til en slik vurdering i sammenheng med en meklingsprosess, hvor et meklingsresultat på generelt grunnlag baserer seg på partenes interesser, og hvor «*partene vet best*» (2019, s. 33). I en jordskiftetekling hvor partene selv mener resultatet oppfylder de materielle vilkårene, vil løsningen og partenes enighet om mulig settes til side om jordskiftedommer kommer frem til at vilkårene ikke er oppfylt.

Videre, legger forslagsbestemmelsen føringer for at meklingsresultatet ikke skal stride mot offentlig regulering etter jordskifteloven § 3-17, jf. § 6-18a, tredje ledd, andre punktum. I denne sammenheng, definerer departementet offentlig regulering til å eksempelvis være «*lover, forskrifter, reguleringsplanar, arealplanar etter plan- og bygningslova, eller områdevern etter naturmangfaldlova*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 432). Jordskifteloven § 3-17 forutsetter at offentlig regulering er bindende, hvor departementet uttaler at «*planane må vere lovleg vedtekne, dei må gjelde både det aktuelle arealet og i det aktuelle tidsrommet*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 432). I de tilfellene en vil ha behov for offentlig tillatelse ved jordskifteløsningen, som for eksempel en delings- eller byggetillatelse, skal slike løyver være gitt før jordskifteretten kan vedta jordskifteavgjørelse, jf. jskl § 3-17, andre ledd, første punktum. For å behandle jordskiftesaken, har jordskifteretten hjemmel til å søke om slike offentlige tillatelser på vegne av partene, jf. jskl § 3-17, andre ledd, andre punktum. Departementet uttaler likevel, at det i hovedsak er partenes ansvar å sørge for at det blir søkt om slike offentlige tillatelser (Prop.101 L (2012–2013), s. 166), og at «*jordskifteretten har av eige tiltak ei plikt til å sjå til at nødvendige løyve er til stades*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 432).

Resultatet av meklingen: formalisering og eventuell videre behandling

I utredningen diskuterer Bjerva alternative former for formalisering av enigheten som er oppnådd ved jordskiftemekling, deriblant hvorvidt en slik enighet burde formaliseres som et rettsforlik etter jordskifteloven § 6-26 (Bjerva, 2019, s. 32).

I følge Bjerva, er jordskiftelovens § 6-26 om rettsforlik en av de mest omdiskuterte bestemmelsene i loven (2019, s. 26). I utredningen kommer Bjerva også med forslag til opphevelse av denne bestemmelsen, hvor tvistelovens bestemmelser om rettsforlik henvises til i meklingsbestemmelsene i jordskifteloven §§ 6-17 og 6-18. Bakgrunnen for dette forslaget er skranken i jordskiftelovens § 6-26, første ledd, som setter strenge krav til hva et rettsforlik kan inneholde. Bjerva, mener med dette at rettsforliket med fordel skulle kunne inneholde rettsendrende elementer, samt andre elementer som jordskifteretten normalt ikke har kompetanse til å avgjøre, med andre ord såkalte «kreative elementer» Bergheim (2019) omtaler i sin forskning. Bjerva presiserer videre at forslagene til endring i §§ 6-17 og 6-18, samt opphevelse av § 6-26, derimot ikke er ønsket for å fjerne «skranken» helt, slik at ikke rettsforlik brukes som et «*alternativ i jordskiftesaker*» (2019, s. 28). Bjerva ønsker ikke muligheten for inngåelse av rettsforlik i jordskiftesaker etter kapittel 3, men ser derimot behovet for flere muligheter for hva det kan inngås rettsforlik om i de rettsfastsettende sakene etter kapittel 4 (2019, s. 28). I følge Bjerva, ville muligheten for inngåelse av rettsforlik i forbindelse med jordskiftemekling gitt partene liten forutsigbarhet. Dette begrunner han med at om partenes forslag til jordskifteløsning ligger utenfor skranken av hva det kan inngås rettsforlik om, vil jordskiftemekleren måtte avbryte videre jordskiftemekling (Bjerva, 2019, s. 33).

I utredningen, diskuterer Bjerva også utenomrettslige avtaler som et alternativ for formalisering av partenes enighet ved gjennomføring av jordskiftemekling. Men en slik formalisering vil jordskifteløsningen være avtalerettslig bindende, men Bjerva argumenterer med at det i mange tilfeller ikke vil være tilstrekkelig i en slik jordskiftesak. Jordskifteløsningen vil med dette ikke ha rettskraft, som imidlertid er sentralt i jordskiftesakene hvorav «*resultatet skal formaliseres, grenser måles, og endringer i eiendomsutformingen føres i matrikkelen*» (Bjerva, 2019, s. 33). Bjerva konkluderer med at enighet om jordskifteløsning som følge av jordskiftemekling skal formaliseres som en jordskifteavgjørelse, jf. § 6-18a, tredje ledd, første punktum. I den sammenheng, uttaler Bjerva blant annet at «*For de deler av enigheten som er et jordskifte, skal jordskifteretten uansett stadfeste at vilkårene for jordskifte er oppfylt, og deretter fastsette de nødvendige bestemmelser om gjennomføringen*» (2019, s. 33).

Jordskifteavgjørelsen skal basere seg på «*behandlingen i rettsmøte, dokumenta i saka, andre bevis og merknader frå partane etter §§ 6-21 og 6-22*», jf. jskl § 6-14, første ledd. Det forutsettes med dette at jordskifteretten utarbeider forslag til jordskifteløsning basert på meklingsresultatet, og deretter legger frem det endelige forslaget for partene i en høringsrunde, jf. jskl § 6-21.

Ifølge departementet vil en jordskifteavgjørelse ofte være «*ei «pakkøløysing» som alt i alt gir ei god løysing for eigedommane eller rettane som den gjeld for. (...) Jordskifteavgjerdene vil heller ikkje kunne bli rettsforlik, noko som vil vere problematisk i høve til at jordskifteavgjerdene skal kunne vurderast på nytt etter 10 år*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 297). Departementet sikter med dette til sperrefristen som er regulert i jordskifteloven § 3-37, som Bjerva forklarer at også vil være gjeldende i tilfeller hvor det er gjennomført jordskiftemekling (2019, s. 33). I jordskiftelovens § 3-37, første ledd, presiserer lovgiver at en jordskifteavgjørelse ikke kan tas opp til ny behandling før det er gått ti år etter den ble rettskraftig avgjort. Videre i bestemmelsen gir lovgiver imidlertid uttrykk for unntakstilfeller hvor sperrefristen på 10 år ikke er gjeldende, hvor forholdene som var tjenlig da jordskifteløsningen ble inngått, i senere tid viser seg å bli utjenlig. Unntakstilfellene omfatter blant annet tilfeller hvor jordskiftesaker tidligere er nektet behandlet grunnet de materielle vilkårene, hvor jordskifteretten kan foreta en ny vurdering om forholdene senere er endret, jf. jskl § 3-37, andre ledd.

Dersom partene ikke kommer til enighet om en minnelig løsning i jordskiftemeklingen, eller jordskifteretten kommer frem til at partenes enighet om jordskifteløsning ikke oppfyller de materielle vilkårene, skal jordskifteretten fortsette behandlingen av jordskiftesaken etter saksbehandlingsregelen i § 6-21, jf. § 6-18a, fjerde ledd. I de tilfellene jordskiftedommer har vært jordskiftemekler, vil ikke jordskiftedommeren fortsette videre saksbehandling uten partenes samtykke. Ved jordskiftemekling, vil dette også gjelde i de tilfellene teknisk utreder har vært jordskiftemekler (Bjerva, 2019, s. 33).

Jordskiftemekleren

I forslagsbestemmelsen, legger Bjerva til rette for at teknisk personale kan være jordskiftemekler, jf. § 6-18a, andre ledd, andre punktum. I lovteksten henviser Bjerva til jordskiftelovens bestemmelse i § 2-3, om jordskifterettens bemanning.

Jordskifteloven § 2-3, andre ledd, beskriver imidlertid ikke teknisk utreder sine arbeidsoppgaver i jordskifteretten. Bakgrunnen til dette er at de ulike jordskifterettene ut ifra behov og kompetanse, skal kunne bruke teknisk personale slik de selv ønsker. Departementet mener med dette «*at det ikke er hensiktsmessig å lovregulere oppgåvene til det tekniske personalet*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 95). Likevel, kommer teknisk utreder sine arbeidsoppgaver knyttet til mekling til uttrykk i jordskifteloven § 6-18, tredje ledd, hvor lovgiver presiserer at teknisk utreder kan være rettsmekler. Teknisk utreder sin kompetanse til å rettsmekle følger indirekte av tvistelovens regler i § 8-4, første ledd. I tvistelovens forarbeider uttalte departementet at «*det kan brukes eksterne meklere fra et utvalg av rettsmeklere som ikke er dommere. Utvalget skal bestå av personer som har nødvendige personlige egenskaper til å kunne mekle i en rettsvist og innsikt og erfaring på forskjellige saksfelter*» (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 17).

Teknisk utreder i jordskifteretten, vil også ha kompetanse til å inngå rettsforlik ved rettsmekling. Denne kompetansen kommer til syne i tvistelovens forarbeider, hvor departementet uttaler at «*rettsforlik etter rettsmekling bør kunne inngås uten at en dommer setter rettsmøte (...) En etterfølgende kontroll av en dommer der rettsmeklingen foretas av en ekstern rettsmekler, er upraktisk og lite hensiktsmessig. Rettsmekleren er nærmere enn dommeren til å påse at forliket angir det partene er enige om. Eksterne rettsmeklere skal være kvalifiserte for oppgaven, og i dette ligger det også at de skal være i stand til å foreta slik kontroll*» (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 136).

Teknisk utreder vil med dette også ha kompetanse til å gjennomføre jordskiftemekling, ettersom at forslagsbestemmelsen viser til tvistelovens regler om rettsmekling. Men i forhold til det å skulle ta avgjørelser i jordskiftemeklingen, blir det derimot litt mer problematisk for teknisk utreder. Bjerva (2019), legger opp til at vurderingen av de materielle vilkårene og jordskifteløsningen skal formaliseres i en jordskifteavgjørelse etter jordskifteloven § 6-23, fjerde ledd. Dette er en avgjørelse «*retten*» skal ta.

Retten må med dette være lovlig sammensatt etter jordskifteloven § 2-6, hvor det er forbehold om at retten alltid skal settes med minst én jordskiftedommer. Teknisk utreder vil med dette ikke ha kompetanse til å avsi jordskifteavgjørelse på et selvstendig grunnlag. Utreder vil med dette kunne gjennomføre jordskiftemeklingen med partene, samt utarbeide forslag til jordskifteløsning (Prop.101 L (2012–2013), s. 417). Dette forutsetter med andre ord at jordskiftedommer likevel må kontrollere vilkårene og jordskifteløsningen, før jordskiftedommer kan avsi en jordskifteavgjørelse.

I Bjervas utredning blir teknisk utreder sin rolle imidlertid diskutert ved andre anledninger, hvor det blir presentert forslag til bestemmelser og andre endringer knyttet til utreder sin kompetanse til å avgjøre jordskifteløsninger. Bjerva mener at teknisk utreder bør få *«flere oppgaver i form av mer mekling, og dessuten myndighet til å slutføre saken der ingeniøren har meklet.»* (2019, s. 5). I utredningen presenterer Bjerva forslag til endring av dagens jordskiftelov § 6-18 om rettsmekling, hvor han tilfører bestemmelsen et ekstra ledd om at teknisk utreder kan ta jordskifteavgjørelse for å fastsette resultatene av meklingen. Han begrunner dette med at *«Ingeniøren i jordskifteretten har lang erfaring i å merke og måle grenser, som er en av ingeniørens primære arbeidsoppgaver. Det bør derfor kunne være opp til ingeniøren å avsi jordskifteavgjørelser som fastsetter de grenser partene har inngått forlik om i meklingen. En slik løsning vil være effektiv, og gi bedre kvalitet ved at det er rettsmekleren som har møtt partene, sett eiendommen og gjort jobben som får ansvaret.»* (Bjerva, 2019, s. 29).

3. Metode

3.1 Innledning

I metodekapittelet vil jeg redegjøre for oppgavens forskningsmetodiske valg og tilnærminger som er anvendt for å besvare forskningsspørsmålet. Betydningen av oppgavens forskningsdesign og metode, er planen for hvordan en ønsker å gå frem for å kunne besvare det aktuelle forskningsspørsmålet, hvor begrepet metode opprinnelig betyr «*veien til målet*» (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 217). Metodekapittelet vil derfor gi leser en innføring av hvilken forskningsmetode som er anvendt, samt en begrunnelse for hvorfor den aktuelle metoden er benyttet. Metodekapittelet vil også gi en detaljert beskrivelse av forskningsutvalget, gjennomføringen av intervju, samt hvordan informasjonen fra intervjuobjektene ble transkribert og analysert. Avslutningsvis drøfter jeg forskningens datakvalitet opp mot validitet og reliabilitet, samt hvordan jeg har tatt hensyn til etiske retningslinjer og personvern i forskningen. Det analyserte datamaterialet som er innhentet i sammenheng med forskningsprosjektet, vil videre anvendes i diskusjonen i *kapittel 5*. Dette vil danne et godt grunnlag for å videre kunne trekke konklusjoner til forskningsspørsmålet.

3.2 Forhåndsforståelse og forskningstilnærming

For den tyske filosofen Friedrich Schleiermacher, var et viktig prinsipp ved forståelse av et fenomen at «*den som vil forstå et menneskets tale, må først kjenne dette mennesket, og samtidig kan en bare få kjennskap til menneskets indre av dets tale*» (Aarseth & Kittang, 1979, s. 36). Hans mening bak denne uttalelsen, var at for at vi mennesker på et generelt grunnlag skal ha mulighet til å forstå et fenomen, må vi alltid i «*fortolkningen av enkelthetene gå ut fra en viss «forhåndsforståelse» av helheten som detaljene hører hjemme i*» (Alnes, 2020). Dette vil si at det er behov for en for-forståelse av et fenomen, for at vi mennesker skal kunne lære, forske og forstå ny kunnskap. Forhåndsforståelsen som bygger på tidligere tilegnet kunnskap, vil videre hjelpe oss mennesker til å forstå ny informasjon (Ebdrup, 2012). Disse forhåndsforståelsene vil med dette kunne omfatte «*egne erfaringer, betraktningmåter, resultater fra tidligere forskning, faglige begreper og teoretiske referanserammer*» (Grønmo, 2016, s. 393).

Basert på min personlige forhåndsforståelse av studiens tema og forskningsspørsmål, forventet jeg at intervjuobjektene så behov for innføring av en ny rettsmeklingsbestemmelse i jordskiftesakene. I den anledning, forventet jeg også at intervjuobjektene anså Bjervas

forslagsbestemmelse om «jordskiftetekling» som et godt alternativ for innføring av en slik meklingsbestemmelse i jordskifteloven. Forhåndsforståelsen min er basert på kunnskap og teori som jeg tidligere har tilegnet meg på studiet ved Høgskulen På Vestlandet. Som student vil en i stor grad tilegne seg teoretisk kunnskap om jordskifteloven, men gjerne mindre kunnskap om hvordan lovens virkemidler fungerer i praksis. Ut ifra hva jeg hadde sett for meg, gav intervjuobjektene meg et svært annerledes bilde av hvordan prosessen i jordskifteretten fungerer i praksis. Lovens ordlyd og bestemmelser vil kunne tolkes på svært ulike måter, noe som også gjenspeiler seg i intervjuobjektene ulike praksis.

Forhåndsforståelse og forskningstilnærming henger tett sammen. I forskning er det viktig å avgjøre hvilken forskningstilnærming en ønsker å anvende for å besvare forskningsspørsmålet, noe som avhenger av forskerens tidligere tilegnede kunnskap, men også forskningsspørsmålets natur. Ved forskningstilnærming skilles det i hovedsak mellom en deduktiv- og induktiv tilnærming (Jacobsen, 2016, s. 34). Den deduktive tilnæringsmåten tar i hovedsak utgangspunkt i teori og litteratur, og deretter tester denne ved bruk av annen empirisk data. En induktiv tilnæringsmåte vil derimot ta utgangspunkt i empirisk data, og tar videre sikte på å utvikle teori basert på den. I min forskning ønsker jeg å anvende en abduktiv tilnæringsmåte, som er en kombinasjon av den deduktive- og induktive tilnæringsmåten. Dette er en pragmatisk tilnærming til forskningen som innebærer at en vil kunne veksle mellom teori og empiri om hverandre (Jacobsen, 2016, s. 34). Ved bruk av en slik tilnæringsmåte fikk jeg mulighet til å belyse forskningens fenomen, både fra et teoretisk og et empirisk perspektiv.

3.3 Valg av forskningsmetode

Vi skiller som oftest mellom kvantitative- og kvalitative forskningsmetoder. Den kvantitative forskningsmetoden egner seg godt i bred forskning av et bestemt fagområde, basert på informasjon av et tallmateriale. Ved bruk av denne metoden vil funn og data ofte være generert numerisk og standardisert (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019). Den kvalitative forskningsmetoden opererer svært ulikt, hvor en har som hensikt å undersøke ukjente problemstillinger og fange opp nye tanker og ideer rundt et bestemt fagområde. Denne metoden bygger på «ikke-numeriske data», hvor veien til ønsket resultat bygger på elementer som ikke kan måles i størrelser (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019). Målet er med dette å finne gode forklaringer på fenomenet en forsker på, samt ta hensyn til intervjuobjektets subjektive holdning til forskningsspørsmålet (Widerberg, 2014, s. 15).

Basert på forskningsspørsmålets natur, ser jeg det derfor mest hensiktsmessig å benytte en kvalitativ forskningsmetode. Ved anvendelse av en slik metode vil jeg kunne få en bredere og dypere forståelse av forskningstemaet, samt en god forståelse av intervjuobjektene subjektive tanker sett opp mot forskningsspørsmålet og tilhørende delproblemstillinger. Jeg vil med dette både kunne avdekke hvorvidt det sees behov for innføring av en meklingsbestemmelse i endringssakene, men også dypere undersøke bakgrunnen i intervjuobjektene refleksjoner.

3.4 Innsamling av data

Basert på forskningsspørsmålets natur og valgt forskningsmetode, har jeg valgt å anvende dybdeintervjuer som primærkilde for datainnsamlingen. I dette delkapittelet vil jeg derfor gi en detaljert presentasjon av mine vurderinger i forhold til utvalget av intervjuobjekter, samt en beskrivelse av hvilke forberedelser jeg gjorde og hvordan jeg gjennomførte intervjuene.

3.4.1 Intervju

Formålet ved bruk av intervju som forskningsmetode er å forstå verden sett fra intervjuobjektets øyne. Målet vil derfor være å få tak i intervjuobjektets subjektive oppfatning og erfaring av hvordan verden er, sett bort i fra de tillærte vitenskapelige forklaringene (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 20).

I forskning skilles det ofte mellom strukturerte- og ustrukturerte intervjuer. Ved anvendelse av strukturerte intervjuer vil samtalen mellom intervjuobjekt og intervjuer være formulert i et strukturert spørreskjema på forhånd, hvor spørsmålene stilles i en bestemt rekkefølge (Gleiss & Sæther, 2021, s. 79). Ofte vil intervjuobjektet også få tildelt svaralternativer i et strukturert intervju, noe som gjør at denne intervjutypen er velegnet i de studiene hvor det er viktig at forskeren skal sammenligne de ulike resultatene. Derimot, vil et ustrukturert intervju basere seg på en fri og åpen samtale mellom intervjuobjektet og intervjuer, hvor en prioriterer å la samtalen flyte i den retningen intervjuobjektet selv ønsker (Gleiss & Sæther, 2021, s. 80).

Jeg valgte å anvende semistrukturerte intervjuer i forskningen, som ansees som en kombinasjon av strukturerte- og ustrukturerte intervjuer. Denne metoden defineres som «*en planlagt og fleksibel samtale som har som formål å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden med hensyn på fortolkning av meningen med de fenomener som blir beskrevet*» (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 357). Jeg utarbeidet med dette en felles intervjuguide, som videre ble sendt

til alle intervjuobjektene på forhånd av samtalene. Intervjuobjektene fikk imidlertid mulighet til å snakke fritt om temaer som lå nært beslektet forskningsspørsmålet, til tross for at disse temaene ikke var inkludert i intervjuguiden. Spørsmålenes rekkefølge varierte også basert på de tema intervjuobjektet og jeg belyste i løpet av den frie samtalen. Muligheten til å stille intervjuobjektene oppfølgingsspørsmål utover intervjuguiden så jeg også på som en fordel. Jeg fikk med dette muligheten til å følge et strukturert opplegg ved gjennomføring av intervjuene, men samtidig også fange opp uventede opplysninger og tanker i intervjuobjektens refleksjoner.

3.4.2 Utvalg

Forskningens utvalg baserer seg på å «*velge ut de enhetene som man skal samle inn data om*» (Gleiss & Sæther, 2021, s. 38). Et slikt forskningsutvalg kan i hovedsak gjøres på to ulike måter basert for hvilken forskningsmetode som benyttes. I kvantitative studier vil utvalget ofte gjøres ved et *sannsynlighetsutvalg* (Gleiss & Sæther, 2021, s. 38). Et slikt utvalg gjøres ved å trekke ut tilfeldige intervjuobjekter fra en stor populasjon med mål om et resultat som inkluderer «*den variasjonen som finnes innad i populasjonen*» (Gleiss & Sæther, 2021, s. 39). Den andre metoden for utvalg kalles ikke-sannsynlighetsutvalg, og brukes som regel alltid ved kvalitativ forskning (Gleiss & Sæther, 2021, s. 39). Utvalget vil i slike tilfeller være intervjuobjekter som plukkes ut spesifikt basert på ønskede kriterier. Sammenlignet med et tilfeldig utvalg av en større populasjon, vil ikke forskning med et spesifikt utvalg kunne generaliseres på samme måte (Gleiss & Sæther, 2021, s. 39).

I kvalitativ forskning foreligger det imidlertid ingen krav eller fasitsvar på hvor stort utvalget bør være for å kunne ansees som tilstrekkelig. Ifølge Kvale og Brinkmann (2017, s. 148), er et tilstrekkelig antall intervjuobjekter «*så mange personer som det trengs for å finne ut det du trenger å vite*». Antall intervjuobjekter vil med dette avhenge av den aktuelle studien og dens formål.

På bakgrunn av at forskningen min baserer seg på en kvalitativ metode, gjorde jeg et spesifikt utvalg av intervjuobjektene basert på mine veilederes konkrete råd om hvem jeg burde kontakte. Dette var personer de mente hadde god erfaring og kompetanse innenfor forskningens tema, og som de forventet hadde varierende tanker og refleksjoner knyttet til forskningsspørsmålet. Ettersom forskningen i hovedsak baserer seg på kvalitative dybdeintervjuer ønsket jeg å gjøre et begrenset utvalg av antall intervjuobjekter.

Utvalget baserer seg i hovedsak på personer som er ansatt i jordskifteretten, hvor jeg kontaktet både jordskiftedommere og teknisk utreder. En jordskiftedommer «*styrer saksforberedelsen, administrerer rettsmøtene og tar avgjørelsene i saken*» (Norges Domstoler). Teknisk utreder i jordskifteretten omtales ofte som ingeniører, og «*bistår under behandling av saker blant annet å utforme kart og måle inn grenser. Ingeniøren er som regel med under rettsmøtene og kan bistå med å få inntegnet partenes påstander på kart*» (Norges Domstoler). Forskningsutvalget omfatter også jordskiftelagdommere, som er «*dommer i lagmannsretten med spesialkompetanse innenfor jordskiftefaget. En jordskiftelagdommer behandler anker over jordskifteavgjørelser som kommer fra jordskifteretten*» (Norges Domstoler).

Intervjuobjekt	Rolle	Dato
A	Jordskiftedommer	21. feb. 2022
B	Jordskiftedommer	21. feb. 2022
C	Teknisk utreder	21. feb. 2022
D	Jordskiftelagdommer	22. feb. 2022
E	Jordskiftedommer	23. feb. 2022
F	Jordskiftelagdommer	28. feb. 2022
G	Jordskiftedommer	07. mar. 2022
H	Jordskiftedommer	15. mar. 2022

Tabell 1: Oversikt av utvalget (intervjuobjekter)

Utvalget består til sammen av åtte intervjuobjekter. Utvalget omfatter både kvinner og menn, med god erfaring og kompetanse innen jordskiftefaget. Intervjuobjektene tilhører ulike jordskifteretter og lagmannsretter i ulike deler av landet.

Med hensyn til utvalgets personvern, ønsker jeg å gjøre aktuelle avveieringer for å anonymisere intervjuobjektene.

3.4.3 Forberedelser til intervju

Intervjuobjektene ble kontaktet via deres e-post. I den første e-posten til intervjuobjektene valgte jeg å introdusere meg selv og mitt valg av studieretning, samt en kort beskrivelse av hva forskningen min omhandlet. Avslutningsvis i e-posten spurte jeg om de aktuelle kandidatene ønsket å bidra og delta i forskningen min. Som vedlegg i denne e-posten la jeg ved et mer detaljert informasjonsskriv⁷ om masteroppgaven. Dette informasjonsskrivet inneholdt blant annet informasjon om forskningens formål, personvern ovenfor intervjuobjektet og dens rettigheter, samt at det for intervjuobjektet var frivillig å delta i undersøkelsen.

⁷ Vedlegg 2

Informasjonsskrivet inneholdt også kontaktopplysninger til mine veiledere og meg selv. For å sikre at alle fikk samme informasjon om forskningen og hva deres eventuelle deltakelse skulle anvendes til, valgte jeg å sende den samme identiske e-posten til hver enkelt.

Jeg fikk fort positive tilbakemeldinger fra alle de aktuelle kandidatene som ble kontaktet i prosjektet. De meldte sin interesse for både forskningens tema og deltakelse i studien. Videre sendte jeg individuelle e-poster til de ulike kandidatene for å avtale tid og sted for gjennomføring av intervjuet. Intervjuobjektene fikk tilsendt en identisk intervjuguide på forhånd av intervjuet for å ha muligheten til å forberede seg og reflektere over spørsmålene de ville bli stilt. En intervjuguide kan defineres som «*spørsmålene forskeren kunne forestille seg på forhånd*» (Gleiss & Sæther, 2021, s. 90).

3.4.4 Gjennomføring av intervju

Før jeg startet arbeidet med forskningen ønsket jeg i hovedsak å gjennomføre de fleste intervjuene fysisk, så langt det ville la seg gjøre. Bakgrunnen for dette ønsket var en bedre mulighet til å observere intervjuobjektets kroppsspråk og ansiktsuttrykk ved besvarelse av de ulike spørsmålene, ettersom dette ofte vil kunne gi en viktig og avslørende tilleggsinformasjon til intervjuobjektets refleksjoner. Grunnet koronapandemien og store geografiske distanser mellom meg og enkelte av intervjuobjektene, måtte noen av intervjuene gjennomføres digitalt. I disse tilfellene benyttet vi domstolenes nye digitale plattform «Webex» som er en applikasjon med verktøy som gav oss mulighet til å avholde intervjuet gjennom videosamtale. Intervjuene ved bruk av videosamtaler gikk bedre enn forventet. Jeg oppnådde god kontakt og kommunikasjon med intervjuobjektene, og evnet med dette også å lese deres kroppsspråk til tross for at dette ble signalisert gjennom pc-skjermen. Jeg fikk også muligheten til å gjennomføre noen intervjuer i fysisk møte med intervjuobjektene. Dette var i tilfeller hvor det var forsvarlig med hensyn til koronapandemien, og hvor den geografiske distansen av ulike grunner var mindre mellom intervjuobjektet og meg.

Innledningsvis i møtene startet jeg med å introdusere meg selv og gi en kort beskrivelse av formålet med studien. Jeg informerte dem videre om at intervjuguiden ikke nødvendigvis ville følges til «punkt og prikke», og at spørsmålenes rekkefølge mulig ville endres ut ifra hvilke spor deres refleksjoner bevegde seg inn på. Intervjuobjektene fikk også beskjed om at enkelte spørsmål også kunne unngås om de i tidligere spørsmål hadde svart på lignende eller i de tilfellene de ikke ønsket å kommentere. Deretter informerte og forsikret jeg intervjuobjektene

om at deres deltakelse i forskningen skulle sikres anonymitet og konfidensialitet. Videre spurte jeg intervjuobjektene om tillatelse til lydopptak av samtalen. Jeg ønsket lydopptak av flere grunner, først og fremst for å sikre en god flyt og kvalitet i samtalen uten forstyrrelser knyttet til notering av intervjuobjektene svar, noe som videre vil kunne føre til tap av verdifull informasjon. En annen grunn til at jeg ønsket opptak av samtale var for å forsikre meg selv om at hukommelsen min ikke førte til at intervjuobjektene refleksjoner og uttalelser ble feiltolket og misforstått. Dette ville gi meg muligheten til å verifisere og sitere intervjuobjektene uttalelser med sikkerhet i at det er riktig. Jeg informerte dem om at et eventuelt lydopptak ville slettes så snart arbeidet med transkribering av samtalen var ferdig. Ingen av intervjuobjektene hadde innvendinger til dette, så det ble derfor tatt lydopptak av alle samtale.

Intervjuguiden⁸ som ble benyttet var relativt stor og omfattende, og inneholdt hele 23 spørsmål. Innledningsvis i intervjuet ble intervjuobjektene stilt spørsmål om deres erfaring og tanker knyttet til mekling og rettsmekling i jordskifteretten. Videre i intervjuet ble intervjuobjektene blant annet spurt om deres tanker knyttet til saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21, samt deres refleksjoner knyttet til Bjervas forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling». Basert på spørsmålene i intervjuguiden sikret jeg et godt grunnlag for å videre kunne besvare forskningsspørsmålet.

Jeg opplevde at de kvalitative semistrukturerte-intervjuene fungerte godt i forskningsprosjektet, hvor jeg fikk gode og reflekterte svar fra intervjuobjektene. Jeg opplevde en god dynamikk og samtale som en positiv opplevelse med alle intervjuobjektene. Intervjuobjektene opplevdes komfortable under intervjuet og svarte åpent og ærlig på spørsmålene, og inviterte til humoristiske samtaler med smil, latter og «et glimt i øyet». Eventuelle svakheter i forskningen vil imidlertid kunne knyttes til om intervjuobjektene hadde ulik forståelse av spørsmålene i intervjuguiden. Det kan også tenkes en eventuell svakhet i forhold til om intervjuobjektene kun har kunnskap om Bjervas konkrete forslagsbestemmelse om «jordskiftemekling», og derfor ikke vært oppmerksom på helheten i Bjervas utredning. Hadde jeg hatt mulighet til å gjennomføre intervjuene på nytt ville jeg kortet ned spørsmålene i intervjuguiden, samt forsikret meg om at intervjuobjektene kjente til Bjervas utredning som en helhet. Intervjuguiden var svært omfattende, noe som forårsaket at intervju var lange og varte mellom 1 til 2 timer.

⁸ Vedlegg 3

3.5 Transkribering og analyse av data

Kort tid etter gjennomføring av hvert enkelt intervju startet jeg analyseringen av de innsamlede dataene ved å transkribere lydopptakene fra samtalene. Jeg satt i gang med dette arbeidet så fort som mulig etter gjennomført intervju da intervjuobjektens kroppsspråk fortsatt var friskt i minne. Dette arbeidet handler om å omforme intervjusamtalene fra en muntlig dialog til en skriftlig sammenhengende tekst for å gjøre informasjonen og dataen mer strukturert og bedre egnet for videre analyse (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 206). Dette var et svært krevende og omfattende arbeid ettersom samtalene med intervjuobjektene inneholdt mye ny informasjon og varte mellom 1 til 2 timer. Intervjuobjektene var også svært engasjert og snakket fort, hvor også noen av dem hadde problemer med å fullføre setningene før de kom frem til poenget sitt. Det er viktig å sikre en god og detaljert transkribering av lydopptakene, så for å ikke gå glipp av viktige poenger valgte jeg å spille av lydfilene i et langsommere tempo og transkribere samtalene i fulltekst. Dette innebar at jeg skrev ned hvert eneste ord som ble sagt under samtalene, både fra intervjuobjektet og meg selv. Uttalelser og fyllord med «tomt innhold» som «ehm», «vel ...» og «ja, altså nei...» ble derfor transkribert inn i dokumentet som skulle brukes til videre analyse. Ettersom jeg valgte å transkribere samtalene ordrett kunne derfor enkelte av de transkriberte dokumentene ved noen anledninger fremstå litt usammenhengende og forvirrende. Da samtalene var transkribert ferdig ble lydopptakene av intervjuobjektene slettet umiddelbart.

For å analysere data fra intervjuene valgte jeg å anvende en temaanalyse. Ved bruk av denne analytiske tilnærmingen, vil forsker rette oppmerksomheten mot de tema som er presentert i studien, og hvor formålet med analysen er å undersøke og få en dypere forståelse av hvert enkelt tema som er representert i studien (Thagaard, 2018, s. 171). En vil med bruk av en temaanalyse kunne sammenligne på tvers av dataene, samt identifisere og gjenkjenne sammenhenger blant de data som er innhentet i forskningen.

Jeg startet det analytiske arbeidet med å utarbeide en tabell, hvor hvert enkelt spørsmål i intervjuguiden representerte radene. Kolonnene inneholdt stikkord av intervjuobjektens svar på de ulike spørsmålene, hvor intervjuobjektene ble representert med en egen fargekode. Fargekodene ble anvendt for at jeg som forsker lettere skulle se forskjellen mellom de ulike intervjuobjektens svar, og derav ikke misforstå og blande deres refleksjoner. Tabellen var til stor hjelp og gav meg en grovoversikt av intervjuobjektens refleksjoner, i tillegg til at tabellen gjorde det lettere for meg å se sammenhenger og sammenligne de ulike svarene.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	- litt erfaring - 1 sak i året - ingeniør mekler	- litt erfaring - 2 saker i året - ingeniør mekler - mest erfaring fra forsøksordningen	- mye erfaring - ca 110 saker	- ikke jobbet som dommer etter ny lov - meklet saker i lagmannsretten - rettsmekler etter forsøksordningen som jordskiftesdommer	- mye erfaring - rettsmeklet før det var lov, med særretter gsv, Mellom 5 og 10 saker i året	- lite erfaring - jobbet i lagmannsretten etter ny lov	- lite erfaring - effektivt at ingeniør gjør dette	- mye praktisk erfaring - Mye og god erfaring
2	- mye erfaring - prosessen i jordskiftesaker er i seg selv en form for mekling - kontradiksjon er ingen begrensning	- opptatt av å finne minnelige løsninger, alltid hatt fokus på det - prøver å mekle i rettsendende saker - minnelig løsning ved dialog i rettsmøte - kontradiksjon er et dilemma. Har hatt særretter med parter, men flagget det (20 år siden) - i dag er det ikke utfordrende med kontradiksjon	- Det er ofte mekling i slike saker hos dem	- som lagdommer driver jeg med mekling i rettsmøter, både før og etter. - opptatt av å få mest mulig informasjon av partene om deres ønsker og finne handlingsrom til jordskifteløsningen	- mekler mye - skal en kalle det mekling eller forhandling? - prøver så langt det er mulig å oppnå enighet	- mye erfaring med mekling i rettsmøte - kontradiksjonsprinsippet legger visse begrensninger for hva du kan gi uttrykk for og hvilke forslag du kan komme med - behov for særretter er ikke så stort, heller andre begrensninger som at partene ikke er kreativ nok	- erfaring med mekling i alle typer saker - prøver å få parter enig - reduserer dialogmuligheten ved å ha særretter, men i noen tilfeller er det fint at det er mulig med særretter (en viss begrensning)	- god erfaring, legger alltid til rette for mekling - klart at kontradiksjonsprinsippet er en begrensning
3	- gode verktøy - rettsmekling er et klart verktøy fordi det er klare regler for rettsmekling i tvil	- viktige verktøy - virkemidler for rettsmekling vi ikke har til vanlig, derav særretter og	- forskjell på uenighet og tvist - mekling kan løse en uenighet	- flitt måte å løse det på - veldig godt verktøy - konsentrerer seg om utfordringene for partene	- Det er hovedverktøyet vårt, å møte parter med ulike meninger og få de til å bli enig	- Veldig godt verktøy - for å løse saken for partene - rasjonelt for oss	- veldig viktig - alfa omega - godt verktøy	- godt og nyttig verktøy - gir partene kontroll over tvisten - naboforhold, en dom

Figur 2: Illustrasjon av tabelloversikten (intervjuobjektene refleksjoner)

For å sikre gode og troverdige sitater, opprettet jeg et tilleggskdokument med de tilsvarende spørsmålene som ble benyttet i intervjuguiden. Basert på intervjuobjektene svar på de ulike spørsmålene under intervjuet, kopierte jeg viktige og meningsfulle sitater fra intervjuobjektene og limte dem inn under de aktuelle spørsmålene i sitat-dokumentet. Sitat-dokumentet var til god hjelp for å lettere finne frem sterke meninger og direkte uttalelser fra intervjuobjektene, for å underbygge og forsvare presentasjonen av mine funn i forskningen. For å sikre at intervjuobjektene sitater ikke ble forvekslet med hverandre, ble de ulike intervjuobjektene utsagn presentert med de samme fargekodene som i tabellen, i tillegg til at bokstaven som representerer intervjuobjektet alltid ble skrevet i parentes bak sitatet.

Videre startet jeg en kategoriseringsprosess av de ulike spørsmålene i intervjuguiden for å etablere meningsfulle mønstre. I første rekke, kategoriserte jeg spørsmålene fra intervjuguiden etter overordnede tema. Disse temaene er i ettertid blitt overskrifter i kapittelet hvor jeg presenterer mine funn, og ble delt inn som mekling og rettsmekling, dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesaker, refleksjoner av Bjervas forslagsbestemmelse, samt intervjuobjektene tanker om hvorvidt Bjervas bestemmelse bør innføres. Videre utarbeidet jeg underkategorier innenfor de overordnede temaene, som for eksempel fordeler med jordskiftemekling, ulemper med jordskiftemekling, intervjuobjektene ønsker for endring av lovforslaget, samt intervjuobjektene refleksjoner om hvorvidt forslagsbestemmelsen bør innføres. Grovoversikten fra den tabellen og intervjuobjektene sitater var til stor hjelp da jeg skulle «besvare» de ulike temaene. For å være sikker på at jeg ikke mistet verdifull informasjon, dobbeltsjekket jeg også dokumentene med de transkriberte samtalen underveis i prosessen.

3.6 Datakvalitet

I forskning bør det gjøres en kritisk drøfting av resultatene for å være sikker på at de er gyldige og til å stole på (Jacobsen, 2016, s. 227). Kan man med sikkerhet si at informasjonen som er funnet og presentert i forskningen er sann?

Ifølge Jacobsen (2016), foreligger det to krav til kvaliteten i forskningens data og empiri; gyldighet og troverdighet. Empirien skal være gyldig og relevant (*valid*), men også pålitelig og troverdig (*reliabel*) (Jacobsen, 2016, s. 16). Vurdering av forskningens reliabilitet og validitet er med dette svært sentralt når en skal undersøke forskningens gyldighet og troverdighet, noe som videre vil gi en indikasjon på hvorvidt det foreligger kvalitet i forskningsprosjektet (Thagaard, 2018, s. 181). Denne vurderingen vil videre være viktig for å kunne iverksette tiltak for å imøtekomme eventuelle svakheter i datakvaliteten.

3.6.1 Validitet

Validitet omhandler i hvilken grad en kan «*trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke*» (Dahlum, 2021). Forskningens validitet omhandler med dette hvorvidt den aktuelle metoden er relevant og egnet for det en har som formål å undersøke (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 276).

Validitet vurderes ulikt i kvantitative- og kvalitative undersøkelser. Høy validitet i kvantitativ forskning tilsier at en oppnår å måle det en hadde som hensikt å måle. Men ved kvalitative prosjekter vil en ikke oppnå høy validitet på samme måte som ved kvantitative undersøkelser, men heller ha som mål å styrke validiteten ved å komme frem til resultater som er mest mulig sannferdig i forhold til virkeligheten (Gleiss & Sæther, 2021, s. 205).

Det foreligger en rekke undergrupper for validitet, men i litteraturen skilles det som oftest mellom intern – og ekstern validitet. Den interne undergruppen for validitet omhandler i hvilken grad den innhentede dataen har sammenheng med virkeligheten (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019). Ekstern validitet omtales ofte som generaliserbarhet, og bygger på hvorvidt resultatene i forskningen kan være relevante og benyttes videre i andre studier.

Når en bruker intervju som forskningsmetode vil en på mange måter kunne si at den interne validiteten sier noe om hvorvidt man som forsker har kontaktet de riktige intervjuobjektene i den aktuelle forskningen. For å sikre en styrket validitet var det derfor i forskningen viktig at

intervjuobjektene hadde en spesialkompetanse, og god erfaring innenfor jordskifteloven og jordskifterettens praksis. Som tidligere nevnt, ble jeg anbefalt av mine veiledere å kontakte de aktuelle intervjuobjektene. Utvalget var basert på en forventning om at intervjuobjektene hadde den kunnskapen og erfaringen jeg søkte i forskningen. Med bakgrunn i deres arbeidserfaringer og kompetanse oppfattes intervjuobjektene reflekser som troverdige, og jeg vil med dette argumentere for at de gav meg en god og gyldig representasjon av virkeligheten. Bruken av semistrukturerte intervjuer i studien vil også være med på å styrke validiteten i forskningen. Dette kan forsvares med at jeg som forsker har hatt mulighet til å føre en dialog med intervjuobjektene, som åpner for en mulighet til å stille intervjuobjektene oppfølgingsspørsmål. Dette var svært nyttig i de tilfellene jeg oppfattet intervjuobjektene reflekser og formidling uklart. Samtalene med intervjuobjektene er også transkribert med en nøyaktig gjengivelse av intervjuobjektene reflekser og svar. Dette er elementer jeg mener er med å bidra til å styrke forskningens validitet og gyldighet. Naturligvis, foreligger det imidlertid en viss sannsynlighet for at jeg kan ha hørt eller oppfattet lydopptakene feil, noe som derimot kan tale for en svekket validitet i forskningen. Ettersom hastigheten på lydfilene ble redusert ved transkriberingen, er jeg derimot ganske sikker på at dette ikke er tilfellet.

Det foreligger utfordringer i forhold til forskningens eksterne validitet og generaliserbarhet. Ved bruk av kvalitative studier vil en i hovedsak ha et lite, men spesifikt utvalg av intervjuobjekter. Ifølge Kvale & Brinkmann (2017, s. 200), vil resultatene fra kvalitative studier ikke kunne generaliseres på grunn av et for lite antall intervjuobjekter. I forskningen min har jeg tatt utgangspunkt i åtte intervjuobjekter med bakgrunn i jordskifteretten og lagmannsretten. Resultatene av intervjuene vil derfor sannsynligvis ikke representere og reflektere de holdninger andre med erfaring og kompetanse innenfor jordskifteloven og forskningens tema innehar. Likevel, håper jeg at forskningen min kan bidra med nye synspunkter og diskusjoner sett opp mot jordskifterettens virkemidler ved mekling i jordskiftesakene.

3.6.2 Reliabilitet

I forskning benyttes ofte begrepet *reliabilitet*, og omhandler studiets pålitelighet og troverdighet, samt hvor konsistent en kan si forskningen er (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 276). I kvantitativ forskning vil reliabiliteten avhenge av hvorvidt resultatene i studien kan reproduseres av en annen forsker ved en senere anledning. Hvis forskningen utføres på nytt i ettertid og en annen forsker konkluderer med andre resultater vil forskningen anses som lite reliabel (Svartdal, 2020). I kvantitative studier vil reliabiliteten være god om det er mulighet

for repliserbarhet (Thagaard, 2018, s. 187). I følge Thagaard, vil repliserbarhet ikke være et relevant kriterium for reliabiliteten ved anvendelse av kvalitative metoder. Bakgrunnen for det er at det ofte vil være vanskelig å oppnå de samme resultatene ved kvalitative undersøkelser ettersom forskningskonteksten er vanskelig å gjenskape. Hun mener at forskere som utfører kvalitative studier må «*argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for utviklingen av data i løpet av forskningsprosessen*», hvor forskeren skal forsøke å overbevise publikum om at kvaliteten til studiet og dens resultater er troverdig (Thagaard, 2018, s. 188). I kvalitativ forskning vil reliabiliteten i stor grad omhandle hvorvidt studien er *transparent* (Thagaard, 2018, s. 188). Dette vil si at forskeren skal forsøke å gjøre forskningen «gjennomsiktig», ved å gi publikum en nøyaktig og konkret gjengivelse av forskningsprosessen. Dette innebærer en detaljert beskrivelse av metode for innhenting av data, forskningens utvalg av data, samt hvordan dataen er analysert og bearbeidet.

I forskningsprosjektet har jeg forsøkt å legge til rette for en transparent prosess. Dette forsvarer jeg med et detaljert kapittel om metodebruk i forskningen. I forhold til intervjuobjektene som deltok i forskningen, har jeg informert utvalget godt om hva forskningen skal omhandle før gjennomføring av intervjuene, samt hva deres bidrag og data skal anvendes til.

Forskerrollen og dens påvirkning på resultatet av forskningen, vil også være en innvirkende faktor på studiens reliabilitet (Thagaard, 2018, s. 188). Som forsker bør en være kritisk og oppmerksom på om det foreligger ulike trekk i metodebruken som har skapt og påvirket resultatene i forskningen (Jacobsen, 2016, s. 241). Feil som kan innebære konsekvenser i forhold til forskningens reliabilitet, kan være at forskeren gjør subjektive tolkninger av intervjuobjektets refleksjoner, eller ved at forskeren misforstår, omfatter og registrerer intervjuobjektets utsagn på et feilt grunnlag (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019). Ved dette mener Thagaard at reliabiliteten i en forskning kan styrkes ved at det deltar flere forskere i studien, for å kunne diskutere avgjørende beslutninger i prosessen, samt ha en mer kritisk evaluering av forskningens framgangsmåte (Thagaard, 2018, s. 188).

Jeg har utarbeidet denne forskningen alene og på egenhånd. Ettersom denne forskningen er gjennomført selvstendig uten hjelp fra andre forskere, har jeg ikke hatt mulighet til å diskutere framgangsmåte eller andre avgjørende beslutninger om prosessen, noe som kan føre til en svekket reliabilitet i forskningen. Jeg har likevel ikke stått alene om alle beslutningene i forskningen, hvor flere problemstillinger er diskutert og løst i samråd med mine veiledere. For å unngå forskerfeil knyttet til subjektive fortolkninger av de innhentede data, tok jeg opptak av

samtalene med intervjuobjektene, og deretter transkriberte samtalene ordrett. Videre gjennomførte jeg en detaljert og grundig analyse av dataen. Dette ble gjort av den hensikt å minimere sannsynligheten for egne subjektive fortolkninger av intervjuobjektens refleksjoner, samt for å forsikre meg om at forskningens funn og resultater er basert på et riktig og reelt grunnlag.

Gjennom møte mellom intervjuobjekt og forsker, vil samtalens innhold og stil formes ut ifra de aktuelle partene som møtes, noe Jacobsen betegner som *intervjueffekten*. Med dette mener han at «den som intervjues, blir påvirket av intervjueren, hvordan denne ser ut, er kledd, snakker, bruker kroppsspråk osv.» (Jacobsen, 2016, s. 242). Slike effekter mener han kan gi en slagside, hvor dataresultatene i større grad kan reflektere møtet mellom intervjuobjekt og forsker, istedenfor det fenomenet en hadde som hensikt å undersøke. Det foreligger også andre faktorer som kan føre til såkalte informantfeil. Dette kan eksempelvis være dersom intervjuet gjennomføres på upassende og pressede tidspunkt, som for eksempel før lunsj, helg eller ferie. Informantfeil vil også kunne forekomme dersom intervjuet gjennomføres med andre mennesker til stede, som for eksempel kollegaer. Dette kan resultere i at intervjuobjektet er redd for å avsløre en upopulær mening og dermed avgi uærlige svar i forskningen (Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019).

Jeg sørget for at intervjuobjektene sto fritt til å velge tidspunkt for gjennomføring av intervjuene. Intervjuene ble derfor gjennomført på tidspunkt basert på intervjuobjektens egne ønsker. Opptil flere ganger ble avtalte møter med intervjuobjektene flyttet grunnet knapp tid, hvor intervjuobjektene hadde møter tidligere samme dagen med parter som varte mye lengre enn forventet. I de tilfellene hvor det var mulig å møte intervjuobjekter fysisk grunnet kort distanse, sørget jeg også for at intervjuobjektene fikk valget om å gjennomføre intervjuet digitalt ved bruk av videosamtaler. Intervjuobjektene jeg møtte fysisk fikk også selv velge hvor intervjuet skulle gjennomføres. De fysiske møtene fant sted i lukkede rom uten andre mennesker til stede. Jeg forsikret også intervjuobjektene i forkant av intervjuet om at hensynet til anonymitet ville sikres i forskningen. Jeg forventer derfor at intervjuobjektene ikke avga uærlige svar i forskningen. Likevel er en svakhet i forskningens reliabilitet at jeg ikke kan kontrollere om intervjuobjektens refleksjoner er reelle og sanne.

3.7 Hensyn til etikk og personvern i forskningen

Det foreligger en rekke hensyn og retningslinjer til forskeren ved utarbeidelse av en studie. For det første skal en som forsker aldri plagiere andres arbeid, noe som ses på som uakseptabelt og alvorlig (Thagaard, 2018, s. 21). Når jeg har tatt i bruk andres arbeid i denne forskningen har jeg derfor tatt hensyn til dette ved å sitere, henwise og kilde til andres arbeid.

Det er utarbeidet særskilte etiske retningslinjer for forskere i de tilfellene hvor studien baserer seg på en direkte kontakt mellom en intervjuer og et intervjuobjekt (Thagaard, 2018, s. 20). Forskningen er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), ettersom det behandles personvernopplysninger i forbindelse med prosjektet. Søknaden inneholdt en detaljert beskrivelse om hva forskningen skulle omhandle, samt hvilke personvernopplysninger jeg skulle behandle og presentere i forskningen. Intervjuguiden jeg på det tidspunktet hadde utarbeidet, samt informasjonsskrivet som ble sendt til intervjuobjektene på forhånd av intervjuene ble også sendt til vurdering. Intervjuguiden gjennomgikk imidlertid endringer etter den ble sendt til vurdering til NSD. Temaene var de samme og endringene var relativt små, men handlet i hovedsak om å bedre formuleringene av spørsmålene slik at det var lettere for intervjuobjektet å forstå hva jeg ønsket svar på. Omtrent en måned etter søknaden ble sendt inn, godkjente NSD prosjektet.⁹

Intervjuobjektene fikk god informasjon om prosjektet før gjennomføring av intervjuet. Jeg informerte dem om at det var frivillig å delta og at det var mulig å trekke seg fra prosjektet dersom de ønsket dette. Jeg informerte dem også om at hensynet til anonymitet og deres personvernopplysninger skulle sikres i prosjektet. For å sikre intervjuobjektene anonymitet har jeg i oppgaven betegnet dem som «intervjuobjekt x». Intervjuobjektene ble også informert om at lydopptaket av samtalene ble slettet kort tid etter transkriberingen var unnagjort. Transkriberingsdokumentene inneholdt heller ikke informasjon om intervjuobjektene, men ble lagret som «transkribering av samtale med intervjuobjekt x».

⁹ Vedlegg 1

4. Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil de empiriske funnene i forskningen presenteres. Kapittelet vil gi en fremhevet oversikt av de mest sentrale funnene sett opp imot forskningens tema og problemstillinger. Kapittelinnstillingen i det videre, tar i hovedsak utgangspunkt i intervjuguidens temainndeling. Inndelingen omfatter intervjuobjektene tanker om mekling og rettsmekling, deres praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesaker i dag, samt deres tanker om innføring av en ny meklingsbestemmelse ved behandling av jordskiftesaker. I forhold til deres tanker om innføring av en ny meklingsbestemmelse ble intervjuobjektene spurt konkret om deres tanker knyttet til Bjervas forslagsbestemmelse. Funnene vil imidlertid ikke drøftes ytterligere i dette kapittelet, men diskuteres videre i *kapittel 5*. Funnene vil med dette danne et godt grunnlag for å videre trekke konklusjoner til forskningsspørsmålet.

4.1 Tanker om mekling og rettsmekling som verktøy for å oppnå minnelige løsninger

4.1.1 Mekling i rettsmøte

Intervjuobjektene hadde alle god erfaring med mekling som del av rettsmøte. Blant intervjuobjektene forelå det en bred praksis om å legge til rette for en slik mekling i alle saker, uavhengig av sakstype. Intervjuobjektene var alle enig i at mekling i rettsmøte er et godt verktøy.

«Jeg er opptatt av at jeg får mest mulig informasjon om partene sine utfordringer og ønsker, og den beste måten er gjennom mekling, der jeg gjerne spør etter noen forslag på hvordan de ønsker å ha det. Da får en det gjerne bedre frem enn når de bare skal presentere saken sin. Da får jeg høre motpartens reaksjoner på forslagene, sånn at jeg vet hvilket handlingsrom man har i den endelige jordskifteløsningen»
(Intervjuobjekt D)

Enkelte av intervjuobjektene nevnte at kontradiksjonsprinsippet i noen tilfeller kan oppleves som en begrensning når man mekler etter § 6-17. Dette ble begrunnet med at en ikke vil ha mulighet for å holde særrettmøter, samt kunne gi partene en viss realitetsorientering. Til kontrast, mente andre intervjuobjekter derimot at kontradiksjonsprinsippet i slike tilfeller er et viktig hensyn for å skape en åpen prosess og dialog mellom partene.

«Det er viktig med full åpenhet for å bygge tillit, for at partene skal ha tiltro til deg. Alle skal til enhver tid vite hvordan saken ligger an. Jeg syntes du reduserer dialogmuligheten litt ved å ha særrettmøter.»
(Intervjuobjekt G)

4.1.2 Rettsmekling

De ulike jordskifterettene intervjuobjektene tilhører, har en bred praksis for at både teknisk utreder og jordskiftedommere opptrer som rettsmekler. Blant intervjuobjektene med bakgrunn som jordskiftedommere, uttales det fra de fleste at de i praksis gjennomfører svært få rettsmeklinger i året selv, hvor sakene i stedet sendes til teknisk utreder for behandling. Bakgrunnen til dette er i hovedsak grunnet jordskiftedommers habilitet om meklingen ikke fører frem, men også for å utjevne jordskiftedommers kapasitet.

«Jeg har prøvd, men funnet ut at det er bedre at det er ingeniøren som mekler, i tilfellet det ikke går. Om dommer inhabiliseres må vi overføre saken til andre, og derfor er det mest effektivt at ingeniøren gjør dette, og at de i tillegg kan det oppmålingstekniske» (Intervjuobjekt G)

Intervjuobjektene er alle enige i at rettsmekling er et viktig, godt og nyttig verktøy for å oppnå gode og minnelige løsninger for partene. Det presiseres også i den sammenheng at rettsmekling i de fleste tilfeller fører til en billigere og mer effektiv saksbehandling for partene. Intervjuobjektene påpeker også at rettsmekling fører til en bedre relasjon mellom partene i ettertid, hvor det ikke produseres «en vinner og en taper» slik som er tilfellet ved ordinær tvistebehandling. I følge flere, er dette spesielt viktig i jordskifteretten, hvor en som oftest har med naboskap å gjøre.

«Vi har stort sett med naboforhold å gjøre, og naboene ser en ofte ute om våren med våranden og rydder i hagen, og i motsetning til i de ordinære domstolene, der mange saker gjelder ett eller annet forhold også går de hver til sitt og aldri ser hverandre mer. Mekling i jordskifteretten gjør at det at det er lettere for folk å komme overens. Jeg har avsagt dom, og det første de sier etterpå er at «vi kan ikke anke på dommen, det er det ikke grunnlag for, men vi kommer til å selge eiendommen vår i istedenfor.» (Intervjuobjekt A)

«Det vi hvert fall vet er at det å få en dom ikke bidrar til å bedre naboforholdet, så jeg tenker at det er en kjempeviktig grunn til at rettsmekling er så viktig fordi en kan legge til rette for en dialog og at de finner løsninger ut ifra hva de trenger. Som et ledd i meklingsprosessen, er det lettere å legge til rette for kommunikasjonshjelp. Man er jo ikke ute av å bedre på kommunikasjonen i en retts sak, og det blir veldig posisjonsfokusert og veldig svarthvitt. Mens meklingen legger mer til rette for en fellesskapsløsning» (Intervjuobjekt H)

Flere av intervjuobjektene mener også at partene tar større ansvar til det endelige resultatet i en meklingsprosess. Dette begrunnes med at partene blir ansvarliggjort på en annen måte, hvor partene selv er med på å bestemme resultatet basert på deres behov og interesser. Meklingsprosessen sees på som mindre rigid, hvor partene har en større påvirkningsmulighet, noe som videre gir større sannsynlighet for at partene etterlever resultatet.

«De tar hvert fall eierskap i det de blir enig om, siden de har vært med å utforme det selv. De signerer jo og må stå for innholdet. Og vil derfor i større grad etterleve det da. Og de er mer interessert til å etterleve det siden de har vært med å skrive det.» (Intervjuobjekt C)

4.1.3 Mislykket rettsmekling og eventuelle ulemper

Flere av intervjuobjektene forteller at de som regel alltid anbefaler parter å få saken løst ved bruk av rettsmekling. I de tilfellene rettsmekling ikke fører frem, mener flere av intervjuobjektene at meklingsprosessen likevel ikke er bortkastet.

«Jeg opplever at når rettsmekling ikke fører til resultat, fører det til at partene er bedre forberedt til hovedforhandling enn de ville vært uten mekling. Så min mening er at alle rettsfastsettende saker skal mekles, uansett. For det har noe med hvilken dialog vi har fått til med partene, og om partene har forstått hva mekling er og hvordan mekling kan hjelpe dem» (Intervjuobjekt A)

Likevel nevnes det av flere av intervjuobjektene, at det knyttes ulemper for partene og jordskifteretten i de tilfellene rettsmekling ikke fører frem. Dette begrunnes med en lengre prosess for partene, hvor meklingen også kan ha skapt nye og unødvendige konflikter partene ikke visste de hadde. Når saksbehandlingstiden blir lengre, vil dette påvirke jordskifteretten i form av at andre saker blir forskjøvet ut i tid.

«En typisk ulempe er hvis du går med på å mekle et håpløst prosjekt. Du bruker mye tid på det, men så kommer ikke partene frem til noen løsning. Ressursbruk kan være både et for- og mot argument.» (Intervjuobjekt F)

En annen ulempe som knyttes til gjennomføring av en meklingsprosess som ikke fører frem, er at mekler i videre saksbehandling blir inhabil. Den nye dommeren i videre saksbehandling vil med dette ha lite informasjon om aktuelle opplysninger som framkom i meklingsprosessen. I tillegg nevnes det at parter i dette stadiet ofte er lei av både saken og hverandre, og kan oppleve den nye gjennomgangen fra ny dommer som kjipt.

«En ulempe med rettsmekling kan også være dette med at de må skifte person på saken. Da vil det jo komme inn en ny dommer med ny motivasjon til å avslutte saken. De partene som mislykkes i mekling, vil jo være lei på dette tidspunktet» (Intervjuobjekt D)

Flere av intervjuobjektene nevner at tilfeller hvor det er åpenbart at den ene parten «har de riktige kortene på hånden» ut ifra bevisene, klart er en ulempe med rettsmekling. I ordinær tvistebehandling ville en slik part vunnet saken, men i en rettsmeklingsprosess er målet å komme frem til et kompromiss, og ikke «en vinner og en taper». I den anledning nevnes det også ulemper ved rettsmekling knyttet seg til svake parter, som kan føle seg overkjørt, presset og tvunget til å inngå et rettsforlik. Det nevnes også at meklingsprosessen kan oppleves «hurtig» for partene, hvor de risikerer å ikke få tilstrekkelig tid til å tenke seg om før forliket skal underskrives. I tillegg nevnes det at partene i hovedsak ikke vil ha mulighet til å angre seg etter rettsforliket er inngått.

4.1.4 Rettsforlik

To av intervjuobjektene mener bestemmelsen i jordskifteloven § 6-26 om rettsforlik, har et klart budskap om hva det kan inngås rettsforlik om, og at bestemmelsen bør forbli slik den står i dag.

«Det er mye enighet om at den bestemmelsen er komplisert og legger sterke begrensinger, men for meg så er intensjonen i bestemmelsen ganske så klar. Det er at en skal kunne rettsmekle i tvister, men ikke i endringssaker som går etter jordskiftelovens kap. 3 - det er det som er det grove bildet. Men så er det mange spørsmål som kan løse en tvist ved å trekke inn et sånn endringsspørsmål. For eksempel en vedlikeholds andel, og det mener jeg du kan gjøre. Så, jeg syntes ikke den er så vanskelig som de vi ha det til ...» (Intervjuobjekt F)

De resterende seks intervjuobjektene, har derimot motstridende meninger knyttet til denne bestemmelsen. Noen av intervjuobjektene mener bestemmelsen bør endres, mens andre mener den skulle vært «revet ut» av loven i «en fyk og en fei». Disse holdningene knytter seg i hovedsak til bestemmelsens første ledd, hvor lovgiver presiserer at rettsforlik kun kan inngås i spørsmål som kan avgjøres med dom. Intervjuobjektene mener bestemmelsen er for bastant, at den ikke står i forhold til virkeligheten, at den fratar partene muligheten til å bli enig, samt at den skaper et unødvendig uklart skille mellom hva en kan inngå rettsforlik om.

«Den paragrafen er jordskifterettens parallell til Paulus første brev til korinterne kapittel 14, vers 34-35. Kvinner skal tie i forsamlingene. Det er akkurat like.. det er mitt forhold til den paragrafen, er det samme som dere kvinner skal ha til dette Korinterbrevet. Det er en idiotparagraf som aldri skulle vært skrevet, og den har skapt så mye drit – like mye drit som Paulus kom til å rote seg til i brevet for korinterne at kvinnene skulle tie. Det er så åpenbart feil, at den paragrafen, det med at den kan tolkes til at du bare kan skrive rettsforlik om at forliket ikke kan inneholde mer enn en domsslutning – det bryter jo fullstendig med all meklingssteori, og bryter med partenes selvbestemmelse – den skulle bare vært revet ut!» (Intervjuobjekt E)

«Jeg syntes det er en kjempedårlig bestemmelse, og den burde ikke vært der. Den bør ut av loven i en fyk og en fei. Den bidrar bare til rot, og uklarheter. Rettsforlik er det samme fenomenet i jordskifterett og tingrett, og lagmannsrett. Så jeg mener at den gir grunnlag for veldig mye uklarhet, rett og slett.» (Intervjuobjekt H)

Intervjuobjektene fører derimot alle en praksis hvor rettsforliket ofte inneholder elementer av rettsendrende tiltak, og mener at bestemmelsen i § 6-26 ikke står i veien for det. Dette ble begrunnet med at rettsendrende elementer ofte vil være en forutsetning for at partene blir enig i et rettsforlik, men at man likevel bør være forsiktig med at rettsforlikene ikke baserer seg på en rekke betingelser for partene.

«Hvis det er konkrete ting som partene ser at hvis de er enig om dette løser det hele tvistesaken. Da spiser vi noen kameler, og tar det med, punktum» (Intervjuobjekt B)

4.2 Praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesaker

Intervjuobjektene mener det foreligger en rekke saksbehandlingsregler i dagens jordskiftelov som sikrer at en kan oppnå minnelige løsninger mellom partene i en jordskiftesak. Det blir fra enkelte intervjuobjekter nevnt at jordskiftesaker etter jordskifteloven kapittel 3, allerede kan sees på som en meklingsprosess. Dette blir forklart med at en i jordskiftesaker har som mål å vurdere hvilke løsninger som er «*lurt og dumt*» for partene, hvor en befinner seg i en «*interessebasert*» verden. I tvistesaker skal en derimot finne en løsning på hva som er riktig og galt.

«Målet med en meklingsprosess i en tvistesak er å få de til å slutte å tenke at de bare skal ha rett, men få de til å tenke på «hva er viktig for meg?». Men i jordskifteprosessen er vi mer i en interessebasert verden, hvor partene tenker «hva er viktig for meg – jeg har et problem, kan vi fikse det?» - Klart vi kan det!»
(Intervjuobjekt F)

Intervjuobjektene nevner også sin praksis knyttet til bestemmelsen i § 6-17, hvor de anvender mekling på et hvert trinn i saken for å hjelpe partene til en minnelig løsning. Flere av intervjuobjektene nevner også en praksis hvor en kan oppnå minnelige løsninger tidlig i prosessen, allerede i det saksforberedende møtet.

«Uten å kalle inn til et rettsmeklingsmøte, kaller jeg inn til et saksforberedende møte, hvor saken faktisk blir løst før vi setter i gang prosessen. Men da mekler vi ikke med rettsmekling pr. definisjon, men vi finner ut hvordan de kan bli enig om en minnelig løsning. Da er saken like rask eller ofte raskere enn ved bruk av rettsmekling (...) I et saksforberedende møte vil vi få alle partenes syn på saken for å ha noe å jobbe videre med, for å så komme med forslag ut ifra det.» (Intervjuobjekt G)

Ett av intervjuobjektene nevner en annen praksis ved bruk av teknisk saksforberedelse. Ifølge intervjuobjektet, ledes slike møter av teknisk utreder som registrerer partenes enigheter på befaring. Deretter registrerer utreder partenes «*semje og usemje*» og utarbeider forslag til jordskifteløsning basert på partenes enighet. Forslaget blir videre sendt til partene for høring. Ellers, foreligger det en bred enighet blant intervjuobjektene om at saksbehandlingsregelen i § 6-21 gir gode muligheter for å oppnå minnelige løsninger for partene i en jordskiftesak.

«Jeg mener at vi har mye av meklingsdynamikken i 6-21, sånn som vi jobber (...) Jeg mener mulighetsrommet der er mer enn vi kanskje har tatt i bruk i dag. § 6-21 slik som den er utformet i dag, gir rom for både å ha kortere frister, og at retten kan ta avgjørelse etter at partene har kommentert, og etter drøfting kan retten ta avgjørelsen. (...) Det er dette her om at §6-21, tredje ledd, frist skal ikke være kortere enn to uker. Partene kan avtale noe annet – dette har du avtalefrihet på.» (Intervjuobjekt B)

«De mekler i høyeste grad i 6-21, fordi det er lagt mer opp som en sånn type planprosess, der du blir utarbeidet forslag – du hører partene, utarbeider forslag, også kommer det på høring enten muntlig eller skriftlig. Så mange mente at vi ikke trengte rettsmekling heller fordi vi har 6-21 og 6-22.»
(Intervjuobjekt H)

4.3 Tanker om Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling

4.3.1 Vurderingen av de materielle vilkårene

Intervjuobjektene er alle enig om at vurderingen av de materielle vilkårene er sentralt i jordskiftesaker, men flere av intervjuobjektene er likevel usikker til denne vurderingen i forbindelse med jordskiftemekling. Ett av intervjuobjektene viser seg derimot svært enig med Bjerva om at det bør foreligge en vurdering av de materielle vilkårene ved jordskiftemekling.

«Jeg er helt enig i om at denne vurderingen må på plass, hvis ikke uthuler vi det at vi er en særdomstol, med en spesiell kompetanse. Jeg tenker at det må være på plass, eller så undergraver vi at det i det hele tatt er hjemmel til å ha en særdomstol for disse forholdene. Vi må hode på det som er bakgrunnen for at vi skal kunne eksistere og ha jordskifte i det hele tatt. Eiendommene skal bli mer tjenlig og skape bedre eiendomsforhold, og vi må for enhver pris unngå at eiendommer blir påført tap. Det er veldig viktig, enten bestemmelsen kommer med eller ikke.» (Intervjuobjekt B)

Flere av intervjuobjektene mener derimot at en slik vurdering i etterkant av meklingsprosessen, fører til at partene risikerer å bruke mye tid og ressurser på å mekle seg frem til en løsning, hvor jordskiftedommer deretter vurderer de materielle vilkårene som ikke oppfylt. Intervjuobjektene mener med dette at det er uheldig at partenes enighet må tilsidesettes, hvor meklingsresultatet normalt baseres på partenes selvbestemmelsesrett der *«partene er eksperter på eget liv»*. Med dette mener flere av intervjuobjektene at vurderingen av de materielle vilkårene ikke passer i en meklingsprosess, og at Bjerva med dette legger opp til en prosess med en del *«snubletråder»*.

«Det er klart at det også gjør at partene kan risikere å mekle og komme fram til et resultat de synes er bra, også sitter jordskiftedommeren og vurderer vilkårene og tenker at nei dette går ikke. Og da må jo på en måte den enigheten tilsidesettes. Så det er klart at han legger opp til en prosess som har en del snubletråder i seg.» (Intervjuobjekt D)

«Hele grunnprinsippet til meklingsprosessen er at partene er eksperter på eget liv, og at det er de som bestemmer. Så jeg tenker jo at hvis partene syntes at dette er en god løsning som løser problemet deres, og selv om det objektivt sett kanskje at det ikke går helt i null, men at partene er fornøyde, så tenker jeg det at det må partene nesten få lov til å bestemme selv ved meklingsbordet.» (Intervjuobjekt H)

Til tross for intervjuobjektene skepsis rundt vurderingen, nevner de fleste at det likevel bør foreligge en vurdering sett opp imot partenes styrkeforhold, hensynet til parthaver og offentligrettslige reguleringer og at ikke andre lovbestemmelser blir omgått. Flere konkluderer med dette at de ville tatt hensyn til de materielle vilkårene ved jordskiftemekling, men at vurderingen ville vært mer subjektiv, og hvor hensynet og terskelen er mindre enn ved ordinær jordskiftebehandling.

«Men jeg vil si at man senker terskelen litt i forhold til hva man aksepterer av endringer. I en forlikssituasjon, vil en subjektiv vurdering spille litt større rolle. (Intervjuobjekt F)

4.3.2 Formalisering av partenes enighet

Fem av intervjuobjektene mener at resultatet av en jordskiftemekling bør formaliseres som en jordskifteavgjørelse. Dette ble i hovedsak begrunnet med at en i endringssaker bør kunne ha mulighet til å justere og endre åpenbare feil i ettertid av avgjørelsen, noe som er svært begrenset ved inngåelse av rettsforlik. Det begrunnes videre med at partene i endringssaker heller ikke har fri rådighet grunnet hensyn til andre lovverk, og vil derfor heller ikke egne seg i et rettsforlik. Til tross for stor enighet blant intervjuobjektene om at resultatet skal formaliseres som en jordskifteavgjørelse, foreligger det likevel uenigheter knyttet til om hvorvidt forslaget til jordskifteavgjørelse bør sendes på høring etter en slik meklingsprosess.

«Hvis en jordskifteløsning ikke skal være på høring syntes jeg det er uheldig (...) Jeg liker at den enigheten som blir konstatert, at den blir sent på høring ... at en da får tenkt seg litt om. De får drøftet med andre, i området eller ved nær familie om dette vil «fungere for oss, eller ikke fungere for oss». Det kan være risiko for at noen sier «nei, her vil vi ikke ha noe sånn». Men den tiden for å fordøye enigheten, den tror jeg er verdifull for å få et bedre resultat. Eller å få partene mer fornøyde med å stole på resultatet.»
(Intervjuobjekt A)

«Det bør være en jordskifteavgjørelse uten en så rigid høringsrunde (...) jeg ville jo gjerne hatt en signatur der og da, ikke fordi du skal fange dem, men det er også for deres eget beste, fordi at de da har klart å møtes. Men får de tid til å gå hjem å tenke seg om, så kommer det nye argumenter ... da kan de ryke mange steg tilbake. Så det med å kunne signere på noe som de kan låse seg til, en formalitet til kunne gjennomføre jordskifteavgjørelsen etterpå – sånn vil jeg det skal være. (...) Det å kunne fange det opp og mekle det frem, og få en låst løsning på stedet. Da vil ikke partene senere kunne si «forresten, jeg har tenkt at det ikke burde være sånn likevel.»» (Intervjuobjekt E)

To av intervjuobjektene har ingen klar formening om hvordan partenes enighet ved jordskiftemekling bør formaliseres. De mener derimot at enigheten burde kunne formaliseres som enten en jordskifteavgjørelse eller et rettsforlik, basert på den aktuelle sakens natur. Det siste intervjuobjektet mener derimot at enigheten mellom partene bør formaliseres som et rettsforlik, og mener Bjervas forslagbestemmelse knyttet til avgjørelsesformen har en «rar konstruksjon».

«Jeg syntes jo at det blir kjemperart at enigheten skal være en avgjørelse. Jeg tenker at det er en iboende kontradiksjon på en måte. Så jeg tror jo at det ville være nyttig at det også var et forlik eller et rettsforlik. (...) Enigheten bør hvert fall ikke være en jordskifteavgjørelse som første ledd, men så går det jo an å tenke at er den der for å få den til å passe inn i loven og de skrankene som loven setter? At forliket eventuelt kan tas videre inn i jordskifteavgjørelsesformen da. Men da vil det igjen bli spørsmål om disse materielle vilkårene, at man kan ha en jordskifteavgjørelse uten at de materielle vilkårene blir vurdert. Men der tenker jeg at det burde vært en anledning til at partene kunne bli enige om de materielle vilkårene var til stede, for da kunne en dommer tatt dette med seg videre og gjennomført de resterende tekniske tingene. (...) så, jeg tenker jo at grunnlagsdokumentet på en måte, altså at utgangspunktet eller utfallet av enhver meklingsprosess bør være en avtale og ikke en avgjørelse. Så det syntes jeg er en rar konstruksjon.»
(Intervjuobjekt H)

4.3.3 Jordskiftemekleren

Intervjuobjektene var i stor grad enig om at det burde foreligge samme krav til kompetanse hos jordskiftemekler som hos rettsmekler. Det ble videre uttalt at jordskiftemekleren bør ha kvaliteter og egenskaper sosialt, være motivert for å gjennomføre en meklingsprosess, ha evnen til å se praktiske løsninger, samt kunne skape et godt og balansert forhold til partene. Det ble også nevnt at jordskiftemekleren bør ha en viss erfaring, og at «ferske» ingeniører og jordskiftedommerfullmektiger ikke bør gjennomføre slikt arbeid.

«Det er viktig at man har kvalifikasjoner og at man forstår hva man gjør. For det er jo en alvorlig og viktig prosess, og som ikke har rettssikkerhetsgarantier rundt seg. Man geleider partene inn i et løp hvor de i verste fall kan lide rettstap om de skriver under noe de ikke forstår.» (Intervjuobjekt H)

På lik linje med Bjervas bestemmelse, er de fleste intervjuobjektene enig i at teknisk utreder også skal ha kompetanse til å jordskiftemekle. Det blir i den sammenheng uttalt at teknisk utreder gjør en ypperlig og god jobb, med god menneskelig og faglig kunnskap, i tillegg til den tekniske kunnskapen. Likevel, er det enkelte intervjuobjekter som «stusser» på at teknisk utreder skal jordskiftemekle, og med dette mener at jordskiftedommeren bør gjøre dette arbeidet. Disse meningene begrunnes i hovedsak knyttet til vurderingen av de materielle vilkårene og at det skal treffes en endelig jordskifteavgjørelse, hvor teknisk utreder hverken har hjemmel eller kompetanse til å treffe slike avgjørelser. Flere opplever prosessen som tungvint, hvor utreder skal jordskiftemekle, og deretter sende vurderingen av vilkårene og forslaget videre til jordskiftedommer. Jordskiftedommer må med dette sette et «ok-stempel» på jordskifteløsningen uten å være opplyst om alle forhold i saken grunnet meklers habilitet. Flere påpeker med dette at også teknisk utreder burde hatt kompetanse og hjemmel til å treffe avgjørelser på lik linje med jordskiftedommer i slike meklingsstiltfeller.

«Både dommere og tekniske utreder kan jo være meklere. Men hvis partene blir enige, så skal det likevel prøves om vilkårene er oppfylt. Det kan jo hvert fall ikke utreder gjøre, hvis ikke det gjøres enda en endring i loven, noe jeg ikke kan tenke meg at de gjør. Så du får en litt sånn rar sammenblanding mellom dommeren og mekleren, hvert fall når mekleren ikke er en dommer. Så det tenker jeg er en viktig utfordring.. at du får inn en annen person som skal vurdere disse forholdene. Og egentlig over partenes enighet. Så den konstruksjonen syntes jeg er krevende her da.» (Intervjuobjekt H)

«Bør ikke være skille mellom ingeniør og dommer. Denne vurderingen gjøres best lokalt, ut ifra hvilken erfaring det er behov for. Det varierer ut ifra område og tema. Det er dumt å stette en skranke her da.» (Intervjuobjekt C)

«Det burde vært åpent for at ingeniøren kan ta den avgjørelsen i en sånn meglingsituasjon. Så det ville være det enkleste. Det kunne kanskje vært sånn det skulle stått i den nye 6-18a, at «den som er mekleren, krever myndighet til å sjekke om vilkårene er til stede i forhold til at det er rimelig løsning» og at «han tek jordskifteavgjerda der og da», det kan det stå.» (Intervjuobjekt E)

4.3.4 Forventninger til saksbehandlingstid og kostnader ved jordskiftemekling

Ifølge intervjuobjektene, er mekling i hovedsak et effektivt verktøy som legger til rette for en raskere saksavklaring for partene. I forhold til jordskiftemekling, mener flere at dette også vil gi jordskifterettene en gevinst og fordel i de tilfellene jordskiftedommer har liten kapasitet, ettersom teknisk utreder også vil ha kompetanse til å behandle jordskiftesaker i form av mekling. Partene vil med dette sannsynligvis få et tidligere tilbud om behandling av saken. De fleste forventer også at saksbehandlingstiden ved jordskiftemekling vil være kortere enn ved ordinær behandling, noe som også er med på å redusere sakskostnadene for partene. I den sammenheng nevnes det også at saksbehandlingstiden og kostnadene for partene derimot kan øke, dersom jordskiftemeklingen går i «*uheldig retning*», hvor også jordskifteretten må gjøre et «*dobbeltarbeid*».

«Det burde kunne redusere saksbehandlingstid og kostander. Noen saker vil jo blitt omstendiggjort, om mekling mislykkes kan det gjøre vondt verre. Men i snitt, så vil det være med på å effektivisere saksavviklingen og det vil bli billigere og raskere for partene.» (Intervjuobjekt F)

4.3.5 Refleksjoner om når det er hensiktsmessig å gjennomføre jordskiftemekling

Blant intervjuobjektene forelå det en bred enighet om at en slik meklingsprosess er fornuftig å gjennomføre i de sakene hvor det er få involverte parter, mindre jordskifteområder, og hvor saken og problemstillingene er oversiktlig. Det ble i den anledning nevnt konkrete sakstyper og problemstillinger hvor en slik meklingsprosess kan vise seg hensiktsmessig, blant annet ved saker hvor en skal fordele andeler av vedlikehold, samt konkrete avgjøringer knyttet til ulike tiltak som for eksempel tilfeller hvor veiretter skal omformes eller flyttes. Flere nevner også at saker som omhandle bruksordninger og fellestiltak vil kunne være godt egnet for jordskiftemekling.

Saker av større og mer kompleks karakter, samt saker med et stort antall parter, sees med dette på som saker som ikke er særlig egnet for jordskiftemekling. Flere intervjuobjekter nevner også at jordskiftemekling ikke vil være særlig hensiktsmessig i de tilfellene det kreves godkjenning fra offentlig myndighet. Flere konkluderer med at det ikke er noen fasit på hvilke saker som er hensiktsmessig for jordskiftemekling, og at egnetheten for hver enkelt sak bør vurderes individuelt. I den sammenheng påpeker flere at saksbehandlingsregelen i § 6-21 er et ypperlig løsningsalternativ i de sakene som ikke egner seg for jordskiftemekling.

«Det er ingen fasit. Det må vurderes konkret i hver enkelt sak.» (Intervjuobjekt B)

4.3.6 Jordskiftemekling sett opp mot saksbehandlingsregelen i § 6-21

Tre av intervjuobjektene mener at saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21 er tilstrekkelig i forhold til at en ikke har behov for å innføre en egen bestemmelse om jordskiftemekling. Dette ble begrunnet med at saksbehandlingsregelen gir rom for flere muligheter enn hva den benyttes til av de fleste i dag, og at Bjervas bestemmelse om jordskiftemekling ikke tilfører retten ytterligere muligheter enn hva dagens lovverk legger til rette for i dag. Ett av intervjuobjektene argumenterer videre at bestemmelsen i § 6-21 ikke er til hinder for at retten kan sette en kortere frist for høring, og at partene i tillegg vil kunne frasi seg retten til å ha forslaget på høring, slik at retten kan gi en avgjørelse umiddelbart. Basert på disse mulighetene, mener intervjuobjektet at en har mulighet til å «hoppe bukk» over forslaget, hvor jordskiftedommer basert på partenes uttalelser i marken kan gi en jordskifteavgjørelse med bakgrunn i partenes uttalelser og enighet. Intervjuobjektet mener med dette at § 6-21 løser det § 6-18a er ment til å løse. Eneste mangelen de tre intervjuobjektene ser med saksbehandlingsregelen i § 6-21 sett opp mot jordskiftemekling, er at en ikke vil kunne avholde særmøter med partene. Det gis i den anledning likevel uttrykk for at særmøter ikke er nødvendig ved behandling av endringssaker, hvor en har som hensikt å avdekke interessen på arealene.

«Reglene for jordskiftelovens § 6-21, fremlegging av forslag til jordskifteavgjørelse. Den åpner opp for flere ting, som jeg mener ikke er trukket godt nok frem, og som gjør at jeg kan stille spørsmål med forslaget til Bjervas § 6-18a. Det er dette her om at § 6-21, tredje ledd, frist skal ikke være kortere enn to uker. Partene kan avtale noe annet – dette har du avtalefrihet på.» (Intervjuobjekt B)

De resterende intervjuobjektene mener derimot at saksbehandlingsregelen i § 6-21 ikke er tilstrekkelig for å sikre minnelige løsninger i endringssaker, og ser med dette et stort behov for en egen bestemmelse som regulerer mekling i jordskiftesaker, hvor en eksempelvis bør kunne avholde særmøter med partene. Likevel, nevner flere at bestemmelsen i § 6-21 er et godt redskap, og at bestemmelsen kunne vært tilstrekkelig om den gjennomgikk endringer som gir muligheter for særmøter, samt en låsing av partenes enighet med signatur «der og da». Ett av intervjuobjektene nevner at § 6-21 er et ypperlig verktøy for å oppnå minnelige løsninger i store og komplekse saker, mens jordskiftemekling vil være et viktig verktøy i de mindre sakene.

«Nei, § 6-21 er ikke tilstrekkelig. Det er klart om du strekker bruken av § 6-21 slik som noen dommere gjør, så mener jeg at du er langt på god vei mot det en kan kalle mot jordskiftemekling. Men samtidig så mangler du kanskje litt av det momentet som jordskiftemekling gjør med særmøter, og der du kommer mer direkte på partene. (...) Det er klart at det er en del regler som på en måte kan gjøre 6-21 enda mer åpen og mer fleksibel og kan jo være et godt alternativ til det som vi kaller for jordskiftemekling.» (Intervjuobjekt D)

4.4 Tanker om hvorvidt Bjervas forslagsbestemmelse bør innføres

4.4.1 Fordeler med forslagsbestemmelsen

Flere intervjuobjekter mener forslagsbestemmelsen vil føre med seg fordeler knyttet til at en får et mer strukturert løp ved å mekle i endrings sakene, og at innføring av en slik bestemmelse vil gi jordskifteloven en konkret og klar hjemmel for mekling i jordskiftesaker. En vil med dette fremheve mekling i rettsendrende saker som en «*egen del*» i jordskifteretten, og hvor også verktøykassen for å oppnå minnelige løsninger i jordskifteretten blir større. Parter vil få et bredere tilbud om mekling, i tillegg til at flere jordskiftesaker vil få en forenklet prosess ettersom mekling i hovedsak er et mer effektivt alternativ enn ordinær jordskiftebehandling.

«Hvis jeg nå har en liten og mindre jordskiftesak som virker å egne seg for mekling, så kan ikke jeg tilby mekling, fordi det er ikke lov. Jeg er opptatt av mekling, men også å følge loven. Så det vil gi en mulighet til å mekle mer, tenker jeg. Det er jo en forenkling kan man si. Fordi man får en større verktøykasse, også i de rettsendrende sakene.» (Intervjuobjekt H)

I tillegg nevnes det fordeler knyttet til at partene får et bedre resultat og en minnelig løsning på problemet, som også vil være «*skreddersydd*» basert på partenes selvbestemmelsesrett. I den anledning presiserer flere også at en slik meklingsprosess vil kunne bidra til en god relasjon og sikre et bedre forhold mellom partene i ettertid saksbehandlingen i jordskifteretten. Videre uttales det at sannsynligheten er større for at partene i ettertid av fullført sak, vil etterleve avgjørelsen og de forpliktelsene som er avtalt ettersom partene selv har vært med å bestemme utfallet. Meklers mulighet for å holde særmøter med partene i jordskiftemekling pekes også på som en fordel, samt sannsynligheten for å få ned saksbehandlingstiden og kostnadene i jordskiftesakene. Flere nevner med dette at en meklingsprosess sparer jordskifteretten for mye arbeid, som også vil gi jordskifterettene og deres ansatte en fordel ved innføring av en slik bestemmelse.

«Jeg ser på mekling som en effektiv løsningsmåte, og det er veldig positivt for jordskifteretten. Det er hyggeligere, og det sparer oss for mye arbeid.» (Intervjuobjekt F)

4.4.3 Ønsker for endring av lovforslaget

Intervjuobjektene har samlet sett en rekke innvendinger til Bjervas forslagsbestemmelse. Ett av intervjuobjektene som imidlertid ikke ser behovet for innføring av en ny meklingsbestemmelse, hadde derimot ingen spesielle innvendinger til Bjervas lovtekst.

«Hvis det skal komme som en bestemmelse, så kan den sikkert stå som den er, tror jeg.»
(Intervjuobjekt B)

Blant de resterende intervjuobjektene, foreligger det en bred enighet om at Bjervas lovtekst ikke bør forbli slik den er i dag. Flere mener at tekstens konstruksjon er uklar, og at Bjerva legger opp til en krevende prosess med en rekke «*snubletråder*». Ett av intervjuobjektene mener det er viktig at lovteksten ikke er for spesifikk og rigid, og at bestemmelsen burde hatt en rundere formulering for å være mer «*dekkende*». Ett annet intervjuobjekt mener imidlertid at Bjervas lovtekst er for forsiktig.

«Jeg syntes den er litt for forsiktig, jeg syntes rettsmekler skulle hatt flere virkemidler for å kunne gjøre dette raskt og enkelt.» (Intervjuobjekt F)

To av intervjuobjektene reagerer på bestemmelsens første ledd, i forhold til at retten kan avgjøre at det skal gjennomføres jordskiftemekling «*dersom partane er samde om det*». Ett av intervjuobjektene omtaler dette som et «*enighetsvilkår*», og reagerer på dette ettersom en i dag kan gjennomføre rettsmekling mot partenes vilje. Ett annet intervjuobjekt mener dette enighetsvilkåret vil etablere en skranke i forhold til saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21.

«I første ledd står det jo «dersom partene er samde om det». Dette enighetsvilkåret, det ligger jo allerede der i dag. Så lurer jeg på om det er litt sånn dumt, fordi at i dag kan man ha rettsmekling mot partenes vilje. Men her må man absolutt ha enighet. Dette er da annerledes enn i tvisteloven. Det kan alltid være noen som sier «nei takk», og det er dumt. Den syntes jeg er rar.» (Intervjuobjekt C)

«Han skriver «i krav som gjeld jordskifte, kan jordskifteretten, dersom partene er samde om det ...». Men hvis partene skal være samde om det også at det skal være jordskiftemekling, da har du en skranke til egentlig i forhold til 6-21, hvor du kan drive å ha dialog med partene og komme med forslag selv om ikke begge partene er enig om det egentlig. Men jeg tenker det kan være en skranke, for hvis de må være enig i at de i det hele tatt skal ha jordskiftemekling, mister du da alle muligheter for dialog med partene.»
(Intervjuobjekt G)

Bestemmelsens tredje ledd, skaper også reaksjoner hos noen av intervjuobjektene. Et av intervjuobjektene mener at det ikke kommer klart og tydelig frem hvordan partenes enighet skal formaliseres. Intervjuobjektet ønsker med dette at Bjervas forslagsbestemmelse ga en klarere forklaring på dette.

Ett annet intervjuobjekt reagerer også på bestemmelsens tredje ledd, i forhold til at partenes enighet skal formaliseres i en jordskifteavgjørelse. Som tidligere presentert, mener derimot majoriteten av de resterende intervjuobjektene at enigheten skal formaliseres som en jordskifteavgjørelse.

«Jeg syntes jo at det blir kjemperart at enigheten skal være en avgjørelse. Jeg tenker at det er en iboende kontradiksjon på en måte. Så jeg tror jo at det ville være nyttig at det også var et forlik eller et rettsforlik. (...) Enigheten bør hvert fall ikke være en jordskifteavgjørelse som første ledd. (...) Jeg tenker jo at grunnlagsdokumentet på en måte, altså at utgangspunktet eller utfallet av enhver mekling bør være en avtale og ikke en avgjørelse. Så det syntes jeg er en rar konstruksjon.» (Intervjuobjekt H)

Intervjuobjektene har også andre innvendinger til bestemmelsens tredje ledd, hvor ett av intervjuobjektene mener det burde gå frem av lovteksten at partene kan frasi seg ankemuligheten og at det burde være mindre krav til høringsrunden, hvor partene ble låst til enigheten «på stedet». Bakgrunnen for dette er at partene har mulighet til å endre mening om forslaget til jordskifteløsningen i høringsrunden, noe som svekker motpartens forutsigbarhet i saken. Som tidligere nevnt, mener derimot andre intervjuobjekter at høringsrunden er svært viktig, spesielt i endringssaker hvor partene trenger tid til å tenke seg om.

«Mekleren bør få til en der og da løsning, men i Bjervas bestemmelse står det jo bare at «kjem partene til enighet om en jordskifteløsning, skal enigheten formaliseres». Men jeg ville gjerne visst om de kan skrive ned hva de er enig om, og deretter kan dommeren skrive en formell avgjørelse.. det kunne heller stått «kjem partene til enighet om ei jordskifteløsning» bare et foreløpig forlik om innholdet og deretter så skal den formaliseres som en jordskifteløsning. Der sa jeg noe lurt. (...) Jeg sier ofte at «dere er jo enige, så jeg går ut ifra at dere ikke anker noe som baseres på en enighet» - så det at en også tydeliggjør at en har mulighet til å kunne frasi seg ankemuligheten.. Vi må komme oss videre, og få det matrikkelført.. da må man vente på ankefristen «jamen vi er jo enige, vi kommer jo ikke til å anke». Du anker jo ikke på en avgjørelse som du selv har skrevet under på – du anker jo heller på en avgjørelse en annen tar. Det burde derfor gått fram av bestemmelsen at en kunne frasi seg ankemuligheten.» (Intervjuobjekt E)

En siste innvending til bestemmelsens tredje ledd, er at det burde gått frem av lovteksten at mekler burde hatt hjemmel til å ta jordskifteavgjørelser ved jordskiftemekling, i de tilfellene jordskiftemekler er teknisk utreder. Flere av intervjuobjektene er enig i at det er tungvint at teknisk utreder som jordskiftemekler alltid vil trenge en «velsignelse» fra jordskiftedommer.

«Det burde vært åpent for at ingeniøren kan ta den avgjørelsen i en sånn meglings situasjon. Da kunne de gjort det der og da ... altså.. det kunne kanskje vært sånn det skulle stått i den nye 6-18a, at «den som er mekleren, krever myndighet til å sjekke om vilkårene er til stede i forhold til at det er rimelig løsning» og at «han tek jordskifteavgjerda der og da».» (Intervjuobjekt E)

Flere av intervjuobjektene reagerer også på bestemmelsens fjerde ledd, om at jordskifteretten skal vurdere om «semja mellom partane» tilfredsstillende kravene til et jordskifte. Noen mener det ville vært lettere om partene selv kunne bestemme om de materielle vilkårene er oppfylt,

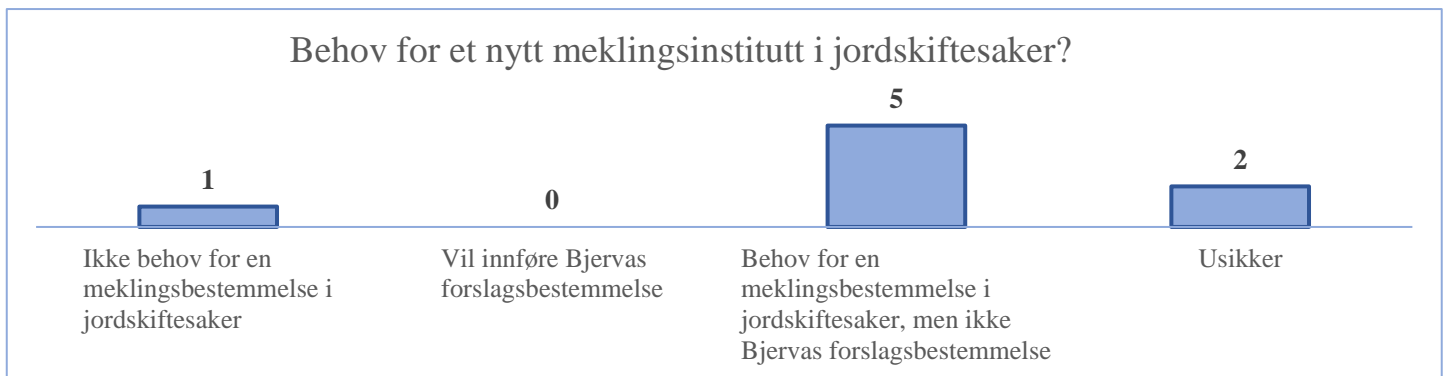
noe som også ville gjort samarbeidet mellom mekler og dommer lettere. Flere mener vurderingen av vilkårene og overprøvingen av partenes enighet er unødvendig bruk av tid og ressurser, men presiserer likevel viktigheten av hensynet til tredjeparter, panthavere og offentligrettslig regulering.

«Kaster man ikke bort mange ressurser om noen skal overprøve det man er blitt enig om? I enkle saker, virker dette veldig rart for meg. Da kaster man bort flere timer med forhandling, om dette ikke blir godkjent. Jeg er litt usikker på det siste leddet.» (Intervjuobjekt C)

«Det med de materielle vilkårene ... Det burde blitt mulig at partene kunne blitt enig om disse også. (...) Hadde partene kunne blitt enige om at de materielle vilkårene var oppfylt, så hadde det vært mindre trøbbel mellom.. altså det samarbeidet på en måte (...) Men da vil det igjen bli spørsmål om disse materielle vilkårene, at man kan ha en jordskifteavgjørelse uten at de materielle vilkårene blir vurdert. Men der tenker jeg at det burde vært en anledning til at partene kunne bli enige om de materielle vilkårene var til stede, for da kunne en dommer tatt dette med seg videre og gjennomført de resterende tekniske tingene.» (Intervjuobjekt H)

4.4.4 Refleksjoner om hvorvidt forslagsbestemmelsen bør innføres

Det er utarbeidet et diagram for å illustrere intervjuobjektene tanker om hvorvidt Bjervas forslagsbestemmelse bør innføres og formaliseres i jordskifteloven. Det er viktig med en detaljert redegjørelse av illustrasjonen, for å hindre at det oppstår misforståelser av forskningen.

Figur 3: Diagram: kartlegging av behovet for et nytt meklingsinstitutt

Det er kun ett intervjuobjekt som ikke ser behov for et eget meklingsinstitutt for jordskiftesaker. Dette begrunnes med at en kan skape en meklingsdynamikk og oppnå minnelige løsninger ved bruk av jordskiftelovens § 6-21. Det ses heller ikke behov for ytterligere verktøy som eksempelvis bruk av særmøter, og intervjuobjektet anser derfor innføring av en egen meklingsbestemmelse i jordskiftesaker som «unødvendig».

«Jeg har notert «trengs bestemmelsen i det hele tatt?». Jeg tenker på muligheten som egentlig er i § 6-21, vil dekke ganske mye av det.» (Intervjuobjekt B)

Diagrammet viser at to intervjuobjekter forholder seg «usikker» til hvorvidt en har behov for en meklingsbestemmelse i jordskiftesakene. I hovedsak ser ikke disse intervjuobjektene behov for innføring av en slik bestemmelse, basert på dagens praksis. Likevel ser de en rekke fordeler ved innføring av en slik meklingsbestemmelse, som blant annet muligheten for å avholde særmøter med partene. De ser også fordeler med innføring av en slik bestemmelse, i forhold til at teknisk utreder kan utføre flere arbeidsoppgaver i jordskiftesakene, og at partene drar fordeler med dette ved at sakene blir fortere behandlet. Det vises også til fordeler ved innføring av en slik bestemmelse, ved at jordskifteloven får en konkret og formell bestemmelse om jordskiftemekling, selv om de mener en kan skape en god meklingsdynamikk ved bruk av saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21.

«Selv om vi ikke kaller det for jordskiftemekling ... så er den saksbehandlingen som er gjort i henhold til § 6-21, da har vi jo hatt den dialogen med partene og mekling, lagt frem forslag og diskutert for å vite hva de mener, og justere løsninger, og få til en enighet da. Beslutningsgrunnlaget er jo enighet mellom partene, og er på en måte er hjemmel for å gjennomføre det. ... Om du kaller det jordskiftemekling eller saksbehandling etter § 6-21, så vet jeg ikke om det vil få så mye praktisk betydning, men det er vel det at du ville fått en formell hjemmel til det, sånn at du skal være sikker på at du har hjemmel til det. Men vi har jo aldri vært i tvil på om vi har hjemmel til det.» (Intervjuobjekt G)

Det er ingen av intervjuobjektene som ønsker innføring av Bjervas forslagsbestemmelse, men de fem resterende intervjuobjektene ser behov for innføring av et eget meklingsinstitutt for jordskiftesaker. Det må likevel nevnes at flere av intervjuobjektene er enig med Bjerva om flere punkter, men vil ikke innføre bestemmelsen slik lovteksten ser ut i dag. Flere uttaler at de gjerne skulle hatt mer informasjon om Bjervas tanker bak de ulike reglene, før de ville sagt seg enig med lovforslaget. Det er en bred enighet om at jordskifteloven trenger en bestemmelse som regulerer mekling i jordskiftesaker, men det er likevel ulike meninger om hvordan dette bør gjøres. Ett av intervjuobjektene mener det mest logiske ville vært å innføre et ekstra ledd i dagens jordskiftelov § 6-18 om rettsmekling, slik at en får samlet meklingsbestemmelsene under ett. De resterende fire, mener derimot at det bør innføres en egen bestemmelse om jordskiftemekling.

«Jeg vil gjerne si ja til innføring av bestemmelsen, men jeg vil vite mer om hvordan Bjerva har tenkt. Men det må til ett eller annet, og dette er et alternativ. Vi må få lov hjemmel om mekling i jordskiftesakene. Man gjør det i dag, men en bestemmelse gjør mekling mer stuerent. Det er ikke noe skranke for hva du kan behandle av skjønn eller tvist. Det at man ikke kan gjøre dette i jordskiftesaker er veldig kunstig.» (Intervjuobjekt C)

«Jeg er enig i at det bør være mulig å rettsmekle i jordskiftesaker. Kanskje den må drøftes litt mer før en bestemmer seg for den ordlyden. Men det er nok sannsynlighet for at det vil fungere i en god del saker som gjør at det bør prøves tenker jeg. En bør ikke avskrive dette før en har prøvd.» (Intervjuobjekt D)

5. Diskusjon

I det følgende vil det tas utgangspunkt i forskningens mest sentrale funn, diskutert og sett opp mot aktuell litteratur og lovverk som ble presentert tidligere i teorikapittelet. For å danne et godt grunnlag for videre vurdering av forskningsspørsmålet, vil diskusjonen drøfte og forsøke å besvare forskningens delproblemstillinger basert på presentert teori og empiri.

1. *«Hvordan oppleves mekling og rettsmekling som verktøy for å oppnå minnelige løsninger i jordskifteretten?»*
2. *«Hva er praksisen for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene i dag?»*
3. *«I hvilken grad ansees dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene som tilstrekkelig? Hvor stort er behovet for innføring av en ny meklingsbestemmelse for behandling av jordskiftesaker?»*
4. *«I hvilken grad kan Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling bidra til en forbedret meklingsprosess i jordskiftesakene?»*

5.1 Hvordan oppleves mekling og rettsmekling som verktøy for å skape minnelige løsninger?

5.1.1 Mekling og rettsmekling

Rognes (2015), presiserer at mekling er et effektivt verktøy for konfliktløsning, som også gir fordeler knyttet til partenes relasjon i ettertid av meklingsprosessen. Blant intervjuobjektene foreligger det en bred enighet i forhold til Rognes uttalelse, hvor flere beskriver mekling og rettsmekling som gode, nyttige og viktige verktøy for å oppnå minnelige løsninger for partene. Flere nevnte også at mekling er en spesielt god konfliktløsningsmetode i jordskifteretten, med bakgrunn i at partene som regel er naboer. Intervjuobjektene mente at mekling i slike tilfeller kan bedre relasjonen mellom partene, som sannsynligvis i lang tid etter gjennomført jordskiftesak skal bo tett på hverandre. Dette knyttes opp til at meklingsprosessen legger til rette for en bedre dialog og kommunikasjon mellom partene, sammenlignet med en posisjonsfokuset hovedforhandling hvor en har som mål å peke på hva som er *«rett og galt»*.

Ifølge intervjuobjektene, er det ved mekling sentralt at partene sammen forsøker å finne en minnelig løsning basert på deres behov og interesser, hvor resultatet tar utgangspunkt i partenes selvbestemmelsesrett. Meklingsresultatet vil inngås ved kompromiss, hvor meklingsprosessen hverken vil produsere *«en vinner eller en taper»*. I den sammenheng mener flere at partene tar et større ansvar for meklingsresultatet, og derav av større sannsynlighet vil etterleve den endelige løsningen.

Fordelene intervjuobjektene peker på vises også i litteraturen, hvor Kjelland-Mødre med flere (2008), uttaler at et av prinsippene ved mekling er at resultatet skal basere seg på partenes selvbestemmelsesrett og avtalefrihet. Mekling vil med dette også gi partene en vinn-vinn-løsning, ifølge Fjell (2019). I likhet med intervjuobjektene, mener også Rognes (2015) at en av fordelene med mekling er at partene vil ta et større ansvar for meklingsresultatet, noe han videre mener fører til at partenes motivasjon til å mekle aktivt øker.

Intervjuobjektene påstår at meklingsprosessen som hovedregel vil være mer effektiv og rimeligere for partene, sammenlignet med ordinær saksbehandling. Denne påstanden blir bekreftet i tvistelovens forarbeider, hvor det uttales at en av motivasjonene for at partene bør gjennomgå rettsmekling er at de vil få en raskere og billigere løsning (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 119). Dette påpekes også i litteraturen, hvor Bjerva (2019) og Rognes (2015) uttaler at mekling er et ressurseffektivt verktøy for både parter og retten, samt at mekling på et generelt grunnlag vil føre med seg fordeler knyttet til kostnader og risiko.

Intervjuobjektene nevner viktigheten av teknisk utreder som rettsmekler for å sikre habilitet til jordskiftedommer i en eventuell senere saksbehandling, samt sikre effektivitet i jordskifteretten som kan bidra til at partene får en raskere saksavklaring. Dette begrunnes med at ventetiden for behandling av jordskiftesaker ofte kan være lang grunnet lav dommerkapasitet, hvor teknisk utreder sin kompetanse kan gi fordeler i form av at sakene blir behandlet og fullført raskere. Likevel, blir det i litteraturen forklart at teknisk utreder sine arbeidsoppgaver har et varierende omfang i de ulike jordskifterettene, som sannsynligvis har bakgrunn i departementets vurdering om å ikke lovregulere og konkretisere arbeidsoppgavene til det tekniske personale (Prop.101 L (2012–2013), s. 95). Det faktum om at intervjuobjektene i denne forskningen uttaler at teknisk utreder mer eller mindre alltid benyttes som rettsmekler på deres arbeidsplass, vil med dette ikke være et generaliserbart funn i andre jordskifteretter. Likevel, gir litteraturen uttrykk for at teknisk utreder sin kompetanse og arbeidsoppgaver stadig blir større, noe som gir jordskifteretten ytterligere mulighet for å spare kapasitet, tid og ressurser.

Intervjuobjektene uttaler også at en mislykket meklingsprosess ikke anses som bortkastet. Dette ble også påstått i Movikutvalgets rapport (2003), hvor det ble uttalt at meklingsprosessen tross alt vil være nyttig, selv om partene ikke kommer til en minnelig løsning. Movikutvalget og intervjuobjektene begrunnet dette med at partenes sak og problemstillinger ville være mer opplyst og forenklet i videre saksbehandling. Blant intervjuobjektene er det ulike meninger knyttet til hvorvidt kontradiksjonsprinsippet er en begrensning ved mekling som del av rettsmøte.

Ved gjennomføring av rettsmekling, mener derimot de fleste at det bortfallende hensynet til kontradiksjon er bra, hvor en kan realitetsorientere og avholde særmøter med partene. Dette ansees som nyttige virkemidler, og var en av intensjonene bak Movikutvalgets (2003) ønske og forslag om å innføre rettsmekling i jordskifteretten, med mål om en større verktøykasse for å få frem partenes interesser og behov.

5.1.2 Rettsforlik

Teorikapittelet viser til en statistikk hvor det inngås rettsforlik i 70-80 % av sakene som rettsmekles i jordskifteretten (hentet: 2021). Dette er relativt høye tall, noe som tyder på at intervjuobjektene reflekser og andre uttalelser i litteraturen om at rettsmekling er et godt verktøy, faktisk er sanne.

Det er flere av intervjuobjektene som stiller seg kritisk til bestemmelsen i jordskifteloven § 6-26 om rettsforlik, hvor lovgiver presiserer at rettsforlik kun kan inngås i spørsmål som avgjøres med dom. At rettsforliket ikke kan inneholde rettsendrende- eller kreative elementer, mener flere at fratrar partene en mulighet til å bli enig, hvor flere slike elementer kan være essensielle for at partene finner en felles løsning i saken. Flere mener at bestemmelsens første ledd ikke står i forhold til virkeligheten, hvor flere av intervjuobjektene praktiserer rettsforlik som også omfatter rettsendrende elementer for å sikre gode løsninger. Dette underbygger Bergheims forskning (2019), hvor det konkluderes med at rettsforlik i jordskifteretten ofte inneholder «kreative elementer». Rognes (2015), mener også en skal kunne behandle flere elementer i forhandlingen, for å sikre en mer skreddersydd «*pakkeløsning*» for partene i rettsforliket.

Intervjuobjektene diskuterer hvorvidt § 6-26 bør endres eller oppheves, noe som også blir drøftet i litteraturen av Fjell (2019) og Bjerva (2019). Det argumenteres med at skranken i første ledd er uklar, samt at en burde kunne inkludere elementer av en mer «*praktisk karakter*» i rettsforliket. I tvistelovens forarbeider, presiseres det at rettsforliket skal bygge på løsninger basert på partenes behov og interesser (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 61). Rettsforlik i de alminnelige domstolene er med dette ikke omfattet av den samme skranken som er satt i jordskiftelovens § 6-26, første ledd, og rettsforliket vil derfor kunne ha en mer praktisk og kreativ karakter. Med andre ord, vil parter i jordskiftesaker som ankes til lagmannsretten, kunne inngå rettsforlik basert på rettsendrende elementer, noe de i tidligere behandling i jordskifteretten ikke hadde mulighet til. Det er av den grunn naturlig at flere setter spørsmålsteget ved jordskiftelovens § 6-26, første ledd.

5.2 Hva er praksisen for å oppnå minnelige løsninger i de rettsendrende sakene?

Teorikapittelet beskriver at jordskifteloven har endret seg i takt med samfunnets behov og utvikling, hvorav loven har tilpasset seg med «*tida og tilhøva*» de siste 150 årene (Prop.101 L (2012–2013), s. 67). Jordskifterettens saksbehandlingsregler blir med dette stadig endret, tilført nye verktøy og virkemidler for å løse partenes stadig nye behov, hvor også jordskifterettens praksis for å oppnå minnelige løsninger har gjennomgått flere endringer. Som tidligere nevnt, føres det ulik praksis av virkemidlene i de ulike jordskifterettene, som blant annet bruk av teknisk utreder som rettsmekler basert på behov og kompetanse i de ulike jordskifterettene (Prop.101 L (2012–2013), s. 95). Når en da ser jordskiftelovens bestemmelser og endringer i et historisk perspektiv, kan det også tenkes at det føres ulik praksis for å oppnå minnelige løsninger i de ulike jordskifterettene, samt hos de ulike jordskiftedommerne. Det kan også tenkes at jordskiftedommere med lang praktisk erfaring, derav erfaring fra tidligere jordskiftelov av 1979, fører en annen praksis enn hva «ferske» dommere med erfaring fra dagens virkemidler i loven. Det kan tenkes at en «innøvd» praksis og kompetanse etter tidligere lovbestemmelser er vanskelig å tilpasse nye saksbehandlingsregler og virkemidler.

Et eksempel på dette er ett av intervjuobjektene praksis for å oppnå minnelige løsninger, hvor det gjennomføres teknisk saksforberedelse av teknisk utreder i startfasen av jordskiftesaken. Teknisk utreder vil sammen med partene på befaring, registrere partenes enigheter og uenigheter. Videre vil utreder utarbeide et forslag til løsning basert på partenes enighet, interesser og behov, som senere blir sendt på høring. Deretter vil jordskiftedommer avsi en jordskifteavgjørelse basert på partenes enighet. Denne praksisen blir også beskrevet i teorikapittelet som en tidligere praksis i jordskifteretten. I dagens jordskiftelov foreligger det imidlertid ikke bestemmelser om teknisk saksforberedelse. Praksisen intervjuobjektet anvender i dag, er likevel ikke nødvendigvis illegitim, ettersom en slik saksforberedelse ikke ansees som et rettsmøte. Det er mye som taler for at en slik praksis fortsatt er utbredt i jordskifteretten, hvor blant annet Aasebø med flere uttaler at det er «*grunn til å tro at oppgavene som ligger innenfor den tekniske saksforberedelsen utføres i et noe ulikt omfang av ingeniørene*» (2018, s. 47). Hvis en i tillegg ser praksisen opp mot jordskiftelovens § 6-17 om at en kan mekle «*på eit kvart steg i saka*», samt teknisk utreder sin kompetanse til å mekle etter jordskiftelovens § 2-3, andre ledd, er det mye som tilsier at en slik praksis om «mekling» i forberedelsen av saken utenfor rettsmøter kan gjennomføres av teknisk utreder.

Enkelte av intervjuobjektene nevner også en annen praksis for å oppnå minnelige løsninger i det saksforberedende møtet som reguleres i jordskifteloven § 6-7. Ett av intervjuobjektene beskriver denne praksisen som svært effektiv, hvor en kan oppnå minnelige løsninger på partenes problemer i saksbehandlingens startfase. Det presiseres at en ikke vil mekle «*per definisjon*» i et slikt møte, men at partenes syn på saken og eventuelle enigheter, jobbes videre med i ettertid av møtet, hvor retten senere kommer med forslag til jordskifteløsning basert på partenes interesser og behov. Etter dagens jordskiftelov, er det kun jordskiftedommer som har kompetanse til å gjennomføre slike møter, jf. jskl § 6-7, andre ledd. Ifølge Aasebø med flere (2018), viser likevel praksisen at jordskiftedommer i samarbeid med teknisk utreder gjennomfører disse møtene.

I forhold til dagens praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene, uttaler flere av intervjuobjektene at ordinær behandling av jordskiftesaker etter kapittel 3, i seg selv kan sees på en meklingsprosess. Dette begrunnes med at partene og jordskifteretten er i en «*interessebasert verden*», hvor en har som mål å kartlegge partenes behov og interesser for endring av jordskifteområdet. Intervjuobjektene reflekser kan sammenlignes med uttalelsene i litteraturen til Stokstad (2015), hvor han mener at jordskiftesaker ofte baserer seg helt eller delvis på partenes enighet. Han begrunner dette med at partene i samråd med jordskifteretten, forhandler frem en løsning basert på interesser og behov.

Intervjuobjektene nevner også sin praksis for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesaker knyttet til jordskiftelovens § 6-17, hvor retten på et hvert steg i saken skal vurdere om mekling kan føre til minnelig løsning for partene. Intervjuobjektene uttalte i den forbindelse at de som regel alltid legger til rette for mekling i rettsmøtene, og at denne muligheten blir vurdert underveis i saksbehandling. Som det er beskrevet i litteraturen, foreligger det et sentralt hensyn til kontradiksjon i rettsmøtene for å utelukke tvil om meklers habilitet og for å ikke svekke rettens tillit (Prop.101 L (2012–2013), s. 459). Enkelte av intervjuobjektene mener at jordskiftelovens § 6-17 kunne vært et bedre verktøy om hensynet til kontradiksjon ikke sto like sterkt, hvor retten eksempelvis ville kunnet avholde sær møter og realitetsorientert partene. Andre intervjuobjekter, mener derimot at hensynet til kontradiksjon i en slik behandling er svært viktig for å skape full åpenhet og tillit til partene, samt for å sikre en god dialog.

En svært utbredt praksis blant intervjuobjektene for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene, er i sammenheng med saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21. Flere mener at en kan oppnå en «*meklingsdynamikk*», hvor jordskifteretten basert på partenes

interesser og behov utarbeider forslag til jordskifteløsning. I likhet med intervjuobjektene reflekser, omtaler Bjerva (2019) saksbehandlingsregelen mer som en «*diskusjon rundt bordet*», sammenlignet med en hovedforhandling som tar utgangspunkt i partenes påstander. Stokstad (2015) peker også på jordskifteloven § 6-21 som et alternativ til å skape en viss «*meklingsdynamikk*», hvor han uttaler at jordskifteløsningen ofte baserer seg helt eller delvis på partenes enighet. Saksbehandlingsregelen forutsetter imidlertid at jordskifterettens forslag skal sendes på høring, hvor intervjuobjektene er splittet i sine meninger knyttet til høringsrunden. Enkelte mener høringsrunden er viktig for at partene får tenkt seg godt om før jordskiftedommer utarbeider den endelige jordskifteløsningen, ettersom jordskiftesakene kan omfatte store endringer i partenes eiendoms- eller rettighetsforhold. Andre mener imidlertid det burde vært en mindre «*rigid*» høringsrunde i de tilfellene partene har forhandlet frem en felles jordskifteløsning. Høringsrunden vil i slike tilfeller kunne føre med seg ulemper i form av at partene får en redusert forutsigbarhet knyttet til den endelige jordskifteløsningen, ettersom motparten har mulighet til å endre mening.

5.3 Er dagens praksis tilstrekkelig, eller foreligger det behov for et nytt meklingsinstitutt i jordskiftesakene?

5.3.1 Er saksbehandlingsregelen i § 6-21 tilstrekkelig?

Flere peker på saksbehandlingsregelen i jordskifteloven § 6-21 som et godt virkemiddel for å oppnå en «*meklingsdynamikk*», hvor partene ofte finner minnelige løsninger. Likevel foreligger det ulike meninger blant intervjuobjektene om hvorvidt dagens praksis, med vekt på saksbehandlingsregelen i § 6-21, er tilstrekkelig i forhold til om det er behov for innføring av en egen meklingsbestemmelse for de rettsendrende sakene i jordskifteretten.

Tre av intervjuobjektene mener en ikke har behov for innføring av en ny meklingsbestemmelse, hvor dagens praksis og lovverk ansees som tilstrekkelig for inngåelse av minnelige løsninger. Det nevnes i den sammenheng at saksbehandlingsregelen i § 6-21, har et større mulighetsrom enn hva bestemmelsen i dag benyttes til, hvor det kan legges til rette for en sterkere meklingsdynamikk. Det argumenteres med at det kan gis kortere frister for høringsrunden, samt at partene kan frasi seg retten til høring slik at jordskifteretten skal ta en avgjørelse umiddelbart. Argumentasjonen blir imidlertid støttet i lovforarbeidene, hvor departementet uttaler at jordskifteretten med samtykke av partene, kan sette en kortere frist eller utelate høringsrunden (Prop.101 L (2012–2013), s. 461).

Ved drøftelse av hvorvidt en kan anse dagens praksis og saksbehandlingsregelen i § 6-21 som tilstrekkelig, sett opp mot alternativet for innføring av en ny meklingsbestemmelse i endringssakene, er det naturlig å se til virkemidlene i rettsmeklingsbestemmelsen for rettsfastsettende saker i jordskifteloven § 6-18. Basert på et slikt utgangspunkt, mener de fem resterende intervjuobjektene at dagens praksis ikke er tilstrekkelig. Det argumenteres med at en meklingsprosess i hovedsak er tids- og ressurs sparende, og at jordskiftesaker også burde kunne gjennomgå en meklingsprosess med mindre hensyn til kontradiksjon, slik at mekler vil ha mulighet til å realitetsorientere og avholde sær møter med partene. Dette forutsetter at meklingsprosessen må behandles utenfor det ordinære rettsmøtet, hvor retten ikke er bundet av kontradiksjonsprinsippet. Intervjuobjektene mener en slik løsning ville gitt mekler en «*større verktøykasse*» i kartleggingen av partenes interesser og behov, som av stor sannsynlighet videre gir partene et bedre resultat i saken.

Ved behandling av jordskiftesaker etter dagens bestemmelse i § 6-21, vil ikke retten kunne tilegne seg viktig informasjon og opplysninger fra partene, uten å orientere motparten om dette (NOU 2002:9, s. 59). Det kan derfor tenkes at parter unngår å gi uttrykk for alternative løsninger, i redsel for at informasjonen oppfattes negativt hos motpart. Ett av intervjuobjektene nevner i den sammenheng at det ved skifteplanforhandlinger etter tidligere jordskiftelov, var mulighet til å gjennomføre en slik behandling ved bruk av sær møter. Denne påstanden blir imidlertid bekreftet i rapporten til Sky & Rognes (1998), hvor det ble vist til en ulik praksis blant jordskiftedommerne i disse forhandlingene, hvor noen valgte å avholde sær møter med partene.

Det blir imidlertid uttalt fra flere av intervjuobjektene at saksbehandlingsregelen i § 6-21 kunne vært tilstrekkelig om den gjennomgikk nye endringer. Intervjuobjektene ønsker at bestemmelsen skulle vært mer «*åpen og fleksibel*», hvor en kunne avholdt sær møter med partene, samt med mindre krav til høringsrunden hvor en kunne fått en muntlig løsning «*der og da*».

5.3.2 Behovet for et nytt meklingsinstitutt

I litteraturen er det ved opptil flere tilfeller nevnt at jordskifteloven har behov for et eget meklingsinstitutt i jordskiftesakene, hvor flere av uttalelsene har sammenheng med Movikutvalgets forslagsbestemmelse om rettsmekling i de rettsendrende sakene. Bernt, Mykland & Sky (2012) uttalte i den anledning at departementets vurdering om å ikke innføre rettsmekling i de rettsendrende sakene var «*vanskelig å forstå ut fra et meklingssteoretisk syn*», hvor et forbud om rettsmekling i jordskiftesaker som egnet seg for en slik meklingsprosess ble ansett som uheldig. Fjell (2019), uttalte i sin rapport at det var på tide med en ny diskusjon om jordskifterettens virkemidler ved mekling, derav også for de rettsendrende sakene hvor det kan «*være behov for en egen meklingsstilnærming i disse sakstypene*».

I litteraturen beskriver flere at en slik meklingsprosess vil vise seg nyttig i endringssakene, med forbehold om at jordskifteretten vurderer hvorvidt hver enkelt jordskiftesak er egnet for en slik prosess. Movikutvalget (2003) uttaler at en slik meklingsprosess kan tenkes mest hensiktsmessig i jordskiftesaker med oversiktlige forhold og problemstillinger. Bjerva (2019), mener imidlertid at en slik meklingsprosess er mindre hensiktsmessig i saker med mange involverte parter, hvor en kan risikere at prosessen blir omfattende ettersom det med større sannsynlighet vil være flere interessemotsetninger blant partene. Han mener også at en slik meklingsprosess i endringssaker med forbehold om tillatelse fra offentlig myndighet sannsynligvis heller ikke vil vise seg hensiktsmessig. På lik linje med litteraturen, er intervjuobjektene stort sett enig i at det er mest hensiktsmessig å anvende en slik meklingsprosess jordskiftesaker med oversiktlige problemstillinger, samt jordskiftesaker som omfatter mindre områder og færre parter. Flere er også enig med Bjerva (2019), om at en slik meklingsprosess er mindre hensiktsmessig i de jordskiftesakene det kreves tillatelse fra offentlig myndighet. Som Movikutvalget (2003) uttalte, konkluderer flere av intervjuobjektene med at det ikke er en fasit på når en kan anse en slik meklingsprosess som hensiktsmessig, og at en derfor bør foreta en vurdering av egnetheten av hver enkelt sak før gjennomføring av en slik meklingsprosess.

Blant intervjuobjektene, er det en relativt bred enighet om at det foreligger et behov for en ny bestemmelse i jordskifteloven som regulerer mekling i endringssakene, hvor flere ønsker virkemidler for bruk av særmøter og mindre hensyn til kontradiksjon. Det uttales at en slik bestemmelse ville gitt jordskifteretten en større «*verktøykasse*» for å finne «*skreddersydde*» minnelige løsninger basert på partenes selvbestemmelse.

Intervjuobjektene ser også fordeler knyttet til at sakskostnader og saksbehandlingstid i hovedsak vil reduseres i en meklingsprosess. Tross for en bred enighet, foreligger det imidlertid splittede meninger blant intervjuobjektene om hvilke virkemidler jordskifteretten skal kunne anvende i slike tilfeller, samt hvordan en slik bestemmelse bør formuleres i loven. Ett av intervjuobjektene, ser det mest naturlig å innføre en slik hjemmel som et ekstra ledd i dagens jordskiftelov § 6-18, slik at reglene om rettsmekling blir samlet i loven under en bestemmelse. De resterende intervjuobjektene som ser behovet for en ny meklingsbestemmelse i endringssakene, mener derimot at dette bør løses med en ny og egen bestemmelse om meklings i jordskiftesakene, slik som Bjerva også foreslår.

Basert på litteraturen som er presentert og intervjuobjektens refleksjoner, foreligger det et tilsynelatende behov for et nytt og eget meklingsinstitutt for rettsendrende saker. Det er med dette å anta at innføring av en slik bestemmelse i jordskifteloven vil vise seg nyttig. Jordskiftelovens formål er å *«leggje til rette for en effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar»*, jf. jskl § 1-1, første ledd. I lovens forarbeider blir det uttalt at målet med dagens lov er å *«skape ei ny jordskiftelov som høver med tida og tilhøva og dei behova eigarar, rettshavarar og samfunnet ellers har»* (Prop.101 L (2012–2013), s. 19). Samfunnet er i konstant endring, og det sees nå et behov for ytterligere verktøy i jordskifteretten, hvor det bør gjøres endringer i dagens lovverk knyttet til innføring av en ny meklingsbestemmelse som regulerer eningssaker, slik at loven er i takt med behovene i dagens samfunn.

5.4 I hvilken grad kan Bjervas forlagsbestemmelse bidra til en forbedret meklingsprosess i jordskiftesakene?

Nå som behovet for en ny meklingsbestemmelse er klarlagt, vil det neste spørsmålet som reises i den sammenheng være hvordan en slik bestemmelse bør utformes, samt hvilke virkemidler retten bør kunne anvende. Som beskrevet i litteraturen, har jordskifterettsleder Øystein Jakob Bjerva, tatt ansvar for å formulere en forlagsbestemmelse om «jordskiftemekling». Ansett som et konkret forslag, ble intervjuobjektene spurt om deres tanker og refleksjoner knyttet til forlagsbestemmelsen, og hvorvidt de mente at dette konkrete forslaget burde innføres i jordskifteloven.

5.4.1 Hvordan vil saksgangen ved jordskiftemekling fungere i praksis?

Rettens vurdering av de materielle vilkårene ved jordskiftemekling

Bjerva (2019) beskriver vurderingen av de materielle vilkårene som sentral i jordskifterettens rolle og myndighet, som er et bærende kriterium for at retten skal kunne gjennomføre et jordskifte. På lik linje med Bjervas uttalelse, presiserer også ett av intervjuobjektene at en slik vurdering må gjennomføres, hvis ikke «*undergraver*» jordskifteretten muligheten til å være en særdomstol i endringssakene, hvor en «*uthuler det at vi er en særdomstol med spesiell kompetanse*». Uavhengig forslagsbestemmelsen, presiserer intervjuobjektet at vurderingen av vilkårene er veldig viktig, hvor en skal sørge for at eiendommene blir mer tjenlig, skape bedre eiendomsforhold og ta hensyn til at ingen blir påført tap. Dette er forhold som skal vurderes og oppfylles for at jordskifteretten kan treffe en senere avgjørelse, jf. jskl § 6-4. Vurderingen skal ikke kun tas med hensyn til partene, men også med hensyn til samfunnet som en helhet.

Bjerva (2019) presiserer at vurderingen av vilkårene skal tas av jordskiftedommer i ettertid av meklingsprosessen. Intervjuobjektene forstår bakgrunnen for at vurderingen skal tas etter jordskiftemeklingen, hvor det uttales at det er vanskelig å ta en slik vurdering i forkant av en jordskiftesak. De fleste intervjuobjektene stusser likevel på hvordan Bjerva mener denne vurderingen skal foregå i praksis, og problematiserer at det skal foretas en kontroll av vilkårene og meklingsresultatet i ettertid av jordskiftemeklingen. Det argumenteres med at partene vil investere mye tid og ressurser i meklingsprosessen for å komme frem til en minnelig løsning, hvor de i verste fall kan risikere at enigheten må tilsidesettes om jordskifteretten kommer frem til at de materielle vilkårene ikke er oppfylt. Dette svekker partenes selvbestemmelsesrett og avtalefrihet, noe som normalt står svært sentralt i en meklingsprosess.

I den sammenheng nevner flere av intervjuobjektene at de ville tatt en mer subjektiv vurdering av de materielle vilkårene i en jordskiftemekling, spesielt om begge parter tilsynelatende er tjent med løsningen. Intervjuobjektene ønsker ikke å overprøve partenes egne vurderinger, og uttaler blant annet at «*partene er eksperter på eget liv*». Ett av intervjuobjektene, nevner også spesifikt at terskelen for vurdering av vilkåret i § 3-18 burde vært senket i en slik situasjon, grunnet partenes selvbestemmelsesrett. I Bjervas utredning (2019), nevnes det også at en slik vurdering som normalt sett er objektiv, kan være subjektiv i de tilfellene hvor det er «*åpenbart at vilkårene er oppfylt*».

Basert på intervjuobjektene argumenter for at partenes selvbestemmelsesrett blir svekket av en slik vurdering og kontroll, er det tydelig at de har hensynet til partene i tankene. Som beskrevet i litteraturen, uttaler departementet at vurderingen av de materielle vilkårene ikke knytter seg til hvorvidt partene skal ha et vern om å ikke lide tap, det handler derimot om at eiendommen eller bruksretten ikke skal lide tap (Prop.101 L (2012–2013), s. 168). Det blir derfor presisert i lovforarbeidene at partenes vurdering om hvorvidt vilkårene er oppfylt, ikke bør ilegges virkning i jordskifterettens vurdering. En vil med dette ta hensyn til samfunnet som en helhet, hvor samfunnet tilsynelatende ikke har en fremtredende rolle i intervjuobjektene utsagn. Vurderingen av de materielle vilkårene var også en av årsakene til at bestemmelsene om minnelig jordskifte i jordskifteloven av 1979 ikke ble videreført i dagens lovverk. Departementet mente det var uheldig at partene kunne avtale seg bort fra vilkårene, og at «*det er jordskifteretten, ikke partene, som må ta stilling til om nokon part eller om ein tredjepart lir tap*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 196)

Det vil med dette være naturlig å tenke at en bør gjøre en vurdering av hver enkelt sak for gjennomføring av jordskiftemekling, og hvorvidt en bør ilegge vekt i en slik vurdering av de materielle vilkårene. Om partene tydelig er enig, og beviser for retten at eiendommene eller rettighetene ikke vil påføres tap i senere tid som resultat av jordskifteløsningen, er det grunn til å tenke at vurderingen av de materielle vilkårene kan tas på et mer subjektivt grunnlag ved behandling av jordskiftemekling. Intervjuobjektene nevner imidlertid at jordskiftemekleren derimot må ta hensyn til partenes styrkeforhold i den subjektive vurderingen, samt sikre at eventuelle tredjeparter som eksempelvis panthavere blir tatt hensyn til i vurderingen av de materielle vilkårene. Intervjuobjektene nevner også at et sentralt hensyn ved behandling av jordskiftemekling er at jordskifteløsningen ikke strider mot offentligrettslige reguleringer.

Rettens plikt til å fastsette eiendom- og rettighetsforhold og verdsette det som går i bytte

Ved behandling av de rettsendrende sakene har jordskifteretten en plikt til å fastsette eiendoms- og rettighetsforholdene i jordskifteområdet «*slik dei er*», noe som forutsetter at disse forholdene skal fastsettes før utarbeiding av den endelige jordskifteløsningen (Prop.101 L (2012–2013), s. 156). Fastsettelsen av forholdene er videre sentral i jordskifterettens plikt til å verdsette «*det som går i bytte*», jf. jskl § 3-14. Disse vurderingene gjøres i sakens startfase og kreves klarlagt for at jordskifteretten videre kan ta avgjørelser om endring i jordskifteområdet, blant annet for å sikre at vilkåret om vern mot tap ivaretas i den endelige jordskifteløsningen.

Flere av intervjuobjektene nevnte i den sammenheng at det var viktig at forholdene i jordskifteområdet er oversiktlige ved gjennomføring av jordskiftemekling. Tilsynelatende foreligger det ingen regulering av dette i Bjervas utredning (2019), hvor forslagsbestemmelsen om jordskiftemekling blir presentert. Spørsmålet er med dette hvordan disse vurderingene skal gjøres i sammenheng med gjennomføring av en jordskiftemekling.

Det er uklart om jordskifteretten i samråd med partene skal fastsette eiendoms- og rettighetsforholdene før gjennomføring av jordskiftemekling, eller om meklingsprosessen skal gjennomføres uten at det rettslige grunnlaget er fastsatt. Uten en klarlegging av disse forholdene, vil det også være problematisk for jordskifteretten å verdsette arealene, hvor denne verdsettelsen vil være sentral i videre vurdering av hvorvidt det materielle vilkåret om vern mot tap er ivaretatt (Prop.101 L (2012–2013), s. 162). Dette kan være utfordrende i tilfeller hvor partene basert på en avtale har en klar formening om eksempelvis et arealbytte, noe som i utgangspunktet forutsetter at det er gjort en verdsettelse på et faglig grunnlag. Som teorikapittelet beskriver, legges det til rette for at jordskifteretten kan ha en subjektiv tilnærming i vurderingen av verdsettelsen (Prop.101 L (2012–2013), s. 163). Skal jordskifteretten i slike tilfeller godta byttet med bakgrunn i partenes avtale, eller bør jordskifteretten likevel ha en verdsettelsesfaglig vurdering av arealet med bakgrunn i hensynet om vern mot tap? Hvordan skal man vurdere dette sett opp mot svake parter i meklingsprosessen og tredjeparter som eksempelvis panthavere?

Vi er med dette tilbake til bakgrunnen for at bestemmelsene om minnelig jordskifte i jordskifteloven av 1979 ikke ble videreført i dagens jordskiftelov, hvor departementet så det problematisk at partene kunne avtale seg bort fra hensynet om vern mot tap (Prop.101 L (2012–2013), s. 196). Uten ytterligere reguleringer for hvordan saksbehandlingen skal foregå ved jordskiftemekling, er det med dette å anta at jordskiftemekling på lik linje med minnelig jordskifte ikke faller i «god jord» hos departementet. Saksgangen ved gjennomføring av jordskiftemekling bør med dette diskuteres ytterligere før innføring av en slik bestemmelse, hvor rettens plikter og vurderinger ved behandling av de rettsendrende sakene sees opp mot de etiske hensynene ved mekling.

5.4.2 Hvordan bør enigheten mellom partene formaliseres?

Teorien presenterte departementets uttalelse om at «*rettsfolik høver ikkje i spørsmål som gjeld bruken av verkemidla i jordskifte i kapittel 3*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 466). Likevel, var det imidlertid ett av intervjuobjektene som mente at partenes enighet oppnådd ved jordskiftemekling burde vært et forlik eller rettsforlik, og at «*grunnlagsdokumentet*» av partenes enighet bør være en avtale, og ikke en del av jordskifterettens avgjørelse. Intervjuobjektet presiserer med dette at «*enigheten bør hvert fall ikke være en jordskifteavgjørelse som første ledd*». Med uttalelsen «*første ledd*», kan det tenkes at intervjuobjektet mener rettsforliket videre kan tas inn som en del av den endelige jordskifteavgjørelsen, som uansett må tas av retten i en jordskiftemekling med bakgrunn i vurderingen av de materielle vilkårene etter jordskifteloven § 6-23, fjerde ledd, bokstav a. Som det blir vist til i litteraturen, mener Bjerva (2019) at lovgiver setter for strenge begrensinger til rettsforliket, hvor han av den grunn ønsker å fjerne skranken i jordskifteloven § 6-26, første ledd. Fjell (2019), viser også til et ønske om å fjerne skranken for inngåelse av rettsforlik i jordskifteretten, hvor det uttales at bestemmelsen «*bør endres og helst avskaffes*». Selv om skranken ønskes fjernet slik at rettsforliket også kan inneholde rettsendrende- og kreative elementer, ønsker Bjerva (2019) imidlertid ikke at rettsforlik skal være et «*alternativ i jordskiftesaker*».

Bjerva (2019) legger med dette til grunn at partenes enighet oppnådd ved jordskiftemekling skal formaliseres i form av en jordskifteavgjørelse, noe de syv resterende intervjuobjektene er enig med Bjerva om. Intervjuobjektene begrunner dette blant annet med at partene ofte ikke har fri rådighet i endringssakene, hvor det skal tas hensyn til eventuelle tredjeparter og ved tilfeller jordskiftesaken er under regulering av eksempelvis konsesjonsloven eller jordloven. Ettersom jordskiftemekling vil omfatte endringssaker mener også flere intervjuobjekter at partene bør ha muligheten til å justere eller endre åpenbare feil i etterkant av jordskiftesaken. Som beskrevet i teorien, vil rettsforlik imidlertid ha virkning som en rettskraftig dom og være bindende for partene, jf. tvl § 19-12, første ledd. Om det i senere tid dukker opp tilfeller ved rettsforliket som «*rokker vesentlig ved det som er lagt til grunn*», vil retten heller ikke kunne justere rettsforliket før etter ti år, jf. tvl § 19-15, fjerde ledd. Intervjuobjektene mener at en slik situasjon vil være uheldig i endringssakene, hvor partene og deres eiendommer eller rettigheter gjennomgår store endringer, og hvor en ofte ikke vil få et klart bilde av resultatet av jordskifteløsningen før det er gått en del tid.

Om jordskifteløsningen av ulike grunner viser seg utjenlig i ettertid av gjennomført jordskiftesak, vil jordskifteretten gjennom unntaksbestemmelsene i jordskifteloven § 3-37, mulig behandle jordskiftesaken på nytt, uten hensyn til at 10 års fristen ikke er oppfylt. De fleste intervjuobjektene mener med dette at enigheten oppnådd ved jordskiftemekling bør formaliseres i form av en jordskifteavgjørelse.

Ettersom Bjerva (2019) legger til grunn at jordskifteløsningen oppnådd ved jordskiftemekling skal formaliseres som en avgjørelse, forutsetter dette at jordskifteretten skal utarbeide forslag til jordskifteløsning basert på partenes enighet, og videre sende forslaget på høring etter jordskifteloven § 6-21, jf. jskl § 6-14, første ledd. Intervjuobjektene er relativt splittet i deres refleksjoner knyttet til hvorvidt denne høringsrunden bør gjennomføres ved jordskiftemekling. Noen mener høringsrunden er svært viktig, ettersom jordskiftesaken kan omfatte store endringer i partenes eiendoms- og rettighetsforhold. Det uttales at det kan være vanskelig å se konsekvensen av jordskifteløsningen «*der og da*», og at partene med dette vil ha behov for tid til å tenke seg godt om. Andre uttaler derimot at en slik høringsrunde ikke er egnet som del av en meklingsprosess, hvor dette kan gi partene en svekket forutsigbarhet ettersom motparten får mulighet til å tenke seg om og eventuelt ombestemme seg om meklingsresultatet som tidligere er inngått. Det blir i den anledning uttalt at en minnelig løsning som resultat av en jordskiftemekling burde kunne «*låses på stedet*» med partenes signatur. Som beskrevet i teorien, legger imidlertid lovens forarbeider opp til at høringsfristen kan kortes ned, samt at partene kan frasi seg høringsfristen slik at avgjørelsen blir tatt umiddelbart (Prop.101 L (2012–2013), s. 461). Intervjuobjektene skepsis knyttet til høringsrunden i forbindelse med jordskiftemekling er dermed ikke nødvendigvis problematisk, men det forutsettes imidlertid at partene samtykker til å frasi seg høringsfristen.

5.4.3 Hvem bør gjennomføre jordskiftemekling?

Intervjuobjektene mener det burde kreves det samme av jordskiftemekler som av en rettsmekler. Sett opp mot litteraturen, omfatter dette blant annet at mekleren først og fremst skal være en uavhengig og nøytral tredjepart, som skal assistere og veilede partene på veien mot en minnelig løsning og sørge for at partene blir likebehandlet (Kjelland-Mødre, et al., 2008). Etter tvistelovens forarbeider, skal rettsmekler også trå varsomt for å ikke svekke rettens tillit (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 126). Intervjuobjektene mener også en bør forvente at jordskiftemekleren har gode personlige egenskaper og muligheten for å se praktiske løsninger.

Litteraturen viser også til at både jordskiftedommere, jordskiftefullmektige og ingeniører kan rettsmekle i jordskifteretten (Sky & Bjerva, 2018, s. 131). Intervjuobjektene nevnte med dette at det burde foreligge en viss erfaring og kompetanse blant jordskiftemeklere, hvor ferske ingeniører og jordskiftefullmektige ikke burde gjennomføre en slik meklingsprosess.

Som nevnt, har teknisk personale kompetanse til å rettsmekle etter jordskifteloven § 6-18, tredje ledd, samt inngå rettsforlik som følger indirekte av tvistelovens forarbeider. Intervjuobjektene var alle enig i at teknisk utreder også burde kunne jordskiftemekle, slik som Bjerva (2019) også viser til i forslagsbestemmelsen. Dette ble imidlertid også lagt til rette for da Movikutvalget foreslo rettsmekling i de rettsendrende sakene, hvor de presiserte at personer med «*egnet kompetanse*» også kunne opptre som rettsmekler (Movik, et al., 2003).

Flere av intervjuobjektene peker på teknisk utreder sin gode menneskelige-, faglige-, og tekniske kompetanse, og mener med dette at utreder kan gjennomføre et slikt arbeid på lik linje med en jordskiftedommer. Til tross for utreder sin kompetanse, er det likevel flere av intervjuobjektene som stusser ved ordningen om at teknisk utreder skal gjennomføre slikt arbeid. Bakgrunnen til dette er at det vil bli en «*rar sammenblanding mellom dommeren og meklere*» i de tilfellene utreder er mekler, og selv ikke har kompetanse til å treffe en avgjørelse i saken. Flere av intervjuobjektene ser på dette som svært tungvint, hvor utreder gjennomfører meklingsprosessen, og deretter sender forslaget til jordskiftedommer for en «*velsignelse*». I slike tilfeller vil jordskiftedommer ta avgjørelse i saken uten å være opplyst om alle forhold og aktuell informasjon fra meklingsprosessen, grunnet hensynet til meklers habilitet. På bakgrunn av slike forhold, er det enkelte av intervjuobjektene som mener at jordskiftemeklingen burde gjennomføres av jordskiftedommer, til tross for at de fullt og helt mener teknisk utreder har den kompetanse som burde forventes av en jordskiftemekler.

I den sammenheng er det flere av intervjuobjektene som nevner at teknisk utreder også burde hatt kompetanse til å ta jordskifteavgjørelse i slike meglingsituasjoner, på lik linje med jordskiftedommer. Ett av intervjuobjektene nevner at en slik lovendring burde innføres, men at det er «*noe jeg ikke kan tenke meg at de gjør*». I Bjervas utredning, drøfter han imidlertid rollen til teknisk utreder, hvor han på et generelt grunnlag mener at teknisk utreder bør få «*flere oppgaver i form av mer meklingsprosess, og dessuten myndighet til å slutføre saken der ingeniøren har meklet*» (2019, s. 5).

Basert på intervjuobjektene reflekser, er det tydelig at alle ønsker at teknisk utreder kan gjennomføre jordskiftetekling om en slik endring i loven om teknisk utreder sin kompetanse ble innført. Ved å benytte teknisk utreder i en slik meklingsprosess i de tilfellene hvor det er lav dommerkapasitet i de ulike jordskifterettene, mener intervjuobjektene at dette bidrar til fordeler knyttet til en raskere saksavvikling i jordskiftedomstolen samlet sett. Bjervas forslagsbestemmelse om at teknisk utreder kan være jordskiftetekler gir med dette et godt grunnlag for å argumentere for at bestemmelsen om jordskiftetekling er et godt alternativ for innføring av en meklingsbestemmelse, hvor teknisk utreder sin kompetanse av stor sannsynlighet kan føre til en mer effektiv saksbehandling i jordskifteretten samlet sett.

5.4.4 Jordskiftetekling sett opp mot ulike faktorer

For å vurdere hvorvidt Bjervas forslagsbestemmelse er et godt alternativ for innføring av en meklingsbestemmelse for de rettsendrende sakene, bør vi også se Bjervas «jordskiftetekling» opp mot flere faktorer.

Sett opp mot jordskiftelovens formålsbestemmelse

Sentralt i denne vurderingen, er å se bestemmelsen opp mot jordskiftelovens formålsbestemmelse, hvor loven skal «*leggje til rette for en effektiv og rasjonell utnytting av fast eigedom og ressursar til det beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet*», jf. jskl § 1-1, første ledd. I forarbeidene uttaler departementet i den sammenheng at «*Reglane om saksbehandling i jordskiftelova må oppfylle dei krav ein i dag må kunne stille til ein effektiv, rimeleg og samtidig trygg prosess for partane*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 67).

Sett opp mot Bjervas forslag (2019), vil en slik meklingsbestemmelse ifølge litteraturen og intervjuobjektene reflekser føre til en mer «*effektiv*» saksbehandling, hvor saksbehandlingstiden i hovedsak reduseres i en meklingsprosess. En vil også kunne argumentere for at Bjervas bestemmelse vil gi partene en «*rimeleg*» saksbehandling, hvor det både i teorien og empirien blir forklart at det som hovedregel vil være lavere sakskostnader ved gjennomføring av en meklingsprosess. En kan videre drøfte at forslagsbestemmelsen også vil kunne sikre en «*trygg prosess for partane*», ved at meklingsresultatet i utgangspunktet baserer seg på partenes selvbestemmelsesrett, og hvor jordskifteretten også skal vurdere hvorvidt løsningen oppfyller de materielle vilkårene. På den måten skal retten sikre at partenes eiendoms- eller rettighetsforhold ikke lider tap, og at løsningen skal føre til endringer som gjør forholdene mer tjenlig enn hva situasjonen før gjennomføring av meklingsprosessen var.

Jordskiftelovens formålsbestemmelse presiserer også at loven skal ta hensyn til samfunnet som en helhet. Bjervas bestemmelse tar hensyn til samfunnet, hvor det presiseres at jordskifteløsningen ikke skal stride mot offentligrettslige reguleringer, jf. § 6-18a, fjerde ledd. Som tidligere nevnt, er også hensynet til vurderingen av de materielle vilkårene ikke bare grunnet partenes eiendoms- eller rettighetsforhold, men også for å sikre mer tjenlige forhold for samfunnet som helhet.

Bjervas forslagsbestemmelse sett opp mot jordskiftelovens formål, gir et godt utgangspunkt for å argumentere for at bestemmelsen om jordskiftemekling er et godt alternativ for innføring av en meklingsbestemmelse i de rettsendrende sakene. Alternativt for ordinær jordskiftebehandling, vil en slik meklingsprosess også av stor sannsynlighet gi fordeler knyttet til «*ein effektiv, rimeleg og samtidig trygg prosess for partane*».

Sett opp mot etiske hensyn og retningslinjer for mekling

Videre vil det være fornuftig å se Bjervas forslagsbestemmelse (2019) opp mot de tre grunnleggende prinsippene ved mekling. Det første meklingsprinsippet presiserer at meklingsresultatet skal basere seg på partenes avtalefrihet og selvbestemmelsesrett (Kjelland-Mødre, et al., 2008). Det kan tenkes at formålet med Bjervas bestemmelse er å tilrettelegge for en slik meklingsprosess. Samtidig, ser Bjerva behov for en overprøving av partenes enighet gjennom vurdering av de materielle vilkårene, noe som ellers er en ekstremt viktig vurdering i de rettsendrende sakene i jordskifteretten. Vurderingen av de materielle vilkårene og hensynet til partenes selvbestemmelsesrett i jordskiftemekling, er hensyn som risikerer å komme i konflikt med hverandre i en slik meklingsprosess. Jordskifteretten kan åpenbart ikke avgjøre en jordskiftesak på bakgrunn av partenes enighet, om den ikke oppfyller de materielle vilkårene. Dette fører videre til at partenes avtalefrihet og selvbestemmelsesrett må tilsidesettes. Det etiske hensynet ved mekling vil med andre ord være vanskelig å ivareta i enkelte tilfeller. Om partenes enighet derimot oppfyller de materielle vilkårene, vil prinsippet om partenes selvbestemmelse ikke påvirkes.

Det andre grunnleggende prinsippet i mekling er at mekler skal være en nøytral og uavhengig tredjepart, og skal med dette ikke påvirke meklingsresultatet (Kjelland-Mødre, et al., 2008). I Bjervas forslagsbestemmelse, henvises det med dette til tvistelovens bestemmelser om habilitet hos rettsmekleren i § 8-4, andre ledd. På lik linje med rettsmekling, vil også jordskiftemekler peke på forslag til jordskifteløsning, og drøfte styrker og svakheter i partenes argumentasjon.

En forutsetning for dette er at jordskiftemekleren ikke skal komme med løsninger utenfor partenes påstander, for å ikke svekke partenes tillit til retten. En vil med dette kunne argumentere for at forslagsbestemmelsen om jordskiftemekling tar hensyn til meklingsprinsippet om habilitet og uavhengighet hos mekler.

Det tredje meklingsprinsippet handler om at mekler ikke skal videreformidle fortrolig informasjon og opplysninger fra partene til andre, som eksempelvis motparter eller jordskiftedommere som senere skal fortsette videre saksbehandling (Kjelland-Mødre, et al., 2008). Bjerva legger opp til en meklingsprosess utenfor ordinært rettsmøte, hvor hensynet til kontradiksjon ikke står like sterkt. Jordskiftemekler vil med dette kunne gjennomføre særmøter, samt tilegne seg opplysninger fra partene uten å måtte videreformidle informasjonen til motpart, jf. tvl § 8-5, første ledd. Forslagsbestemmelsen henviser til tvistelovens bestemmelser, som også presiserer at videreformidling av fortrolig informasjon til motpart kun kan gjøres ved partenes samtykke (Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), s. 390). Om jordskiftemeklingen ikke fører frem og videre saksbehandling gjennomføres av en ny jordskiftedommer, vil jordskiftemekleren også ha taushetsplikt om opplysningene som framkom under meklingsprosessen, jf. tvl § 8-6, andre ledd.

Basert på grunnleggende etiske prinsipper for mekling, vil en kunne argumentere for at Bjervas forslagsbestemmelse er et relativt godt alternativ for innføring av en ny meklingsbestemmelse for rettsendrende saker i jordskifteretten. Bestemmelsen tar i hovedsak hensyn til prinsippene, med unntak av begrensingen i partenes selvbestemmelse i de tilfellene de materielle vilkårene ikke vurderes som oppfylt.

[Sett opp mot litteratur, tidligere forslag og intervjuobjektens refleksjoner](#)

Det vil også være sentralt å se Bjervas forslagsbestemmelse (2019) opp mot den presenterte litteraturen, deriblant Movikutvalgets tidligere forslag om rettsmekling i de rettsendrende sakene, for å vurdere hvorvidt bestemmelsen om jordskiftemekling er et godt alternativ.

Som vist til i litteraturen, tok Movikutvalgets forslag utgangspunkt i at jordskiftedommer kunne bestemme hvorvidt rettsmeklingen skulle gjennomføres, men at det skulle foretas en ekstra vurdering knyttet til hvorvidt meklingsprosessen ville være hensiktsmessig i den enkelte sak (Movik, et al., 2003). Ved rettsmekling etter tvistelovens bestemmelser, har også rettsmekler hjemmel til å foreta rettsmekling mot partenes samtykke i unntakstilfeller, jf. tvl § 8-3, andre

ledd. I Bjervas forslagsbestemmelse foreligger det derimot et enighetsvilkår om at jordskiftemekling kan gjennomføres om partene er «*samde om det*», jf. § 6-18a, første ledd. Enighetsvilkåret i Bjervas bestemmelse, vekker imidlertid reaksjoner hos enkelte av intervjuobjektene knyttet til at det må foreligge en «*absolutt enighet*». I de tilfeller jordskiftemekling er et svært egnet verktøy for å løse partenes problem, vil en med dette risikere at meklingsprosessen forblir uprøvd. Dette kan også vise seg uheldig i større og omfattende jordskiftesaker med flere parter, hvor meklingsprosessen går i «grus» dersom kun én av partene stiller seg negativ til en slik meklingsprosess. Sett opp mot forslaget fra Justis- og beredskapsdepartementet (2020), hvor det foreslås enda strengere regler til at rettsmekling i hovedsak skal gjennomføres i alle saker, taler dette for at enighetsvilkåret i Bjervas forslagsbestemmelse om mulig burde vært fjernet.

I liket med rettsmekling etter jordskifteloven § 6-18, henviser Bjerva til tvistelovens bestemmelser om rettsmekling i §§ 8-4 til 8-7. Dette gir jordskiftemekleren mulighet til å behandle meklingsprosessen utenfor det ordinære rettsmøtet, som videre gir mekler ytterligere verktøy for å assistere partene på veien mot en minnelig løsning, som blant annet muligheten til å realitetsorientere partene og avholde særmøter. En større verktøykasse for jordskifteretten, var også en motivasjon bak Movikutvalgets forslag (2003). I litteraturen ser vi også andre presisere at bruken av særmøter ofte vil være nødvendig for å oppnå enighet i jordskiftesaker, spesielt i de sakene hvor det foreligger et høyt konfliktnivå (Bernt, Mykland, & Sky, 2012). Behovet for en større verktøykasse og mulighet for bruk av særmøter er også elementer i Bjervas forslagsbestemmelse som støttes av intervjuobjektene.

Forslagsbestemmelsen gir også teknisk personale hjemmel til å mekle i jordskiftesaker på lik linje med jordskiftelovens bestemmelse om rettsmekling, jf. § 6-18a, andre ledd. Movikutvalgets forslag tok utgangspunkt i at rettsmekling skulle gjennomføres av jordskiftedommer, men at også andre med «*egnet kompetanse*» kunne gjennomføre dette arbeidet (2003). Rollen til teknisk utreder i forslagsbestemmelsen, er også noe som i hovedsak støttes av intervjuobjektene. Som nevnt, er det noen av dem som er skeptisk, og mener det vil være en tungvint prosess basert på at utreder i dag ikke har hjemmel til å avsi jordskifteavgjørelse. På bakgrunn av dette, ønsker de fleste av intervjuobjektene at utreder sin kompetanse til å avsi jordskifteavgjørelse i en slik meklingsprosess ble hevet, noe Bjerva også imidlertid støtter og drøfter i sin utredning (2019).

I Movikutvalgets forslag (2003), ble det konkludert med at en eventuell enighet mellom partene skulle formaliseres som en privatrettslig avtale, men også at tvistespørsmål kunne formaliseres som et rettsforlik. Som nevnt, ble ikke Movikutvalgets forslag om rettsmekling i de rettsendrende sakene vedtatt, hvor kun rettsmekling i de rettsfastsettende sakene ble fremmet av departementet (Prop.101 L (2012–2013), s. 296). Partene fikk med dette mulighet til å inngå rettsforlik i de sakene som avgjøres med dom. Mye kan tyde på at departementets vurdering har bakgrunn i at rettsforlik ikke kan behandles på nytt før etter ti år, noe som kan tenkes problematisk i de rettsendrende sakene som omfatter store endringer i partenes eiendoms- eller rettighetsforhold. Bjerva (2019) ønsker med dette at partenes enighet ved jordskiftemekling skal formaliseres som en jordskifteavgjørelse, noe flertallet av intervjuobjektene er enig i.

Movikutvalget hadde tilsynelatende ingen regulering av hvordan de materielle vilkårene skulle hensyntas ved rettsmekling av de rettsendrende sakene, noe som Bjerva derimot legger til grunn som et vilkår for at retten kan ta en videre jordskifteavgjørelse, jf. § 6-18a, tredje ledd. Flertallet av intervjuobjektene mener imidlertid at en slik kontroll av partenes enighet setter begrensninger i partenes avtalefrihet og selvbestemmelsesrett. Bjervas utredning (2019) beskriver imidlertid ikke hvordan rettens øvrige plikter og vurderinger skal gjennomføres i sammenheng med en jordskiftemekling, som blant annet rettens plikt til å fastsette rettslige forhold og verdsette det som går i bytte. Uten ytterligere regulering av hvordan denne saksbehandlingen skal foregå, kan forslagsbestemmelsen om jordskiftemekling ved første øyekast anses som problematisk. Dette bør derfor diskuteres nærmere før en eventuell innføring av Bjervas bestemmelse i jordskifteloven.

Diskusjonen viser til at Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftemekling i flere tilfeller gjenspeiler seg i annet lovverk, litteratur og i Movikutvalgets tidligere forslagsbestemmelse. Dette vil imidlertid kunne indikere at bestemmelsen om jordskiftemekling er et relativt godt alternativ for innføring av en ny meklingsbestemmelse i jordskifteloven, til tross for at rettens øvrige plikter ikke er ytterligere diskutert og at kontrollen av de materielle vilkårene i verste fall kan stride mot ett av de etiske hensynene ved mekling. Om vi derimot ser til intervjuobjektene reflekser, er det ingen som umiddelbart ønsker innføring av Bjervas forslagsbestemmelse. I den anledning uttaler flere at de ville hatt et klarere bilde av Bjervas tanker, reflekser og hensyn som er lagt til grunn i bestemmelsen. De ønsker med dette mer informasjon før de kan si seg enig eller uenig i at forslagsbestemmelsen er aktuell å innføre i jordskifteloven.

6. Konklusjon

«Hvordan vil foreslåtte regler om jordskiftmekling ivareta sentrale hensyn i en meklingsprosess og andre vurderinger ved behandling av jordskiftesaker?»

Forskingen har sett nærmere på hvordan mekling og rettsmekling reguleres i lovverket, samt hvordan virkemidlene oppleves som verktøy i arbeidet mot en minnelig løsning i jordskifteretten. En kan gjennom forskningen konkludere med at mekling og rettsmekling er svært gode og effektive verktøy, som i stor grad gir løsninger basert på partenes behov, interesser og selvbestemmelsesrett. God dialog, kommunikasjon og samarbeid på veien mot en minnelig løsning, gir økt sannsynlighet for at partene etterlever resultatet, i tillegg til at meklingsprosessen også ofte bidrar til en bedre relasjon mellom partene i ettertid. Meklingsprosessen vil i hovedsak også føre med seg fordeler knyttet til redusert saksbehandlingstid og kostnader for partene. Spesielt ved anvendelse av rettsmekling, vil retten også ha ytterligere virkemidler for å engasjere partene til en felles enighet, hvor en eksempelvis kan realitetsorientere og avholde sær møter med partene.

Virkemidlene for rettsmekling kan imidlertid ikke benyttes i de rettsendrende sakene i dag. Jordskifteloven har likevel en rekke bestemmelser som legger til rette for en praksis med muligheter for oppnåelse av minnelige løsninger i jordskiftesakene, men hvor retten ikke kan anvende ytterligere verktøy etter tvistelovens bestemmelser. Sett opp mot dagens praksis, har forskningen undersøkt hvorvidt det foreligger behov for et nytt meklingsinstitutt i jordskifteloven for endringssakene. Med bakgrunn i forskningens funn, konkluderes det med at dagens praksis ikke ansees som tilstrekkelig, hvor det basert på teori og empiri foreligger et tilsynelatende stort behov for ytterligere virkemidler for mekling i de rettsendrende sakene.

Forskingen har videre vurdert Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftmekling som et konkret forslag, sett opp mot behovet for innføring av en ny meklingsbestemmelse i de rettsendrende sakene. Basert på presentert teori og empiri, vil en kunne argumentere for at forslagsbestemmelsen er et aktuelt alternativ for innføring av en ny meklingsbestemmelse, hvor lovteksten har en rekke fornuftige og viktige punkter for gjennomføring av en slik prosess. Om en derimot ser forslagsbestemmelsen opp mot rettens plikter til å vurdere de materielle vilkårene, samt fastsette rettslige forhold og verdsette det som går i bytte som følge av jordskifteløsningen, vil en også kunne argumentere med at forslagsbestemmelsen legger opp til en problematisk prosess, som i verste fall kan stride mot etiske hensyn ved mekling. Jordskifterettens plikter og vurderinger kan med dette begrense partenes avtalefrihet og

selvbestemmelsesrett, noe som normalt er utgangspunktet for meklingsresultatet. Samtidig er rettens plikter og vurderinger svært viktig ved behandling av de rettsendrende sakene, for å blant annet sikre hensynet om vern mot tap for parter og eventuelle tredjeparter som eksempelvis panthavere. Det bør med dette foretas en ytterligere diskusjon om jordskifterettens saksbehandling ved gjennomføring av Bjervas forslagsbestemmelse. Med bakgrunn i at flere av intervjuobjektene er usikre til lovteksten, ønsker flere å ikke oppgi en mening om hvorvidt jordskiftemekling bør innføres uten at det gis ytterligere informasjon om Bjervas tanker bak forslagsbestemmelsen. Med bakgrunn i forskningens funn, er det med dette ikke grunnlag for å konkludere om hvorvidt den konkrete forslagsbestemmelsen i § 6-18a bør innføres i jordskifteloven.

Jordskifterettens arbeid har en lang tradisjon for å skape minnelige løsninger, hvor jordskifteloven skal «*oppfylle dei krav ein i dag må stille til ein effektiv, rimeleg og samtidig trygg prosess for partane*» (Prop.101 L (2012–2013), s. 67). Basert på forskningens funn, konkluderes det derfor med at jordskifteloven bør gjennomgå endringer som gir jordskifteretten ytterligere virkemidler ved mekling av jordskiftesaker. Dette kan løses på ulike måter. Basert på teori og empiri, foreligger det en bred tilslutning om at det beste alternativet er å innføre en ny og egen bestemmelse i jordskifteloven om mekling i jordskiftesakene. Et annet alternativ vil være å innføre et ekstra ledd i dagens bestemmelse i jordskifteloven § 6-18 om rettsmekling, slik at rettsmeklingsbestemmelsene for både rettsendrende- og rettsfastsettende saker samles under en felles bestemmelse i jordskifteloven.

Et sentralt spørsmål vil imidlertid være om departementet fortsatt holder på sine tidligere vurderinger om at rettsmekling ikke «*høver*» i jordskiftesakene. Departementet vil mulig også anse en slik meklingsbestemmelse som problematisk grunnet vurderingen av de materielle vilkårene, som også var bakgrunnen for at bestemmelsene om minnelig jordskifte ikke ble videreført i dagens lov. Jordskifterettens saksbehandlingsregler ved mekling av jordskiftesakene bør derfor diskuteres ytterligere før en slik rettsmeklingsbestemmelse innføres i loven. Basert på forskningens funn, konkluderes det imidlertid med at sakens egnethet for rettsmekling bør vurderes i hver enkelt sak, hvor en slik vurdering kan være en løsning på departementets problematisering av rettsmekling i jordskiftesakene. Om dette mot formodning skulle vise seg vanskelig, vil en forenkling av saksbehandlingsregelen i § 6-21 mulig være et alternativ. Det kan tenkes at en slik løsning er lettere å gjennomføre lovmessig, og at en slik forenkling kan være et fornuftig «*første steg på veien*» i jordskifterettens arbeid for å oppnå minnelige løsninger i jordskiftesakene.

Forslag til videre forskning

Det har dukket opp en rekke nye interessante og spennende tema og problemstillinger i forskningsprosessen som imidlertid ligger utenfor oppgavens avgrensning og forskningsspørsmål. Dette er derfor tema jeg ikke har sett nærmere på i forskningen, men vil likevel benytte muligheten til å belyse noen av temaene jeg tenker kan være nyttig å undersøke videre.

En eventuell innførelse av en slik meklingsbestemmelse i loven forutsetter lovendringer og en grundigere vurdering. Med utgangspunkt i forskningens empiri og teori, vises det til et behov for en vurdering av hvorvidt hver enkelt sak bør gjennomgå en slik meklingsprosess. I den anledning, var det spesielt ett av intervjuobjektene som mente at det burde utarbeides prinsipper og en «*kokebok*» for hvordan jordskifteretten bør ta en slik skjønnsmessig vurdering. Det ville med dette vært nyttig å undersøke videre hvilke forhold som bør ilegges vekt i en slik vurdering. Hvilke jordskiftesaker egner seg for jordskiftemekling, og hvordan bør retten foreta en slik vurdering?

Det ville også vært svært interessant å se nærmere på teknisk utreder sin rolle og kompetanse knyttet til det å skulle ta jordskifteavgjørelser i sakene utreder selv har meklet om en bestemmelse om jordskiftemekling ble innført i loven. Bjerva og flere av intervjuobjektene, mener at utreder i hovedsak har den kompetansen som trengs, og at utreder derfor i slike tilfeller skulle hatt hjemmel til å ta en slik avgjørelse. Dette ville medføre flere fordeler knyttet til jordskiftemekling, hvor utreder sitt forslag til jordskifteløsning ikke må «*velsignes*» av jordskiftedommer. Hva skal til for at teknisk utreder gis en slik kompetanse?

Jeg ser det også sentralt og nødvendig å undersøke forholdene til skatt og avgift ved innføring av en eventuell meklingsprosess i de rettsendrende sakene. Dette er også et tema flere av intervjuobjektene reflekterte over i samtalene, hvor noen mente at et slikt virkemiddel i verste fall kunne anvendes for å dekke over skatter og avgifter, som eksempelvis dokumentavgift. Dette kan være svært relevant i videre forskning, hvor det kan tenkes at eksempelvis profesjonelle utbyggere som kjenner til «*snarveier*» bruker jordskifteretten til å spare skatter og avgifter i prosessen, hvor de seg imellom kan etablere avtaler om omgåelse av disse avgiftene. I en slik meklingsprosess kan de i verste fall få retten til å registrere og gjennomføre et slikt arealbytte, men hvor det egentlig er kjøp og salg av areal.

Kildeliste

Litteratur

- Alnes, J. H. (2020, desember 9). *Hermeneutikk*. Hentet fra Store Norske LEksikon: <https://snl.no/hermeneutikk>
- Bergheim, H. (2019). *Kreativitet i rettsforlik fra jordskifteretten*. Ås: NMBU.
- Bernt, C., Mykland, S., & Sky, P. K. (2012). *Evaluering av rettsmekling i jordskifterettene*. Lov og rett.
- Bjerva, Ø. J. (2011, Mars). Jordskifte i endring – revolusjon eller evolusjon? En dokumentundersøkelse av jordskiftesaker. *Kart og plan, vol. 71*, ss. 180-191.
- Dahlum, S. (2021, mars 9). *Validitet*. Hentet fra Store Norske Leksikon.
- Ebdrup, N. (2012, februar 27). *Hva er hermeneutikk?* Hentet fra forskning.no: <https://forskning.no/filosofiske-fag/hva-er-hermeneutikk/722732>
- Fjell, S. M. (2019). Rettslige rammer for rettsforlik i jordskifteretten - en analyse av jordskifteloven § 6-26. *Tidsskrift for eiendomsrett*, ss. 186-203.
- Gleiss, M. S., & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2016). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (3. utgave)*. Kristiansand: Cappelen Damm akademisk.
- Jordskifterettene. (hentet: 2021). *Rettsmekling*. Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/jordskifterettene/sakstyper/rettsmekling/>
- Kjelland-Mødre, K., Anker, C., Gammelgård, P., Rolland, A.-L. H., & Steen, K. S. (2008). *Konflikt, mekling og rettsmekling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju (3. utgave)*. Oslo: Gyldendal.
- Kaasen, K. (2010). *Prosjektintegreert mekling: et godt løsningsmiddel*. Gyldendal Akademisk.
- Martinsen, I. E. (2019). *Teknisk utreder sin rolle i jordskifteretten*. Bergen: Universitetet i Bergen. Hentet fra https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/20766/8_JUS399_V19.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Norges Domstoler. (hentet: 2022). *Jordskiftedommer*. Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/verktøy/juridisk-ordliste/j/jordskiftedommer/>
- Norges Domstoler. (hentet: 2022). *Jordskiftelagdommer*. Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/verktøy/juridisk-ordliste/j/jordskiftelagdommer/>
- Norges Domstoler. (hentet: 2022). *Teknisk personale*. Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/verktøy/juridisk-ordliste/T/teknisk-personale/>
- Rognes, J. K. (2015). *Forhandlinger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research methods for business students*. Essex: Pearson education.

- Sky, P. K., & Bjerva, Ø. J. (2018). *Innføring i jordskifterett*. Ås: Universitetsforlaget.
- Sky, P. K., & Rognes, J. (1998). *Twistemegling og skifteplanforhandling i jordskifteretten - sammendrag av en intervjuundersøkelse*. Bergen: Norges landbrukshøgskole.
- Stokstad, S. (2015). *Rettsforlik i rettsendrande saker i jordskifteretten*. Ås: Kart og plan. Hentet fra kartogplan.no: <http://www.kartogplan.no/Artikler/KP2-2015/Rettsforlik%20i%20rettsendrande%20saker%20i%20jordskifteretten.pdf>
- Svartdal, F. (2020, april 3). *Reliabilitet*. Hentet fra Store Norske Leksikon: <https://snl.no/reliabilitet>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitative metoder*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Widerberg, K. (2014). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aarseth, A., & Kittang, A. (1979). *Hermeneutikk og litteratur*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Aasebø, M. O., Voje, J., Tjernstad, H. E., Berg, T., Bottheim, J., Strand, M., & Moen, H. W. (2018). *Ingeniørrollen og det tekniske arbeidet ved jordskifterettene i et fremtidsperspektiv*. Oslo: Domstoladministrasjonen.

Lovverk

- Lov av 21. juni 2013 nr.100 om fastsetjing og endring av eigeoms og rettshøve på fast eigeom m.m. (jordskiftelova)
- Lov av 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)
- Lov av 21. desember 1979 nr.77 om jordskifte (jordskifteloven)
- Lov av 19. august 1821 om jords og skovs udskiftning af fællesskab (utskiftningsloven)
Lovteksten er avskrift av ett notat S. Tveiten (1958) har utarbeidet.

Rettspraksis

HR-2020-1910-A

Forskrifter, forarbeider, lovkommentarer, utredninger mv.

- Bjerva, Ø. J. (2019). *Jordskifterettens saksbehandlingsregler – forslag til forenkling og økt fokus på effektivitet*. regjeringen.no. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/367acaf16a2941bfaf5e3b1ae7bfe95f/no/sved/02.pdf>
- Bjerva, Ø. J., Holth, F., Reiten, M., Sky, P., & Aasen, I. (2016). *Jordskifteloven Kommentarutgave*. Universitetsforlaget.
- Den norske Dommerforening, Teknas etatsforening for jordskifterettene & Domstolsadministrasjonen. (2010, oktober 1). *Etiske prinsipper for dommeratferd*. Hentet fra domstol.no: <https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/domstol.no/om-domstolene/vedtatte-etiske-prinsipper.pdf>
- Justis- og beredkapsdepartementet. (2020, Oktober 7). *Høringsnotat om forslag til endringer i tvisteloven mv. – ankesiling, rettsmekling mv.* Hentet fra regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/c7b2c69ea4ef4bd397f24d9229e64f40/horingsnotat--for-slag-til-endringer-i-tvisteloven-mv.--ankesiling-rettsmegling-mv..pdf>

- Jørgensen, S., Waade, A., Fjellestad, O., Sørum, A., Enger, J., Hammerø, H., & Reiten, M. (1995). *Jordskifteverkets arbeidsrutiner*. Arendal: Landbruksdepartementet. Hentet fra <https://www.nb.no/items/355e57a05f17fd17596b89b7e5d6048a?page=0&searchText=minneligg>
- Movik, T. M., Stensrud, M., Johansen, R., Saglie, I.-L., Juvkam, D., & Nord, E. (2003). *Forslag til jordskiftevirkemidler i byer, tettsteder og hytteområder - "urbant jordskifte"*. Oslo: Landbruksdepartementet.
- NOU 2001:32 B. (2001). *Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven)*. Justis- og politidepartementet.
- NOU 2002:9. (2002). *Jordskifterettens stilling og funksjoner*. Landbruksdepartementet.
- Ot.prp. nr. 51 (2004-2005). (2005). *Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister*. Justis- og politidepartementet.
- Ot.prp.nr.78 (2004-2005). (2005). *Om lov om endringer i jordskifteloven m.v.* Landbruks- og matdepartementet.
- Prop.101 L (2012–2013). (2012). *Lov om fastsetjing og endring av eigheds- og rettshøve på fast eiendom m.m (jordskiftelova)*. Landbruks- og matdepartementet.
- Prop.96 L (2014-2015). (2015). *Endringer i jordskiftelova 2013 (reglar om saksbehandling mv.)*. Landbruks- og matdepartementet.
- Øvstedal, S., & Austenå, T. (2000). *Jordskifteloven Kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aasland, G., Kjølstad, H., Mjøhus, K., Sky, P. K., Solbakken, B., Sellæg, J., & Wille, E. (2007). *Etiske regler for dommere*. Oslo: Domstolsadministrasjonen.

Vedlegg

1. Godkjenning fra NSD

22.05.2022, 13:37

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / «[Vurderingen av foreslåtte regler om jordskiftetekling, vurdert opp m...](#)» / Vurdering

Vurdering

Referansenummer

738995

Prosjekttittel

«Vurderingen av foreslåtte regler om jordskiftetekling, vurdert opp mot hvordan saksbehandlingen fram til vedtak av jordskifteløsningen er i dag»

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for ingeniør- og naturvitenskap / Institutt for byggfag

Prosjektperiode

01.01.2022 - 20.05.2022

[Meldeskjema](#)

Dato

24.02.2022

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 24.02.2022 med vedlegg. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, særlige kategorier av personopplysninger om politisk oppfatning frem til 20.05.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til Personverntjenester ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson hos oss: Olav Rosness

Lykke til med prosjektet!

2. Informasjonsskriv til intervjuobjektene

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Vurderingen av foreslåtte regler om jordskiftemekling, vurdert opp mot hvordan saksbehandlingen fram til vedtak av jordskifteløsningen er i dag»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvorvidt Øystein Jakob Bjerva sitt lovforslag i jordskifteloven § 6-18a bør formaliseres i lov eller ikke. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Våren 2022 skal jeg skrive en masteroppgave ved Høgskulen På Vestlandet.

Formålet med prosjektet er å se om det foreligger et behov for en bestemmelse i jordskifteloven om jordskiftemekling. Øystein Jakob Bjerva har med dette publisert en rapport med forslag til en bestemmelse om jordskiftemekling i jordskifteloven § 6-18a. Studenten vil med dette høre med erfarne og kunnskapsrike jordskiftedommere om hvorvidt de ser behov for en slik bestemmelse, samt få et innblikk i hvordan saksbehandlingen foregår i dag.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i forskningen på bakgrunn av din kunnskap og arbeidserfaring innen jordskifteretten. Dine meninger og oppfatninger innenfor temaet vil med dette være svært interessant i masteroppgaven. Dine kontaktopplysninger er innhentet gjennom veileder for oppgaven. Du er kontaktet i håp om Du er blitt kontaktet som informant i prosjektet ettersom

Hva innebærer det for deg å delta?

For å besvare oppgaven vil det gjennomføres intervju. Det er ønsket å gjennomføre intervjuene fysisk, men grunnet COVID-19 vil det i enkelte tilfeller være mer hensiktsmessig å gjennomføre intervjuene gjennom elektroniske tjenester som Zoom, Skype, FaceTime eller lignende. Hensikten med intervjuene er å kartlegge de ulike intervjuobjektene tanker knyttet til om Bjervas forslagsbestemmelse bør formaliseres i lov eller ikke. Om intervjuobjekt samtykker, vil intervjuet tas opp i lydopptak. Lydopptaket vil deretter transkriberes og slettes.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Ved behandlingsansvarlig institusjon vil studenten være den eneste med tilgang til dine opplysninger. Opplysningene vil bli anonymisert ved at ditt navn blir erstattet med en kode, som eksempelvis «intervjuobjekt A» eller «intervjuobjekt 1». Dine opplysninger vil dermed ikke kunne gjenkjennes ved publisasjon av forskningen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 20 mai 2022.

Dine opplysninger vil slettes og datamaterialet vil dermed ikke brukes videre i andre studier.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskulen på Vestlandet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Sjur Kristoffer Dyrkolbotn ved Høgskolen på Vestlandet. (Sjur.Kristoffer.Dyrkolbotn@hvl.no)
- Per Kåre Sky ved NMBU. (per.sky@nmbu.no)
- Anniken Angell-Hansen Marthinsen, Student ved Høgskulen på Vestlandet. (annikenahmarthinsen@gmail.com)

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Sjur Kristoffer Dyrkolbotn
Per Kåre Sky
Veiledere

Anniken Angell-Hansen Marthinsen
Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Vurderingen av foreslåtte regler om jordskiftetekling, vurdert opp mot hvordan saksbehandlingen fram til vedtak av jordskifteløsningen er i dag*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at studenten kan gi opplysninger om meg til prosjektet – hvis aktuelt

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

3. Intervjuguide

Spørsmål 1:

Hvilken erfaring har du knyttet til rettsmekling etter jordskifteloven § 6-18?

Spørsmål 2:

Hvilken erfaring har du ved bruk av jordskifteloven § 6-17? Har du som jordskiftedommer tidligere erfaring med mekling som del av den ordinære domstolsbehandlingen i rettsendrende saker?

Spørsmål 3:

Hvordan opplever du mekling og rettsmekling som et verktøy for å løse uenigheter mellom partene?

Spørsmål 4:

Er du av den oppfatning at parter i en meklingsprosess tar mer eierskap til egen sak enn ved en ordinær realitetsbehandling i jordskifteretten? Hvis ja, hva tenker du er grunnen til dette? Hva gjør partene annerledes og hvordan oppfører de seg i en meklingsprosess kontra i en ordinær domstolsbehandling?

Spørsmål 5:

Hvordan opplever du saksbehandlingstiden og sakskostnadene i rettsmekling i forhold til ordinær realitetsbehandling i jordskifteretten?

Spørsmål 6:

Hvilke hensyn har ført til at du tidligere har anbefalt parter i rettsfastsettende saker å gjennomgå rettsmekling? Om du tidligere ikke har anbefalt dette, hvorfor ikke?

Spørsmål 7:

Hva er dine tanker rundt bestemmelsen i jordskifteloven § 6-26 om rettsforlik? Syntes du bestemmelsen bør få et klarere innhold eller mener du bestemmelsen bør oppheves?

Spørsmål 8:

Hvilken erfaring har du til saker hvor det er inngått rettsforlik som følge av rettsmekling, hvor rettsforliket har inneholdt elementer av rettsendrende tiltak?

Spørsmål 9:

Hva er dine tanker rundt Bjervas forslagsbestemmelse i jordskifteloven § 6-18 a? Hva taler for innføring av bestemmelsen og hva taler mot?

Spørsmål 10:

Hvilke vurdering gjør du i forhold til de materielle vilkårene og jordskiftemekling?

Spørsmål 11:

Mener du innføring av forslagsbestemmelsen i jordskifteloven § 6-18a, ville vært i partenes eller jordskifterettens favør? I hvilken grad tenker du at jordskiftemekling kan forenkle arbeidet til jordskifteretten? I hvilken grad vil forslagsbestemmelsen kunne bidra til å forenkle prosessen for partene

Spørsmål 12:

Hvordan tror du saksbehandlingstid og kostnader vil bli ved gjennomføring av jordskiftemekling?

Spørsmål 13:

Hvis bestemmelsen om jordskiftemekling ble formalisert i loven, hvordan mener du en eventuell enighet mellom partene burde formaliseres? Hva mener du avgjørelsesformen burde være?

Spørsmål 14:

Burde forslagsbestemmelsen om jordskiftemekling vært utformet annerledes? I så fall, hvilke endringer synes du burde vurderes?

Spørsmål 15:

Om du ser Bjervas forslagsbestemmelse om jordskiftmekling opp mot saksbehandlingsregelen i § 6-21: Mener du saksbehandlingsregelen i loven er tilstrekkelig i forhold til at en ikke har behov for å innføre bestemmelsen om jordskiftmekling?

Mener du at en kan gjenskape «meklingsdynamikken» etter jordskifteloven § 6-21?

Spørsmål 16:

Føler du dagens jordskiftelov har mangler knyttet til bestemmelser som regulerer minnelige løsninger? Mener du at forslagsbestemmelsen i jordskifteloven § 6-18a, ville kunnet fylle eventuelle hull i lovverket? I så fall, hvilke hull?

Spørsmål 17:

Har du behandlet rettsendrende saker hvor det burde vært gjennomført jordskiftmekling? Hva er grunnen til at den aktuelle saken burde vært løst med jordskiftmekling?

I hvilke saker mener du det er hensiktsmessig å gjennomføre jordskiftmekling? Og i hvilke typer rettsendrende saker mener du det er mindre hensiktsmessig å gjennomføre jordskiftmekling?

Spørsmål 18:

Hvilke fordeler og ulemper knytter seg til mekling, rettsmekling og eventuelt jordskiftmekling i jordskifteretten?

Spørsmål 19:

Etter din erfaring, hvem gjennomfører som regel rettsmekling i jordskifteretten? Jordskiftedommeren eller teknisk personale som eksempelvis ingeniøren? Videre, hvilke erfaring bør forventes og hvem mener du burde gjennomføre dette arbeidet ved gjennomføring av en jordskiftmekling?

Spørsmål 20:

Som rettsmekler, oppfatter du deg selv om en aktiv eller passiv mekler i meklingsprosessen? Hva mener du fører til de beste resultatene for partene? Tror du at du ville hatt samme rolle ved jordskiftmekling, eller ville du endret atferd?

Spørsmål 21:

Vil ulikt styrkeforhold mellom partene være med å skape urettferdige situasjoner i meklingsprosessen? Hva er som regel grunnen til at styrkeforholdet mellom partene er «skjevt»?

Spørsmål 22:

Hva er dine tanker i forhold til urettferdige situasjoner i en meklingsprosess? Ville du som mekler i en slik situasjon tatt i bruk virkemidler som utjevner forskjellen i partenes styrkeforhold? I så fall, hva ville du gjort for å utjevne styrkeforholdet mellom partene?

Ville du brukt virkemidler for å utjevne styrkeforholdet mellom partene ved en jordskiftmekling?

Spørsmål 23:

Til slutt: Hvorfor mener du at forslagsbestemmelsen til Bjerva burde formaliseres eller ikke?

Mener du det er behov for et nytt og eget meklingsalternativ i jordskiftesaker? Hvorfor/hvorfor ikke?

Spørsmål 24:

Er det noe mer du ønsker å tilføye knyttet til temaet jordskiftmekling?